

บุษบงประสูติ :

โดย ดร. วิมลรัตน์ จันทรวงศ์

สารบัญ

คำนำ	๕
ความนำ	๘
วัตถุประสงค์	๒๓
วิธีการศึกษา	๒๔
ประวัติพระโพธิรักษ์	๒๗
การปฏิรูปบุคลากร : นักบวชชาวโคก	๖๒
การจัดองค์กรของชาวโคก	๖๘
แนวคิดเบื้องต้นของชาวโคก	๗๔
ชาวโคกกับสังคม	๘๘
เงินกับชาวโคก	๑๑๑
สิ่งพิมพ์ของชาวโคกกับสมาชิกสภาของชาวโคก	๑๒๒
เชิงอรรถ	๑๓๕
แผนภูมิ ก.	๑๕๐
แผนภูมิ ข.	๑๕๓
ฐานะทางเศรษฐกิจ	๑๕๔ - ๑๕๕
สถิติ จำนวนพิมพ์ แสงสุญ	๑๕๖ - ๑๕๗
สถิติ จำนวนพิมพ์ สารอโคก	๑๕๘ - ๑๕๙
สถิติ จำนวนพิมพ์ ดอกหญ้า	๑๖๐

ชุมชนปฐมอโคก : การศึกษาพุทธวิทยาเบื้องต้น

โดย ดร.สมบัติ จันทรวงศ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม ก.ค. ๒๕๓๑

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ ๑๗/๑ ซ.ประสาทหิน
ถ.สุขาภิบาล ๑ บางกะปิ กทม. ๑๐๒๔๐ โทร. ๓๗๔-๕๒๓๐
นางกิตติยา วีระพันธุ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ดร.สมบัติ จันทรวงศ์

สมบัติ จันทรวงศ์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา-
 ตรีจาก Claremont Mc Kenna College และ ระดับ
 ปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์จาก Claremont Graduate
 School

ปัจจุบันเป็นรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ศึกษา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลงานในอดีตมี เช่น ยุโทเปีย(แปลและเขียนคำนำ), ปรัชญาการ
 เมืองสมัยใหม่(บรรณาธิการ) ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น, ความคิดทาง
 การเมืองและสังคมไทย(ผู้เขียนร่วม) แสตนปกับสังคม, มหานครรัฐและ
 ประชาธิปไตย, โลกทัศน์ของสุนทรภู่, การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพ-
 มหานคร(2528) และ การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง(2529)

คำนำ

รายงานการศึกษาเรื่อง **ชุมชนปฐมอโศก: การศึกษา
พุทธยุโทเปย (1)** นี้ ควรถือเป็นเพียงรายงานเบื้องต้น เพราะเป็น
เพียงส่วนแรก ๆ ของการศึกษาทั้งหมด ซึ่งตั้งเป้าไว้ถึง 3 ช่วงๆละ
ประมาณ 12 เดือน

ข้อสรุปใดๆที่ปรากฏในรายงานนี้ แต่ละช่วง จึงยังมีโอกาส
ที่จะปรับปรุงได้ เมื่อการศึกษาได้กระทำครบถ้วนตามโครงการ
คือเมื่อผู้ศึกษาได้มีโอกาสพิจารณาวิวัฒนาการของสิ่งที่กำลัง
ศึกษาอยู่นี้ จากแง่มุมที่กว้างกว่าเดิม

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ พระโพธิรักษ์ และสมาชิกชาว
อโศกทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาเรื่องนี้เป็นอย่าง
ดียิ่ง

และขอขอบคุณ นายวิกิจ สุขสำราญ ผู้ช่วยผู้วิจัย ซึ่ง
ได้ร่วมมือร่วมใจในการศึกษาค้นคว้าโดยตลอดตั้งแต่ต้น

สมบัติ จันทรวงศ์

ภาควิชารัฐศาสตร์ศึกษา

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รายงานการศึกษา เรื่อง

โครงการชุมชนปฐมอโศก :
การศึกษา
พุทธยุโทเปีย (1)

เสนอต่อ ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิงหาคม 2529

โดย ดร.สมบัติ จันทรวงศ์

ความนำ

โดยทั่วไปแล้ว เป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์เรานั้นเป็นสัตว์สังคมหรือสัตว์การเมือง ซึ่งมักจะหมายถึงว่า มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า แต่เมื่อพิจารณาให้ละเอียดลงไปอีก เราจะพบว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ไม่ได้มีโอกาที่จะ “เลือก” สังคมที่ตนต้องการใช้ชีวิตอยู่เลย ในทางตรงกันข้าม คนเรามักเป็นสมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง หรือระบบทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยกำเนิด

มีปัจเจกชนน้อยรายนัก ที่จะมีโอกาสแม้แต่จะเลือกวิถีชีวิตของตนเองโดยลำพัง ให้แปลกแยกออกไปอย่างแท้จริง จากวิถีชีวิตผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมเดิม

อย่างไรก็ตาม นี่มิได้หมายความว่า มนุษย์ไม่ได้พยายามที่จะสร้างสรรค์สังคมของกลุ่มของตนเองโดยเฉพาะขึ้น เป็นสังคมที่สอง ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เต็มไปด้วยเรื่องราวของความพยายามเหล่านี้ แม้แต่กระทั่งในปัจจุบัน

โดยปกติแล้ว ลักษณะเด่นของ “สังคมที่เกิดขึ้นโดยเจตนา” นี้ เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมโดยทั่วไป หรือสังคมแรกเกิดของมนุษย์แล้ว ได้แก่การที่สมาชิกของสังคมดังกล่าว มีอะไรบางอย่างซึ่งยึดถือเป็นของร่วมกันได้ นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ทางสาย

โลหิต หรือความสัมพันธ์ทางกฎหมายอย่างธรรมดาๆ เช่นการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินบางอย่างหรือทุกอย่างร่วมกัน เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว **สังคมที่เกิดขึ้นจากเจตนารมณ์**ของมนุษย์ก็ยังสามารถเป็นสังคมที่ได้มีการกำหนดเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว ไว้ล่วงหน้า หรืออาจเป็นสังคมที่มีลักษณะเหมือนกับการทดลอง คือ มิได้มีการกำหนดวิธีการไว้แน่นอนตายตัว หากเป็นสังคมที่อาจมีการปรับเปลี่ยนเป้าหมาย และวิธีการไปได้เรื่อยๆ¹

แต่ไม่ว่าจะเป็นในรูปใด ความพยายามที่จะ **สร้างสังคมโดยเจตนา**ของมนุษย์ ย่อมหมายถึงการถอนตัว หรือการแยกตนเองออกจากโครงสร้างของสังคมเดิมในระดับหนึ่ง และกระบวนการเช่นว่านี้ ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากการสูญเสียผลประโยชน์หรือสิทธิบางประการ ที่มีอยู่ในสังคมเดิม

จริงอยู่ ผู้ที่เข้าร่วมในกระบวนการ **สร้างสังคมโดยเจตนา**ขึ้นนั้น มักจะมีแรงจูงใจมาจากความไม่พอใจสภาพและความเป็นอยู่ของสังคมปัจจุบัน

แต่กระนั้นก็ดี การผลัดจากสังคมเดิมไปสร้างสังคมใหม่ ก็มักจะเต็มไปด้วยอุปสรรค ปัญหาและกัณฑ์ตรายนานาประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่มีมองจากสายตาของผู้ที่อยู่ในสังคมเดิมแล้ว การกระทำดังกล่าว เป็นการแยกไปสู่สังคมที่ใหม่และแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง อย่างน้อยที่สุด ความไม่พึงพอใจและความเป็นปฏิปักษ์กัน มักจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องๆ ระหว่างผู้ยึดมั่นในสังคมแบบเดิม กับผู้ที่พยายามสร้างสังคมโดยเจตนาของตนขึ้นซ้อนกัน

ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการสร้างสังคมโดยเจตนาขึ้น นอก

เหนือ หรือต่างหากจากสังคมที่มีอยู่ จึงมักจะต้องเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจสูงมาก และก็คงจะเป็นด้วยเหตุนี้เองกระมัง ที่เรามักจะพบว่า มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นอยู่ระหว่างชีวิตของสังคมดังกล่าว กับ ความศรัทธาในศาสนา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ประวัติศาสตร์การแสวงหาสังคมในอุดมคติของมนุษย์นั้น สามารถนับย้อนหลังกลับไปได้เป็นพันๆปี ทั้งนี้ก็เพราะ ไม่ว่ายุคใดสมัยใด มนุษย์ย่อมมีโอกาสที่จะไม่พึงพอใจกับชีวิตในสังคมของตนได้ทั้งนั้น

ในโลกตะวันตก นับตั้งแต่สมัยของพระเยซูคริสต์เป็นต้นมา ตัวอย่างของชุมชนที่สมาชิกใช้ชีวิตร่วมกัน ในลักษณะที่เป็น *สังคม* โดยเจตนา หรือสังคมทดลองนั้น มีอยู่มากมาย

อันที่จริงแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่า อารามของนักบวชและนางชีในสมัยโบราณนั้น ก็คือ ลักษณะหนึ่งของชุมชนเช่นว่า²

ลักษณะเด่นของชุมชน ที่เน้นความเป็นอิสระในการผลิต และการบริโภคร่วมกันนี้ เป็นสิ่งที่เห็นได้มาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม จนกระทั่งถึงสมัยกลาง แต่การสร้างสรรค์สังคมโดยเจตนาของมนุษย์ ก็มีได้จำกัดอยู่เฉพาะแรงจูงใจที่มาจากทางศาสนา เท่านั้น

ในศตวรรษที่ 19 เมื่อผลกระทบของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ทำให้เกิดความเจริญเติบโตของนคร การพลัดพรากจากถิ่นที่อยู่ การใช้แรงงานเด็ก การว่างงานของผู้ใหญ่ และความยากจนแก่ผู้คนเป็น

จำนวนมากนั้น การสร้างสรรค์สังคมโดยเจตนา หรือสังคม
ทดลองของมนุษย์ เพื่อเอาชนะภาวะอันเกิดจากการแข่งขันทาง
เศรษฐกิจอันรุนแรงดังกล่าว ก็ได้เกิดขึ้นตามมาด้วย

โดยสรุปแล้ว ชุมชนเช่นว่านี้ มักจะกำหนดให้มีที่ดิน และ
ที่อยู่อาศัยเป็นของกลางของสมาชิกทุกคน การเป็นเจ้าของปัจจัย
ขั้นมูลฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนการรับประทานอาหารร่วมกัน
การให้การรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า โดยเน้นการสาธารณสุข
แนวป้องกัน การให้สิทธิที่เท่าเทียมกันแก่สตรี การแต่งกายแบบ
เรียบง่าย การผลิตและการจำหน่ายสินค้าในรูปของสหกรณ์ การใช้
แรงงานร่วมกัน และอย่างเท่าเทียมกัน การดูแลรักษาเด็กอ่อน และ
ระบบการศึกษาที่ก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในเรื่องความ
สัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งอาจจะปรากฏออกมาในรูปของการปล่อยอิสระ
หรือ การจำกัดอย่างเข้มงวดกว่าเดิมก็ได้

อย่างไรก็ดี ในโลกตะวันตกยุคปัจจุบัน ได้เกิดปรากฏการณ์
ที่แปลกใหม่ออกไปยิ่งขึ้น นั่นคือ การที่ผู้คนจำนวนมาก ได้ถอน
ตัวออกจากสภาพความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างจะหรรหรมั่นคง และฟูม-
เฟือ เพื่อมาสร้างสังคมใหม่ที่มีความไม่แน่นอน ความยากลำบาก
และความเร้นแค้นแทน

อะไรคือสาเหตุของปรากฏการณ์ที่ว่านี้?

คำตอบส่วนหนึ่ง น่าจะอยู่ที่ความล้มเหลวของการ
สนองตอบ ต่อความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ จาก
สังคมปัจจุบัน

กล่าวคือ สถาบันหลักต่าง ๆ ในสังคม ในรูปอย่างที่เป็น
อยู่นี้ ไม่สามารถทำให้ผู้คนที่ใช้ชีวิตทางวัตถุอย่างอุดมสม-
บูรณ์ รู้สึกพึงพอใจในทางจิตใจได้

สังคมที่มั่งคั่ง เช่นในสหรัฐอเมริกา แม้จะเปิดโอกาสให้
สมาชิกโดยเฉลี่ย มีโอกาสสะสมข้าวของ เป็นการส่วนตัวอย่าง
มากมาย แต่ในขณะที่เดียวกันผู้คนเหล่านี้ กลับรู้สึกเหงาเปล่าเปลี่ยว
และเดี๋ยวเดียว ทำมกลางชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างแออัด พวกเขาเหล่านี้พยายามจะ“หนี”จากแรงบีบคั้น และความกดดันของ
ชีวิตภายในสังคมสมัยใหม่

สิ่งที่พวกเขาแสวงหา คือสิ่งที่จะให้คำตอบ ไม่เฉพาะแต่ใน
แง่ของความต้องการทาง“สังคม” หากหมายถึงความต้องการทาง
“จิตใจ”ของแต่ละคนอีกด้วย

ส่วนใหญ่แล้ว ผู้คนเหล่านี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นการ
สึกฝึ่ทางการเมือง แบบประสงค์ต่ออำนาจทางการเมือง
หากพยายามหลีกเลี่ยงจากการเมือง และพยายามสร้างวิถีชีวิต
ทางสังคมของตนขึ้นใหม่ ร่วมกับคนอื่นๆที่มีความคิดความ
อ่านอย่างเดียวกัน

แบบแผนของชุมชนที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ - มีอยู่มากมาย และ
เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นการไม่ง่ายเลย ที่จะแบ่งจำพวก
ของชุมชนออกมา

เช่น บางชุมชนยึดหลักการทางศาสนาเป็นหลักในการดำรง
ชีวิต บ้างก็ยึดตามอุดมการณ์ทางโลก บ้างก็รวมตัวกันเพื่อให้
บริการแก่สังคม และบ้างก็เป็นชุมชนของคนเฉพาะรุ่นเฉพาะวัย⁴

แต่ในบรรดาชุมชนแบบนี้ ที่มีอายุยืนยาวที่สุด
ก็คือ ชุมชนที่มีเหตุผลทางศาสนาเป็นแรงผลักดัน

อันที่จริงแล้ว การที่สังคมโดยเจตนาที่ถือกำเนิดมาจาก *ความเชื่อทางศาสนา* ซึ่งมักจะเป็นสังคมเกษตรกรรมและสังคมชนบท
จะมีอายุยืนยาวกว่าสังคมโดยเจตนา ที่ถือกำเนิดมาจาก *เหตุผลอื่น ๆ*
นั้น เป็นเรื่องที่ยอมรับได้ไม่ยากนัก

เรื่องราวของชุมชนโดยเจตนา ในระยะแรกเริ่มสุด มักเต็มไปด้วยเรื่องราวของชนกลุ่มน้อย *ทางศาสนา* ที่ต้องใช้วิธีการ
สร้างสังคมของตนเองขึ้น เพื่อรักษาความปลอดภัยและความอยู่
รอดของตนเอง ให้พ้นจากการคุกคามของคนส่วนใหญ่ ที่ถือศาสนา
ต่างกันออกไป

และในขณะที่สังคมโดยเจตนา ที่ถือกำเนิดมาโดย *เหตุผลอื่น ๆ*
มักจะไม่สามารถต้านทานแรงกดดันจากสังคมเดิมได้ดีพอ เช่น
สมาชิกมักจะไม่มีความจงรักภักดีที่จะต้านทานกับความรู้สึก
โดดเดี่ยว การถูกตัดขาดจากกระแสของสังคมใหญ่ได้

สมาชิกของชุมชนที่มีแรงผลักดัน *ทางศาสนา* ก็มักจะกระทำ
ได้ดีกว่า แม้แต่ในสังคมไทย คำว่า “*โลกพระศรีอารียะ*” ซึ่งดู
เหมือนว่าจะใช้แทนคำว่า “*สังคมยูโทเปีย*” หรือสังคมในอุดมคติ
แยกออกไปจากสังคมปัจจุบัน ได้ดีที่สุด ก็เป็นคำที่มีที่มาจากเรื่อง
ราวทางศาสนาเหมือนกัน

โดยทั่วไปแล้ว สำหรับแนวคิดเรื่องพระศรีอารียะนั้น เราอาจ
กล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นความเชื่อในวงการพุทธศาสนา ที่เล่าอ้าง
สืบต่อกันมาว่า เป็นพุทธทวณะ

มีความว่า เมื่อพุทธศาสนามีอายุขึ้นยาวครบ 5,000 ปีแล้ว
ก็จะสิ้นไป หลังจากนั้นก็จะเป็ชยุคสมัยอีกยุคสมัยหนึ่งต่างหาก
ของพระศรีอารียะ ยุคนีเป็ชยุคที่สังคมมนุษย์โลกได้ดำเนินผ่าน
ช่วงที่มนุษย์ฆ่าฟันกันง่าย ๆ อย่างผักปลา หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ยุค
มิกสัณญ์อันตกต่ำถึงที่สุดแล้วนั้น เข้าสู่ยุคที่สังคมมนุษย์โลกจะ
อยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ผู้คนในสมัยนั้นจะมีศีลมีธรรมสูง อัน
เป็นเงื่อนไขให้ไม่เกิดมีการเบียดเบียนกดขี่ข่มเหง ไม่มีการรบราฆ่า
ฟันกัน ปราศจากโจรผู้ร้ายที่จะประทุษร้ายต่อร่างกายชีวิตและ
ทรัพย์สิน ผู้คนก็ได้ละโมภโลกในสมบัติทางโลกเหมือนอย่าง
แล้วจมา หากแต่จะมักน้อยสันโดษ และจะปรารถนาเฉพาะอาหาร
และน้ำดื่มสำหรับในยามหิวและยามกระหายเท่านั้น นอกจากนี้
ตัวมนุษย์เองก็ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน

ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้คนมีชีวิตที่ดีที่สมใจกันถ้วนหน้า

อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่า แท้ที่จริงแล้ว พุทธศาสนา
ฝ่ายเถรวาทอย่างที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้น ยำเน้นคติ“อรหันต์”
อันเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเอง ไปสู่การมีชีวิตที่ดี และความ
เป็นบุคคลประเสริฐ ซึ่งทำให้ความคิดความเข้าใจเรื่อง“ผู้มา
โปรด” แทบจะไม่มีควมหมายสำคัญอะไรเลยต่อการพัฒนา
ดังกล่าว คนเท่านั้นที่เป็นที่พึ่งของตนเอง การแก้ปัญหของมนุษย์
ต้องเริ่มที่ตนเอง และจะต้องบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตได้ที่
ตนเอง

ลักษณะเช่นนี้ จึงแทบจะไม่เปิดช่องให้กับความ
คิดใฝ่ฝันเรื่อง“พระศรีอารียเมตไตรย์” หรือพระผู้มาโปรด

เลข

พุทธศาสนาฝ่ายมหายานต่างหาก ที่มีคติเรื่อง“พระโพธิสัตว์” อย่างเด่นชัด และพระศรีอาริยมตไตรย์ ก็คือ พระโพธิสัตว์องค์หนึ่งของทางฝ่ายมหายาน ที่จะมาโปรดมวลมนุษยชนจำนวนมากๆ นั้นเอง

กระนั้นก็ดี ก็ปรากฏว่า คติเรื่องพระมาลัย ซึ่งโยงถึงเรื่องการมาของพระศรีอาริย์ กลับเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายอยู่ในแทบจะทุกภาคของประเทศไทย โดยมีการเล่าลือสืบต่อกันมาว่า พระมาลัยเถระได้ขึ้นไปเฝ้าพระโพธิสัตว์ศรีอาริยมตไตรย์ ที่พระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และพระศรีอาริยมตไตรย์ได้ตรัสไว้กับพระมาลัยเถระว่า พระองค์จะจุติมาโปรดมนุษย์และสัตว์ในอนาคตกาล ภายหลังจากที่พุทธศาสนาสิ้นสูญไปแล้ว

เรื่องของพระมาลัยจึงเป็นคติที่เข้ามามีส่วนเชื่อมผสาน ส่วนขาดส่วนเกิน ของฝ่ายเถรวาท และมหายาน ดังกล่าวมาแล้วนี้

ทั้งๆที่ไม่ปรากฏมีเรื่องของพระมาลัย ในพระสูตรดั้งเดิมของพุทธศาสนาแต่อย่างใด

ในประวัติศาสตร์ไทย ก็มีกรณีอยู่เหมือนกัน ที่ผู้นำท้องถิ่น หรือผู้ได้ปกครอง ได้อาศัยแนวความคิดของคติเหล่านี้ เป็นข้ออ้างควบคู่กันไป กับปาฏิหาริย์ต่างๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจ และปลุกกระดมความกล้าหาญ ในการรวบรวมพลังพล เข้าต่อต้านอำนาจรัฐส่วนกลาง แต่ขบวนการดังกล่าวก็มักอ้างเหตุอาเพศ มาล้มล้างความ

ขอบธรรม ของฝ่ายปกครอง โดยที่ไม่ปรากฏเลยว่า ได้มีการวางแผนการอะไรที่ชัดเจน เกี่ยวกับรูปแบบของสังคมในอุดมคติ ที่จะเกิดขึ้นใหม่ในวันข้างหน้าเลย ส่วนใหญ่แล้ว ผู้นำท้องถิ่นพวกนี้ มักฝากความหวังในผลสำเร็จไว้กับอำนาจเงินลับ

ในเรื่องนี้ จึงอาจเป็นไปได้ว่า ผู้คนทั่วไปอาจจะไม่เคยคิดเลยว่า ความเป็นไปของระบบเศรษฐกิจสังคมนั้น เป็นสิ่งที่อยู่ในอำนาจการควบคุมของมนุษย์ได้

ส่วนตัวผู้นำนั้น แม้อาจจะคิดในทางตรงกันข้ามกับคนทั่วไปว่า เรื่องเหล่านี้ อยู่ในอำนาจการควบคุมของมนุษย์ได้(ถ้าสามารถควบคุมมนุษย์ในสังคมได้) แต่ก็คงจะตระหนักดีว่า การควบคุมมนุษย์นั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะเป็นไปได้ง่ายด้าย จึงแบ่งความรับผิดชอบในผลสำเร็จส่วนหนึ่ง ไว้กับการหวังวิงวอน ตามความเข้าใจของชาวบ้านทั่วไป

ตัวอย่างของขบวนการทำนองดังกล่าวมานี้ ในประวัติศาสตร์ไทยได้แก่ กบฏฉาวพิเชียร์ (พ.ศ. 2124) กบฏธรรมเถียร (พ.ศ. 2237) กบฏบุญกว้าง (พ.ศ. 2241) กบฏผู้มีบุญหนองหมากแก้ว (พ.ศ. 2467) ซึ่งล้วนแต่เป็นขบวนการที่ถูกฝ่ายปกครองส่วนกลางประนามว่า“กบฏ”ทั้งสิ้น

สาเหตุส่วนหนึ่ง อาจเป็นเพราะว่า การพยายามสร้าง หรือ แม้แต่การคิดถึง “สังคมที่ดีกว่า” ย่อมหมายถึงความไม่พึงพอใจต่อผู้ปกครอง ระบบเศรษฐกิจการเมือง และสังคมของตนอย่างที่เป็นอยู่ และถ้ายังขบวนการนั้นอาจอาศัยคติ เรื่องพระศรีอาริยเมตไตรยอยู่ด้วยแล้ว ก็อาจหมายความว่า รวมไปถึงความไม่พอใจต่อวิถีของพุทธศาสนา อย่างที่เป็นอยู่ด้วย ถึงแม้ว่าฝ่ายผู้ปกครองอาจจะอ้างพุทธทำนายได้เช่นกันด้วยว่า ยังไม่ถึงเวลาครบ 5,000 ปี ที่จะ

ถึงยุคการเปลี่ยนแปลง และสภาพความเป็นไปในสังคม ก็ยังมีได้
เลวร้ายถึงขนาด ตามที่ได้มีพุทธทำนายไว้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี แม้ในปัจจุบันนี้ ครอบงำที่ฝ่ายปกครองของ
ศาสนจักร และอำนาจทางการเมืองแอบอิงกันอยู่ ก็ยังอาจเป็นไปได้
เสมอว่า ความพยายามที่จะสร้างสรรค์สังคมพุทธยูโทเปีย
ใดๆขึ้น ก็อาจถูกมองว่า แฝงนัยแห่งการไม่เห็นด้วยกับระบบ
เศรษฐกิจสังคม และแนวคิดในทางศาสนาโดยทั่วไปของชนส่วน
ใหญ่ของสังคม อยู่นั่นเอง

ทั้งนี้ไม่ว่าความพยายามดังกล่าว จะมีรากฐานอยู่บน
คำสอนที่แท้ของศาสนา และอาจจะไม่ใช่ภัยที่แท้จริง
หรือจริงๆแล้วอาจเป็นคุณอนันต์ก็ตาม

นั่นคือ ขบวนการดังกล่าว ย่อมจะมีโอกาสถูกพิจารณาได้ว่า
เป็นสิ่งที่มิอันตรายต่อตัวสถาบันศาสนา อันมีฐานะถูกต้องตาม
กฎหมายบ้านเมือง และต่อประเทศชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ด้วยเหตุนี้เอง จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะติดตามดูว่า อะไรจะ
เกิดขึ้น ถ้าหากสังคมยูโทเปียเช่นว่า ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อน
ลอยๆ อย่างขบวนการ“กบฏ”ทั้งหลายในอดีต แต่จะพัฒนาขึ้น
หลังจากที่ได้มีการแตกแยก หรือเกิดมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกัน ของ
สำนักทางความคิด และการปฏิบัติธรรมในวงการศาสนา

สำหรับสังคมไทยปัจจุบัน สิ่งที่เราไม่อาจปฏิเสธได้เลย ก็คือ
ความจริงที่ว่า วงการพุทธศาสนาดกอยู่ในสภาพระส่ำระสายปั่น-

ป่วนไม่น้อย สิ่งที่จะทอนให้เห็นลักษณะดังกล่าวอยู่อย่างชัดเจน
ก็คือ สภาพการนับถือศาสนาของผู้ที่อ้างตนเป็นพุทธศาสนิกชน
หรือพุทธบริษัท ที่ดูเหมือนว่า ยิ่งวันก็มีแต่จะห่างไกลจากพุทธธรรม
ยิ่งขึ้น

ข่าวคราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่อมวลชนล้วนสะท้อนถึงภาวะ
เช่นว่า ที่เสื่อมทราม จนแม้กระทั่งการมีศรัทธาในสิ่งที่เคยถือกัน
ว่าเป็นสิ่งดีซ้ำ ตามทัศนะของพุทธธรรม จนแทบจะบอกไม่ได้
แล้วว่า แท้ที่จริงนั้น คนที่นับได้ว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริง
ควรมีศรัทธาไปในลักษณะใดกันแน่ ?

สภาพการณ์ดังกล่าวเหล่านี้เอง ที่เป็นช่องทางก่อให้เกิดมี
“สำนัก” ต่างๆ มากมาย ที่ตั้งกันขึ้นมาแอบอิงแอบอ้าง “พุทธศาสนา”
บังหน้า เพื่อเรียกศรัทธาของบุคคลในสังคม ในแง่มุมและระดับ
ต่างๆ กัน

นับตั้งแต่สำนักที่แทบจะไม่มีอะไรเลย ที่พอจะถือได้ว่าเป็น
“ธาตุแท้” ของพุทธศาสนา ไปจนกระทั่ง สำนักที่มีลักษณะ “พุทธ”
เอาจกๆ และแต่ละสำนักก็มีผู้คนเลื่อมใสศรัทธามากบ้างน้อยบ้าง
ผิดกันไป ทั้งนี้ก็ตามแต่สำนักใด จะสอดคล้องต้องตามอุปาทาน
ของบุคคลต่างๆ ในสังคม ได้มากน้อยเพียงใด บางแห่งก็มีผู้คน
สนใจ ให้ความเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก และก็ถือเอาปริมาณ
มากพื่อนี้ เป็นสิ่งชักจูงสมาชิกใหม่ จนทำให้เห็นว่าวัดในแง่คุณภาพ

ในท่ามกลางบรรดาสำนักร้อยใหญ่น้อยมากมายนี้ มีหมู่มุ่กลุ่ม
น้อยๆ อยู่หมู่มุ่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกขานตัวเองว่า “ชาวอโศก”

ลักษณะเด่นของชาวอีสานนั้น อยู่ตรงที่มีแนว
ทางความคิด และการปฏิบัติธรรมในทางพุทธศาสนา
ที่“แยก”ตัวออกมาจากสถาบันสงฆ์ปัจจุบันของไทย
อย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้แล้วแม้เป็นหมู่กลุ่มที่มีจำนวนบุคลากร
น้อย แต่ชาวอีสานก็มีความสามารถในการจัดองค์กร
เป็นอย่างสูง

อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง
ในเรื่องความถูกต้องเที่ยงแท้ และความเคร่งครัด ใน
ความพยายามปฏิบัติธรรม ให้เป็นไปตามแนวทาง
พุทธศาสนา อย่างที่ควรจะเป็นอีกด้วย ซึ่งก็ไม่ได้จำกัด
อยู่เฉพาะในหมู่ผู้ที่เป็นนักบวชเท่านั้น แม้แต่ในหมู่มรรวาสกัเช่นกัน

ความเพียรพยายามที่จะเชิดชูปรัชญาชีวิต ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ
เป็นของตนเอง และในฐานะที่เป็นทางออกทางหนึ่ง สำหรับสังคม
มนุษย์ยุคปัจจุบัน ของชาวอีสานนี้ มีข้อน่าสังเกตตรงที่ว่า

ชาวอีสานให้ความสำคัญกับความเป็นจริง ของ
สังคมไทยอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็น
จริงทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และมิติทางวัฒนธรรม
ชาวอีสานแสดงตนเด่นชัดว่า ต้องการจะ
อนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่มาแต่โบราณ ที่เห็นว่ายังมีคุณค่า
สมสมัย ให้คงคืนความหมาย สำหรับชนชาวไทย

ในยุคนี้อีกครั้งหนึ่ง

อาจเป็นไปได้ว่า ความเอาใจใส่ต่อวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมทางจิตใจของชนชาวไทย ที่มีความผูกพันมาช้านานกับพุทธศาสนา ของชาวอโศก ไม่ปล่อยให้หายไปตามยถากรรม ตามแบบวัตถุนิยมอย่างตะวันตกนี้ ได้คลี่คลายขยายตัวออกมา ในรูปรอยที่ยังผลให้กิจกรรมของชาวอโศก ค่อยๆเป็นที่รับรู้ของชาวโลกมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทความเป็นผู้นำในการรณรงค์ด้านต่างๆ และในฐานะขบวนการทางศาสนา ขบวนการหนึ่ง ที่สามารถปรับตัวให้ยืดหยุ่น เป็นขบวนการทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ในส่วนที่เป็นขบวนการทางศาสนานั้น นับได้ว่าชาวอโศกประสบความสำเร็จ ในการประกอบ และสร้างความมั่นคง ในการมีบทบาทอยู่ในโลกปัจจุบันได้อย่างดีระดับหนึ่ง ซึ่งก็มีผลในทางเสริมหนุนบทบาท ในด้านสังคม และวัฒนธรรมของพวกเขายิ่งขึ้น และโดยเหตุที่ ชาวอโศกถือเป็นหลักการพื้นฐานของพวกเขาคือ ศาสนาและสังคม เป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกจากกัน ได้อย่างเด็ดขาด

จึงไม่น่าประหลาดใจแต่อย่างใด ที่สิ่งซึ่งเกิดขึ้นควบคู่กันไปกับความพยายามฟื้นฟูศาสนา(อันได้แก่การปฏิรูปบุคลากรทางศาสนา หรือการก่อกำเนิดของนักบวชแบบชาวอโศก) จึงได้แก่ ความพยายามที่จะฟื้นฟูสังคม และวัฒนธรรม โดยผ่านการปฏิรูปบุคลากรในสังคม นอกจากนักบวช ขึ้นมาเป็นแบบอย่างแก่ชาวโลกโดยทั่วไปในวงกว้างอีกด้วย

โดยภาพรวมแล้ว ขบวนการของชาวอโศกจึงค่อนข้างจะ
สมบูรณ์มาก เพราะถ้าจะว่าไปแล้ว ก็เท่ากับเป็นความพยายามที่
จะปฏิรูปบุคลากรส่วนที่เหลือ ของพุทธศาสนาทั้งหมด อันได้แก่
อุบาสก อุบาสิกา ให้แก่พระศาสนาและสังคมไปพร้อมๆกัน

แต่สิ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะ และเป็นเรื่องที่นา
สนใจอย่างยิ่ง ในขั้นตอนของกระบวนการปฏิรูป
ศาสนาและสังคมดังกล่าว ก็คือ ความพยายามที่จะ
สร้าง“พุทธยูโทเปีย”ของชาวอโศก อันสอดคล้องกับ
หลักธรรมในพุทธศาสนา ขึ้นเป็นครั้งแรกในสังคม
ไทย โดยอาศัยหลักการทางสังคม ที่มีอยู่ในพระ-
ศาสนา เป็นแกนสำคัญของวัฒนธรรมในสังคมใหม่
นี้

และไม่ว่าความพยายามเช่นว่านี้ จะเป็นไปได้มากนักแค่ไหน
แต่อย่างน้อยที่สุด ก็ย่อมจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เราได้เห็นถึงความ
ต้องการ หรือความใฝ่ฝันถึงสังคมที่ดี ที่ชาวไทยพุทธกลุ่มหนึ่งมีอยู่
ควบคู่กันไปกับความรู้สึกที่มีต่อปัญหาของสังคมไทย จากแง่มุม
ของพุทธศาสนิกชนอีกด้วย

นอกจากนั้น เรายังจะได้สังเกตปฏิริยาของทางฝ่ายบ้านเมือง และ
สาธารณชนโดยทั่วไป ที่มีต่อความพยายามที่จะจัดตั้งชุมชนพุทธยูโทเปีย
อย่างจริงจังขึ้นเป็นครั้งแรกเช่นกัน

เพราะในสังคมไทยนั้น ปฏิริยาจากทางบ้านเมือง ตลอดจน
การโต้ตอบ หรือการหาทางออก ของหมู่กลุ่มชาวพุทธ ผู้พยายาม
ริเริ่มสร้างพุทธยูโทเปียดังกล่าว ย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบในด้าน

ต่างๆ ต่อสังคมไทยบ้าง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อแนวคิดของ
ชาวพุทธโดยส่วนรวม

และยังจะเป็นข้อพึงสังวรอย่างสำคัญ สำหรับทั้งทาง
ฝ่ายบ้านเมือง และฝ่ายผู้มีส่วนร่วมในขบวนการสร้างสรรค์
ชุมชนพุทธไทยเปื้อน ทั้งในปัจจุบัน และในอนาคตอย่างแน่-
นอน

วัตถุประสงค์

โครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ในอันที่จะศึกษากำเนิด วิวัฒนาการ ระบียบปฏิบัติ ตลอดจนการประเมินผลความสำเร็จ และความล้มเหลวของ“โครงการปฐมอโศก” ซึ่งอาจถือได้ว่า เป็นผลพวงขั้นสูงสุด ของความเจริญเติบโต ของหมู่กลุ่มชาวอโศก ซึ่งมีพระโพธิ์รักษ์เป็นผู้นำสำคัญตลอดมา นับตั้งแต่ได้มีการก่อเกิดเป็นหมู่กลุ่ม จนปัจจุบัน

โดยในที่นี้ จะถือว่า **โครงการปฐมอโศก**เป็นเสมือน**พุทธ-ยูโทเปีย**

ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างๆว่า ได้แก่ ความพยายามที่จะนำเอาแนวความคิด ที่มีอยู่แล้วในคำสั่งสอนของพุทธศาสนา มารังสรรค์ขึ้น เป็นชุมชนตามอุดมคติ อย่างจริงจังในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่า **โครงการปฐมอโศก**นี้เป็นผลของความพยายาม ที่จะพัฒนาคำเทศน์อบรมธรรม ที่ได้กระทำกันอยู่ในหมู่กลุ่มชาวอโศกเอง ให้เป็นรูปธรรมขึ้น นับตั้งแต่การถือศีล ปฏิบัติธรรม มาจนถึงขั้นที่คิดสร้างสภาวะแวดล้อมทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ให้เป็นชุมชน หรือสังคมของชาวพุทธ ที่ปรารถนาจะดำรงวิถีชีวิตร่วมกัน อย่างชาวพุทธที่แท้จริง

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาในช่วงแรก ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการนำเอาหลักธรรมคำสอน หรือแนวปรัชญาของชาวอโศก มาปฏิบัติจริง—สรรค์ขึ้น เป็นชุมชนหรือสังคมของพวกเขาเอง จนเป็นโครงการปฐมอโศก

จะประกอบด้วยการสืบสาวค้นคว้า จากบรรดาสิ่งพิมพ์ทั้งหลายทั้งปวงของชาวอโศก ซึ่งมีทั้งที่เป็นหนังสือเล่ม และนิตยสารรายเดือน ทั้งที่เป็นเอกสารเผยแพร่กันอยู่ภายในหมู่มุขของพวกเขานเอง และที่เป็นเอกสารเผยแพร่ไปสู่บุคคลภายนอกโดยทั่วไป รวมทั้งศึกษาจากคำบรรยายธรรม ที่ได้มีการเก็บบันทึกไว้ในรูปของเทปบันทึกเสียงบางชุด ของพระโพธิรักษ์เป็นหลัก

นอกจากนั้น ก็จะมีการศึกษาโดยการเข้าร่วมคลุกคลีสังเกตุการณ์ เพื่อรับทราบจิตตารมณ์ของหมู่มุข ที่มีอยู่เป็นบรรยากาศทั่วไปของชาวอโศก ที่พุทธสถานสำคัญๆ ของพวกเขา ประกอบอย่างเช่นที่พุทธสถานสันติอโศก อันมีฐานะความสำคัญสูงสุดยู่กลางในการดำรงอยู่ และในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของชาวอโศกในปัจจุบัน และเป็นพุทธสถาน ที่อาจถือได้ว่า เป็นดังหัวใจในการแสดงออกของความเป็นชาวอโศก ทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และสังคมที่เป็นของตนเอง ในระดับหนึ่งเรื่อยมา จนกระทั่งในปัจจุบัน

ดังนั้น เพื่อที่จะเข้าใจโครงการปฐมอโศกได้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน ก่อนอื่นใดหมด จึงควรที่จะได้ทำการศึกษาความเป็นมา ของหมู่มวลชาวอโศก ตั้งแต่จุดเริ่มต้น ตลอดจนหลักธรรมทั้งหลายของชาวอโศก ที่ได้คลี่คลายขยายตัว ทั้งในภาคทฤษฎี และในภาคปฏิบัติ จนกระทั่ง จะได้กลายไปเป็นวัฒนธรรมพื้นฐาน คำ จุนระบบการดำรงชีวิต ในโครงการปฐมอโศก

และเพื่อที่จะเข้าใจจุดเริ่มต้น ตลอดจนความเป็นมา ของหมู่มวลชาวอโศก ได้อย่างแท้จริงนั้น ก็จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องย้อน ไปศึกษาหาความเข้าใจในชีวประวัติของ พระ-โพธิรักษ์ พระผู้นำสำคัญของชาวอโศก ตั้งแต่แรกเริ่มขบวนการชาวอโศก トラบจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ที่อาจกล่าวได้ว่า ท่านได้ประสบความสำเร็จในชีวิตทางธรรม ถึงระดับหนึ่ง ลีลาชีวิตของท่านที่ได้ประสบมา กับชีวิตจริงของ ตนเอง เมื่อต้องปะทะสังสรรค์กับสถานะแวดล้อมแห่งยุคสมัยนั้น ชาวอโศกถือเป็นบทเรียนภาคปฏิบัติในชีวิตจริงๆ ที่ท่านได้บาก บั่น พินฝ่าผ่านมา ให้คนภายหลังได้เห็นเป็นแบบอย่างทางธรรม และเป็นกำลังใจในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนิน ชีวิตจริงของมนุษย์ ตามหลักธรรมอันสูงส่งของพุทธศาสนา อยู่ ในสังคมโลกปัจจุบัน และแผ่ไปอย่างอุดมด้วยทัศนคติ ในแง่ ต่างๆของท่าน

ที่มีต่อชีวิตมนุษย์ในสังคมยุคปัจจุบัน

ประวัติของพระโพธิรักษ์

จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ก็ยังไม่ปรากฏว่า ได้มีการตีพิมพ์ชีวประวัติของพระโพธิรักษ์ ที่เขียนโดยบุคคลภายนอกชั้นใด ซึ่งอาจถือได้ว่า เป็นงาน“มาตรฐาน”ที่ควรแก่การอ้างอิงได้ ชีวประวัติของพระโพธิรักษ์ ซึ่งมีความหมายเป็นอย่างมากสำหรับชาวอีสานนั้น เราพอจะรู้โดยสังเขปได้ ก็เฉพาะจากที่ปรากฏเป็นคำบอกเล่าของตัวพระโพธิรักษ์เองในหนังสือ สัจจะแห่งชีวิตของพระโพธิรักษ์

ว่าท่านเกิดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ตรงกับวันอังคาร แรม 8 ค่ำ เดือน 7 ปีจอ ที่จังหวัดศรีสะเกษ มีชื่อเดิมว่า มงคล รักพงษ์ มารดาชื่อ นางบุญโฮม บิดาแท้ชื่อนายทองสุข แซ่โง้ว แต่ก็ถึงแก่กรรมเสียแต่เมื่อพระโพธิรักษ์มีอายุยังไม่ครบขวบ ต่อมาภายหลังจึงมีบิดาเลี้ยง ชื่อ สิบโทบุญเดช รักพงษ์ และมีน้องร่วมมารดาอีก 9 คน ในจำนวนนี้ถึงแก่กรรมเสียตั้งแต่ยังเล็ก 3 คน รวมน้องๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน 6 คน ทั้งตัวพระโพธิรักษ์เอง ด้วยเป็น 7 คน

รกรากเหล้ากอดังเดิมของปู่ย่าตาทวดของพระโพธิ์รักษ์อยู่ที่อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี แต่เดิมที่นั่นฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวจัดได้ว่าอยู่ในขั้นดี เพราะมีมารดาเก่งในทางค้าขาย จนเป็นคนมีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในจังหวัด แต่มาภายหลังถูกโกง และสุดท้ายก็ล้มป่วยเป็นวัณโรค จนกระทั่งเสียชีวิตไปในที่สุด บิดาเลี้ยงก็กลายเป็นติดยา จึงเป็นเหตุให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวทรุดลงทางหนึ่งด้วย ในฐานะที่พระโพธิ์รักษ์เป็นบุตรชายคนโตของครอบครัว จึงต้องรับบทเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของครอบครัวมาตั้งแต่อายุน้อย แม้ต่อมาในภายหลัง ก็ยังได้พยายามชวนขวายนอุปการะเลี้ยงดูน้องๆ ทุกคน จนเติบโตพอพึ่งตนเองได้

เหตุที่เป็นไปได้เช่นนี้ ก็เนื่องจากพระโพธิ์รักษ์เป็นผู้มีอุปนิสัยรักการชวนขวามาตั้งแต่เล็ก ประกอบกับชีวิตในวัยเด็กก็ต้องพลัดพรากจากความอบอุ่นภายในครอบครัว ไปอาศัยอยู่กับผู้มีอุปการคุณอื่นๆ ในที่ต่างๆ อยู่เรื่อยๆ ได้ฝึกช่วยตนเอง มาแต่เล็กแต่น้อย

เมื่อพิจารณาจากสถานะของพระโพธิ์รักษ์ในปัจจุบันนี้แล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้เอง ได้กลายเป็นประสบการณ์ที่ค่อยๆ ฟูมฟักบ่มกลี ช่วยเพิ่มพูนความสามารถรอบตัวให้แก่ตน ด้วยเหตุที่ต้องช่วยผู้มีอุปการคุณเหล่านั้น ทำการงานต่างๆ นานา

พระโพธิ์รักษ์เองเล่าเอาไว้ตอนหนึ่งว่า ต้องทำงานสารพัดอย่าง ตั้งแต่เมื่ออายุได้ราว 8-9 ขวบ เช่น ช่วยทำขนม กับข้าว งานในครัว ชุมนะพริ้วทำแกง โขลกพริก เมื่อพอมีเวลาว่างบ้างก็ชูดกะลาทำกระบวย ทำกระจำ ชักคันกระบวย เข้าป่าตัดฟัน ลงวน

จับปลา ก้าวเม็ดมะขามขาย รับไอติมแท่งมาหิ้วกระดิกเร่ขาย เข็นรถ
ถ่านไปขาย รับจ้างแจวเรือ เป็นกุลีแบกหามตามสถานีรถไฟ ตื่น-
นอนแต่เช้าเพื่อไปเลือกหาซื้อของสารพัดมาขาย มีทั้งผ้า ผัก ผลไม้
ปลา ร้า เนื้อเค็ม ข้าวสาร เมื่อมีรายได้เป็นเงิน ก็เกิดความภาคภูมิใจ
ในความสามารถของตน ทั้งๆที่ทุกวันจะต้องตื่นนอนตั้งแต่เช้าตี
สามตีสี่ และค่ากว่าจะได้เข้านอนก็ประมาณสองหรือสามทุ่ม โดย
ที่กลางวันยังต้องไปโรงเรียนด้วย

ประสบการณ์เล็กๆ น้อยๆ รอบตัวในทางธุรกิจเหล่านี้ น่าจะ
เป็นหนทางให้พระโพธิรักษ์เป็นคนรอบรู้ เกินกว่าคนรุ่นราวคราว
เดียวกันจะมีได้

ในด้านการเล่าเรียนของพระโพธิรักษ์ในวัยเด็กนั้น ก็ปรากฏ
ว่าต้องโยกย้ายโรงเรียนบ่อยถึง 9 แห่ง รวม 4 จังหวัด พอถึงระดับ
ชั้นมัธยมปีที่ 7-8 จึงได้เข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพฯ เป็นจังหวัดที่
4 ที่โรงเรียนสืตบุตรบำรุง จากนั้นก็เข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยเพาะช่าง
จนกระทั่งจบปีที่ 5 แผนกจิตรศิลป์ ในราวปี พ.ศ. 2496-2500 ได้
ประกาศนียบัตร ปวช. และ ปวส.

และในช่วงปีสุดท้ายที่โรงเรียนเพาะช่างนี้เอง ที่พระโพธิรักษ์
ได้เปลี่ยนชื่อตนเองเป็น รัก รักพงษ์ (แต่ไม่ปรากฏว่า ได้มีการให้เหตุผล
ถึงการเปลี่ยนชื่อนี้ไว้ในหนังสือ สัจจะแห่งชีวิตของพระโพธิรักษ์ แต่อย่างใด)

ในช่วงที่เข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพฯ นั้น พระโพธิรักษ์ต้อง
ทรหดอดทนขวนขวายช่วยตัวเอง ในทางเศรษฐกิจไม่น้อย เพราะ
ขณะนั้น มารดาได้เริ่มล้มป่วยแล้ว เศรษฐกิจของครอบครัวกำลัง

ทรุด ตัวพระโพธิรักษ์ต้องไปเป็นเด็กวัดที่วัดบรมนิวาส และได้
 ได้รับความประทับใจในแง่ลบกับการเป็นเด็กวัด อันได้แก่ความสำเอียง
 ของอาจารย์ที่วัด และเรื่องไม่ยุติธรรมอื่นๆอีกมากมาย จนกระทั่ง
 ต้องย้ายไปอยู่กับ คุณล้วน ควันธรรม นักประพันธ์เพลงชื่อดังใน
 สมัยนั้น เพราะพระโพธิรักษ์เองชอบศิลปะด้านนี้ เคยหัดแต่งเพลง
 เองร้องเองมาตั้งแต่อายุเพียง 14-15 ขวบ กรันมีเหตุการณ์ไม่ค่อย
 ดีทางวัด เมื่อคุณล้วนชวนไปอยู่ด้วย จึงออกจากวัดไปอยู่บ้านคุณ
 ล้วน ซึ่งพระโพธิรักษ์ต้องช่วยทำงานภายในบ้านทุกอย่าง รวมทั้ง
 การออกถือจักรยานเร่ขายหนังสือเพลงให้คุณล้วนด้วย และถึงแม้
 ว่า คุณล้วนจะไม่ได้ส่งเสริมพระโพธิรักษ์ในด้านศิลปะทางเพลง
 แต่การที่ได้มีโอกาสมาอาศัยอยู่กับคุณล้วน ก็เป็น โอกาสดีที่ทำให้
 พระโพธิรักษ์เป็นคนกว้างขวางขึ้นในวงการต่างๆ เช่น วงการเพลง
 และวงการหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ต่อมาพระโพธิรักษ์ก็ได้แยกทางกับคุณล้วน
 และชีวิตยังต้องระหกระเหินมากขึ้น คืออดมื้อกินมื้อ อาศัยร่มไม้
 ชายคาของชาวบ้านเขาซุกหัวนอนไปเรื่อยๆ ออกบ้านนี้ไปบ้านโน้น
 ทำการงานรับใช้เขาไป เช่น รับจ้างระบายสีรูปโฆษณาภาพยนตร์
 บ้าง แบกขน ติดต่อบัดกวาดเช็ดถูบ้าง พระโพธิรักษ์ได้กล่าวถึง
 การแต่งตัวของตนเองในขณะนั้นว่า เป็น “ฮิปปีรุ่นแรก” ทั้งนี้ก็
 เพราะยากจนมากถึงกับต้องปะขนเสื้อผ้าเอง

ประสบการณ์ที่พระโพธิรักษ์ได้มีโอกาสประสบมากับชีวิตของตนเอง
 ในช่วงนั้นนั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ข้อประจักษ์ของ
 พระโพธิรักษ์ในภายหลังว่า สำหรับผู้ที่มีความสามารถ และมีมานะอดทน
 แล้ว ความยากจนก็ไม่อาจร้ายกาจกับชีวิตได้ จนเกินไปนัก

สำหรับตัวพระโพธิรักษ์นั้น ภายหลังปรากฏว่า ความเป็นอยู่
ค่อยดีขึ้น เพราะได้คุณลุงผู้ซึ่งเป็นแพทย์จัดการให้ได้เข้าอาศัยใน
หอพักบุตรข้าราชการทหารบก ได้สำเร็จ ในฐานะที่บิดาเลี้ยงของท่าน
คือ สิบโทบุญเฉย รักพงษ์ เคยเป็นข้าราชการทหารมาก่อน

และได้รับจักรยานจากคุณลุงมาใช้ถีบส่งหนังสือพิมพ์หาเงิน
เลี้ยงตัว

ในราวปี พ.ศ.2498 เมื่ออายุย่างจะเข้า 20 ปี พระโพธิรักษ์ก็
มีผลงานการประพันธ์เพลงที่โด่งดังมากขึ้นมาชิ้นหนึ่ง คือ เพลง
“ผู้แพ้”

ในภายหลัง พระโพธิรักษ์ได้กล่าวถึงความฝืนฝืนของบิดามารดา
และชีวิตในวัยเด็กของตน ซึ่งถูกกำหนดโดยภาวะทางเศรษฐกิจไว้
ว่า

อาตมาขึ้นแต่เด็กแต่เล็ก อาตมาก็ขยัน ขยันทำมาหากิน ขยันฝึกหัด
ฝีมือ อะไรที่ว่ามันดี พ่อแม่พาทำ อาตมาทำ พ่อแม่ส่งไปหัด ไปฝึกกะคน
นั้นคนนี้ อาตมาก็ไป ไปเรียนไปรู้มาตั้งแต่เด็ก แล้วก็ศึกษามาตลอด พ่อ
แม่อยากให้เป็นแพทย์ เพราะเห็นว่านายแพทย์หาเงินได้คั่งล่อง เพราะว่าคน
มันเจ็บจะตายอยู่แล้ว มันเท่าไรมันก็จ่าย เป็นการทำงานที่รันทดหาเร้นได้ง่าย
ที่สุด⁵

แม้ว่าภาวะทางเศรษฐกิจน่าจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการที่
ทำให้ในที่สุดแล้ว พระโพธิรักษ์ไม่ได้มีโอกาสศึกษาแพทย์อย่างที่
บิดามารดาตั้งใจ แต่ในสมัยที่ยังเรียนอยู่ที่พะเยาช่วงนั้น พระโพธิ-
รักษ์ก็ได้เริ่มฉายแววแห่งการเป็นผู้นำสังคมในระดับหนึ่งแล้ว โดย
เริ่มตั้งแต่ได้เป็นหัวหน้าชั้น และเป็นประธาน“อาชีวสัมพันธ์” ที่
สุดท้ายก็ได้เป็นประธานนักเรียน และในฐานะดังกล่าว ก็ได้เคยประสบ

กับปัญหาขัดแย้งกับผู้ใหญ่ทางโรงเรียน ในเรื่องการจัดทำหนังสือประจำปีของสถาบัน ที่ตัวเองตั้งใจเอาไว้ว่าจะต้องทำให้ดีที่สุด โดยที่ก็ได้รับความสนับสนุนจากเพื่อนนักเรียนเป็นอย่างมาก แต่กลับถูกผู้ใหญ่ของโรงเรียนสั่งระงับ

เมื่อเกิดสภาวะดังเครียดอย่างมาก ระหว่างผู้ใหญ่และนักเรียน ขึ้น ในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมประสาน และเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรง พระโพธิรักษ์จึงได้ขอลาออกจากตำแหน่งเสียแต่เพียงผู้เดียว เหตุการณ์ขัดแย้งในครั้งนั้น พระโพธิรักษ์ได้กล่าวว่า

เป็น“ประสบการณ์ในสงครามชีวิตระดับเล็กๆ ช่วงหนึ่งของอาตมาเอง”^๖

เมื่อพระโพธิรักษ์จบการศึกษาวิชาชีพที่โรงเรียนเพาะช่างนั้น มารดาได้เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้น ในฐานะที่เป็นบุตรชายคนโตของครอบครัว จึงต้องรับภาระปกครองเลี้ยงดูแล่น้องๆ ด้วยเหตุแห่งความรู้สึกรับผิดชอบนี้เอง พระโพธิรักษ์จึงต้องเร่งขวนขวายสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ ด้วยการทำงานทุกอย่าง ที่จะป็นช่องทางให้ได้เงินมา

เริ่มต้นด้วยการเข้าทำงานประจำเป็นนักจัดรายการโทรทัศน์ที่บริษัทไทยโทรทัศน์จำกัด เมื่อปี พ.ศ. 2501 ตั้งแต่เมื่อเริ่มมีโทรทัศน์เป็นครั้งแรกในเมืองไทย ส่วนงานพิเศษนั้น ก็คือ การวิ่งรอกทำงานเป็นครูพิเศษสอนศิลปะตามโรงเรียนต่างๆ ในกรุงเทพฯ พระโพธิรักษ์ได้เล่าสรุปช่วงชีวิตในสมัยนั้นไว้ว่า

“ตอนนั้นขอให้มีทางหาเงินได้เป็นเอาทั้งนั้น.... จนเดี๋ยวนี้อาตมาระลึกย้อนไปถึงเวลานั้นแล้ว ไม่รู้ว่าพ่อหนุ่ม รัก รักพวงษ์

คนนี้ ไปเอาเรือวเอาแรงมาจากไหน ทำงานได้อย่างไร ยิ่งกว่าจักรผัน”^๗

ในเรื่องของโกศทรัพย์ และโลกียสุขนี้ พระโพธิรักษ์ได้กล่าวไว้ว่า ตนเองก็ไม่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่เท่าใดนักที่

“อยากมีบ้านใหญ่...เหือบ้านไปตามประสาของคนไม่เคยมี คนมาจากมือเปล่าๆ ไม่มีอะไร สะสมสร้างฐานะไป”^๘

และโดยพื้นฐานที่เป็นคนรักบ้าน ชอบแต่งบ้าน “มีบ้านแล้วหลังหนึ่ง คือ บ้านร่ม ก็ยังคิดจะสร้าง เรือนรัก อีก ให้เป็นเรือนแบบไทย มีสระน้ำต่อเหลื่อมออกมาจากตัวบ้าน ...หนักเข้า ก็รู้ว่า ก็เท่านั้นเอง เหน็ดเหนื่อยเมื่อล้าเปล่าๆ ...จนตอนหลังรู้แล้วเลิก บ้านที่ปิดกวดให้สะอาดเท่านั้นก็พอแล้ว”^๙

แน่นอนว่า ชีวิตการทำมาหากินขวนขวายสร้างตัวของพระโพธิรักษ์ ดังกล่าวมานี้ เป็นผลจากอิทธิพลของค่านิยมที่มีอยู่โดยทั่วไป ในสังคมไทยยุคปัจจุบันอย่างแจ่มชัด แต่อะไรเล่า ที่ทำให้ในที่สุดแล้ว พระโพธิรักษ์ละทิ้งจากชีวิตดังกล่าว หันมาเป็นผู้นำชาวโศกอย่างในปัจจุบัน ?

สำหรับชีวิตส่วนตัวของพระโพธิรักษ์ ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตสงสัยไปต่างๆ นานา เช่น พระอนันต์ ขยำนันโท สรุปไว้ในหนังสือโพธิรักษ์ ศาสดามหาภัย ของตนด้วยคำว่า

“โพธิรักษ์ต้องประสบความผิดหวังในชีวิตรัก ถูกคู่หมั้นผละหนีไป เพราะไม่สามารถทนหวังชีวิตสมรสในอนาคตได้ เพราะโพธิ-

รักษ์ไม่สามารถสะสมทรัพย์สินให้พอเพียงแก่ความมั่นคง จนเป็นที่
อุ่มใจในชีวิตครอบครัวได้ และเพราะโพธิรักษ์ตัดสินใจไม่แน่นอน
ถึงเลสองฝักสองฝ่าย คือทางธรรม และทางโลกย์”¹⁰

และอีกตอนหนึ่ง ที่สำคัญไม่แพ้กันคือว่า “นี่เป็นสาเหตุหนึ่ง
ที่ทำให้โพธิรักษ์ตัดสินใจเข้าสู่กระแสธรรม ประกอบกับเกิดความ
เบื่อหน่ายในการทำมาหากิน และเห็นว่าหนทางแห่งความสละ
สบาย และความมีชื่อเสียง อาจทำได้จากชีวิตที่เป็นสมณะ”

มีข้อน่าสังเกตว่า การโจมตีประการหลังนี้ เป็นคำกล่าวโจมตี
จากเหตุผลแห่งการเข้าเป็นนักบวช ที่คนไทยเราอาจยอมรับว่าจริง
ได้โดยไม่ยากนัก

แต่เป็นเรื่องที่ตรงกันข้ามกับถ้อยคำที่พระโพธิรักษ์เองเล่าไว้
ว่า

ชีวิตในช่วงนั้น มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุอย่าง
เต็มที่ แต่ตนกลับเริ่มมีความสนใจในเรื่องจิต ทั้งได้ผ่าน
เข้าไปในแวดวง“เศรษฐานวิชา”อยู่ระยะหนึ่งด้วย ก่อนที่
จะได้มาปฏิบัติธรรมตามแนวพุทธศาสนา

สำหรับเรื่องชีวิตคู่ผู้หญิงผู้ชายนั้น พระโพธิรักษ์กล่าว
ว่า ตนมีทัศนคติที่ค่อยๆแปรเปลี่ยนไปสู่การเห็นดีเห็นงาม
กับชีวิตโสด คือแรกๆก็คิดจะแต่งงานมีครอบครัว มีลูกมี
เต้าเหมือนชาวโลกที่เขาเป็นกันอยู่ ถึงขนาดเคยคิดไว้แม้ใน
รายละเอียดด้วยว่า เจ้าสาวของตนจะต้องไม่แต่งหน้า เสื้อ
ผ้าก็ไม่ต้องให้ผิดไปจากธรรมดา แต่เมื่อนึกย้อนถึงความ

ยุ่งยากที่ได้รับจากการเลี้ยงน้องๆ ก็เลยคิดว่า แต่งงานแล้ว
จะไม่มีลูก

ครั้นเมื่อได้ปฏิบัติธรรมไปมากเข้า ก็เลยเปลี่ยนใจถึง
กับไม่คิดจะแต่งงานเอาเลย โดยได้เล่าถึงฉากการตัดสินใจ
ในเรื่องนี้เอาไว้ว่า

“ทางด้านแฟนก็บอกให้เขาลดละ เราก็บอกว่ามันคั้นนะ เขา
ก็เลี้ยงไม่ออก ก็ถามเขาว่า พี่ไปเลวอะไร? เขาก็ตีว่า ไม่เลวหรอก
ดีทุกอย่าง เขาก็รู้ว่าดี แต่จิตใจเขายังตัดไม่ได้ ก็ร้องไห้ไป ร้องก็
ร้อง ก็พยายามเลิกปลดปล่อยมา จนกระทั่งหลุดเรื่องผู้หญิงผู้ชาย
เรื่องรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส”^{๑๑}

มีข้อน่าสังเกตว่า สำหรับพระโพธิรักษ์แล้ว การยอมจำนน
จนเลี้ยงไม่ออกในประเด็นนี้ ในแง่หนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้
เห็นว่า ความดีที่สูงกว่าชีวิตทางโลกย์ เป็นสิ่งที่ประจักษ์แก่ใจคน
โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งเมื่อ
สามารถจะรุกรามเอาได้แล้ว ก็เท่ากับว่า ได้ผ่านพ้นอุปสรรคขัดข้อง
ประการสำคัญไปได้

กลวิธีทำนองนี้ จึงเป็นสิ่งที่พระโพธิรักษ์ใช้ได้ผลมา
ตลอด เมื่อต้องประสพกับคำทักท้วงในการปฏิบัติธรรม
ของตน เพราะผู้ที่วางดิ่งไม่อาจบอกได้ว่า การกระทำ
ดังกล่าว ไม่ดีตรงไหน

จากคำบอกเล่าของพระโพธิรักษ์เองนั้น เหตุผลสำคัญที่ทำให้ต้องเบนวิถีชีวิตเข้าสู่ทางธรรมนั้น ไม่ใช่เรื่องความผิดหวังในชีวิตทางโลก หรือความผิดหวังในเรื่องความรักเลยแม้แต่น้อย พระโพธิรักษ์กล่าวยืนยันว่า

“อาตมาพร้อมที่จะอยู่กับโลกได้อย่างไม่มีแปลไม่มีไข แต่ที่อาตมาทิ้งโลกอย่างไม่มีแค้นนั้น เพราะอาตมาได้สมบัติที่ดีกว่าจริงๆ ซึ่งคนอื่นๆ ถ้าเขาได้ เขามีเขาเป็น เช่นอาตมา เขาก็คงจะทำอย่างอาตมาทำเช่นกัน”¹²

คำยืนยันเช่นว่านี้ เป็นการสะท้อนหลักการสำคัญอันหนึ่งในพุทธศาสนา และที่อยู่ในทางสากลว่า มนุษย์เราล้วนทำตามที่ตนคิดว่าดี แต่ที่ยังไม่ทำในสิ่งที่ดีกว่าที่กระทำอยู่ ก็เพราะยังมีความโง่เขลาหรืออวิชชา ไม่รู้จักความดีที่ดีกว่านั้นครอบงำอยู่

อย่างไรก็ตาม สื่อสำคัญที่ชักนำพระโพธิรักษ์มาสู่การปฏิบัติธรรม ตามแนวของพุทธศาสนาในที่สุดนั้น เป็นความสนใจใคร่รู้ในเรื่องจิต โดยในระยะแรกเริ่ม พระโพธิรักษ์สนใจเรื่องจิตในแง่ของวิทยาศาสตร์มาก่อน มีอาทิ การสะกดจิต การระลึกชาติ การใช้ความเก่งพิเศษของจิต(telepathy) แต่แล้วเรื่องจิตในแง่วิทยาศาสตร์ ก็ไม่อาจให้คำตอบที่ต้องการได้

จึงหันไปสนใจเรื่องของจิตในเชิงไสยศาสตร์ มีอาทิ การเข้าทรง เรื่องอยู่ยงคงกระพัน รดน้ำมันดั่งศาล รักษาโรค เรื่องผีสาวเทวดา พระอินทร์ พระพรหม สารพัดวิญญูณ และอำนาจทางจิต

(clairvoyant) พระโพธิรักษ์ประสบผลสำเร็จในด้านไสยศาสตร์พอสมควร จนได้รับความเคารพนับถือในวงการว่า เป็นอาจารย์ใหญ่ทางไสยศาสตร์ผู้หนึ่ง

แต่ก็ยังไม่รู้อะไรชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องจิตอยู่ดี รู้แต่ว่า จิตนั้นมีความมหัศจรรย์ ในท้ายที่สุด จึงเลิกจากเดรัจฉานวิชา โดยอาศัยสิ่งที่พระโพธิรักษ์เองเรียกว่า “บารมีเดิม” ซึ่งพระโพธิรักษ์ใช้เป็นคำอธิบายถึงสาเหตุของความสามารถ อันค่อนข้างโดดเด่นของตนในภายหลังๆ ด้วย

อย่างอาตมานี้ อาตมามีบารมีเดิม ไปเล่นอะไรต่ออะไรมาในชาตินี้ อาตมาไม่ติดเลย ไม่ติดจริงๆ อาตมาทั้งมันมาดื้อๆ เพื่อนๆ เขาก็เสียตายกัน เพราะอาตมาเล่นทางโน้นอาตมาก็เก่ง อาตมาเล่นทางไสยศาสตร์ ทางเดรัจฉานวิชา เก่งไว แต่ว่าอาตมาไม่ติด เล่นแล้วก็สุดท้ายหนักๆ เข้ามันเมื่อย มันเหนื่อย เห็นแต่ว่าอย่างเก่งก็ได้รับคำชมเชยยกย่องเชิดชู ก็เลิกมา¹³

ในเมื่อความปรารถนาอย่างเร้าร้อน ยังไม่พบกับสิ่งที่สามารถตอบสนองได้ ก็ได้เที่ยวไปลองแสวงหาตามสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ อยู่ระยะหนึ่ง แต่สิ่งที่สำนักเหล่านั้นมิให้ได้ ก็หาใช่สิ่งพึงประสงค์ไม่ ในที่สุดก็เลยหันมาศึกษาแนวทางเข้าสู่แก่นพุทธธรรมด้วยตนเอง¹⁴

โดยเริ่มต้นที่การจับเค้าได้ว่า พุทธศาสนาสอนให้ทำจิตให้เป็น ให้เพื่อนน้อยลง และเพื่อที่จะทำให้จิตสะอาดบริสุทธิ์

ต้องหยุดเรื่องเหลวไหล เพื่อตัดกิเลสตัวทำให้จิตสกปรก พระโพธิธรรมาจารย์กล่าวว่า การปฏิบัติธรรมนั้น ถ้าจะให้ได้ผล จะต้องเอาจริง

จึงได้ลงมือเลิกอบายมุขทั้งหลายทั้งปวง วิรัติตนเองในเรื่องต่างๆ เพิ่มศีลให้แก่ตนเอง เพิ่มการลดละในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสต่างๆ ลดมื้ออาหาร ลดการแต่งตัว คือทำตัวราวกับนักบวชทั้งๆ ที่ขณะนั้นก็ยังทำงานในวงการธุรกิจบ้านเทิงอยู่

เช่น ในเรื่องอาหารการกินนั้น ก็กินผสม แล้วต่อมาภายหลัง ก็ลดเนื้อสัตว์ กินกับข้าวง่ายๆ อาหารธรรมชาติ ไม่ต้องปรุงแต่ง มีงาคั่วบด ถั่วลิสงคั่วตำ ผักสด ผลไม้ ส่วนในเรื่องที่อยู่อาศัย ก็ง่ายๆ นอนตะแคงขวานบนพื้นกระดาน เข้านอนแต่หัวค่ำ ตื่นแต่เช้า

หลังจากที่ได้ปฏิบัติธรรมอย่างเอาจริงเอาจังอยู่ไม่นาน ก็ได้ยื่นใบลาออกจากงานประจำที่บริษัทไทยโทรทัศน์ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2513 เมื่อมีอายุราว 36 ปี ในขณะนั้น งานพิเศษด้านธุรกิจบ้านเทิง คือ ภาพยนตร์เรื่อง โทณ อันเป็นผลงานชิ้นสุดท้าย ที่พระโพธิธรรมาจารย์อยู่เบื้องหลัง ในฐานะผู้ให้เพลงประกอบกำลังประสบความสำเร็จงดงาม อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในวงการภาพยนตร์ไทย

เมื่อได้ตัดสินใจอำลาจากโลกอย่างเด็ดขาดแล้ว พระโพธิธรรมาจารย์ก็คิดเลือกหาสถานที่ทำเลที่เหมาะสมสำหรับอยู่อาศัย อันจะเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งของชีวิตการปฏิบัติธรรม ที่จะให้ได้ผลสำเร็จ โดยในตอนแรก ได้ตั้งใจจะหาซื้อที่ที่จะต้องมีต้นไม้มากๆ สักประมาณ 2 ไร่ ทำการปลูกสร้างกระท่อมอยู่กลางหมุ่ไม้นั้น และมีเงื่อนไขที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ สถานที่นั้นจะต้องห่างจากวัดสัก 1-2

กิโเลเมตร

ในท้ายที่สุด พระโพธิ์รักษ์ก็ไปชอบใจป่าแสม ซึ่งเป็นป่าที่ไม่มีคนมากวน อยู่ในวัดอโศการาม ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ แต่ก็ยังไม่วายหนักใจว่า พระที่วัดจะมากวนใจให้ต้องทำบุญทำทาน

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้พูดคุยตกลงกันเป็นมั่นเป็นเหมาะกับท่านเจ้าอาวาสแล้ว พระโพธิ์รักษ์ก็ได้ลงมือสร้างที่อยู่อาศัยเป็นกุฏิขึ้น ครั้นถึงวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2513 ก็ได้ขนย้ายไปอาศัยอยู่ที่ใหม่นี้ทั้ง ๆ ที่ยังสร้างไม่เสร็จดี

พระโพธิ์รักษ์กล่าวว่า ในระบายนั้นหนังสือพิมพ์ได้พากันประโคมข่าวว่า

“ดารา ที่ไว้รอยไค้สองหมื่นออกมุ้งนิพพาน”

เมื่อข่าวนี้รู้ไปถึงหูพวกอภิปรายธรรม ก็เลยพากันมาชักชวนให้พระโพธิ์รักษ์ไปอภิปรายธรรมสู่กันฟังด้วย โดยเริ่มต้นครั้งแรกที่วัดนรนาถสุนทริการาม ขณะนั้น พระโพธิ์รักษ์ยังเป็นฆราวาส แต่โกนหัวโล้น นุ่งกางเกงขาสั้น ไม่ใส่รองเท้า เดินสงบก้มหน้า ในสายตากคนทั่วไปจึงดูราวกับคนบ้า

ดังนั้น ไม่ว่าจะพูดอภิปรายธรรมะได้อย่างไร มีเนื้อหาสาระได้อย่างไร คนฟังก็ไม่สู้จะยอมรับนับถือ ด้วยเหตุที่ผู้ฟังไม่สามารถแยกออก ระหว่าง สมมุติสงฆ์กับ อริยสงฆ์ สำหรับส่วนตัวพระโพธิ์รักษ์เองนั้น ถือว่าตนได้เป็นพระตั้งแต่ตอนเป็นฆราวาสนั้นแล้ว บวชหรือไม่บวชก็มีค่าเท่ากัน

แต่เมื่อมานึกว่า พระพุทธเจ้าท่านปฏิบัติอะไรสมสัดสมส่วน ที่ตัวเองพูดอะไรไป คนฟังไม่ค่อยเชื่อถือนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ ความถือดีด้านของตัวเอง ที่ไม่ทำอะไรให้ถูกต้อง ทั้งๆ ที่ทางฝ่ายผู้ ฟังนั้น ก็มีอุปาทานอยู่พร้อมแล้ว เพียงแต่ตนงุ่มง่ามเป็นพระ(สมมุติ สงฆ์)เสียอย่างเดียวเท่านั้น ผู้ฟังก็จะยอมรับนับถือ

อีกทั้งในเวลานั้น ตนก็มีความเห็น อันอาจถือได้ว่า เป็นแรง จูงใจสำคัญที่สุดของการเริ่มงานทางศาสนาอยู่แล้ว ว่า พระศาสนา กำลังอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมมากแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีการกอบกู้ พระศาสนากันอย่างจริงจังเสียที

ในที่สุด จึงได้ตัดสินใจดำเนินการขอบวช ในวันเสาร์ที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2513 ขณะเมื่อมีอายุได้ 36 ปี ณ วัดอโศการาม อันเป็นวัดฝ่ายธรรมยุตนั้นเอง โดยมีพระราชวรคุณเป็นอุปัชฌา-จารย์ มีพระอาจารย์ทอง จันทศิริเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอา-จารย์ปิ่น ตันติธัมโมเป็นอนุสาวนาจารย์ โดยได้รับฉายาว่า “โพธิ-รัทจิโต” อันมีความหมายว่า “ผู้รักษาความตรัสรู้” ฉายานี้ สำหรับชาว อโศกแล้วถือได้ว่า เป็นนิมิตหมายสื่อถึงบทบาทสำคัญของตัวพระ โพธิรัทธีในกาลต่อมา ในอันที่จะธำรงรักษาพุทธศาสนาของพระ-บรมศาสดาที่ได้ทรงตรัสรู้ไว้ ให้ยืนยงตรงความเป็นจริงแต่เดิม ต่อไป

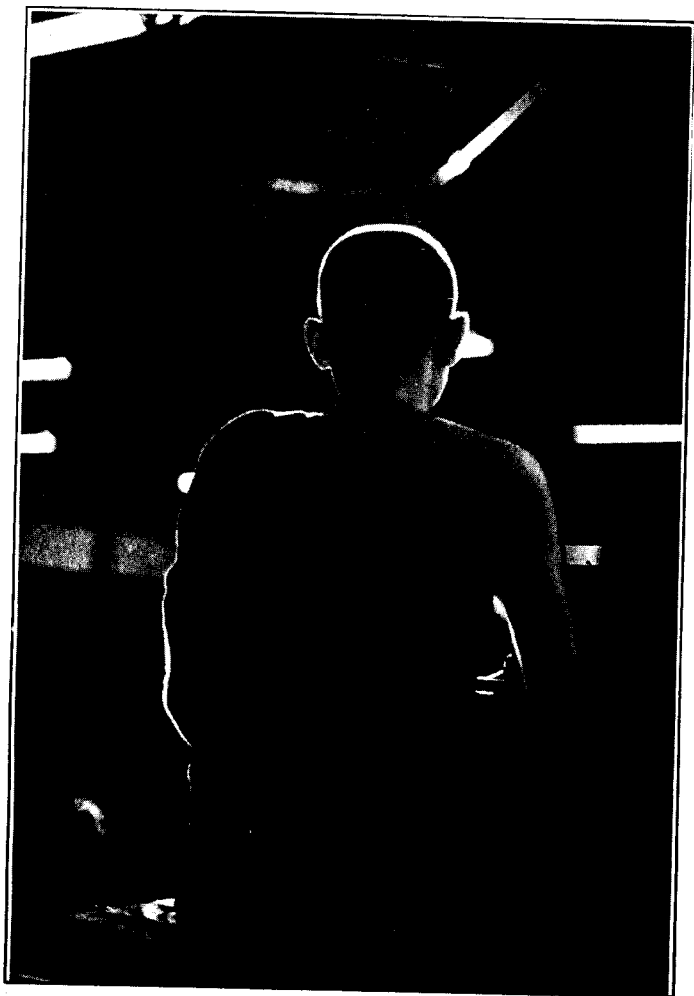
เมื่อบวชเป็นพระนุ่งห่มจีวรอย่างสมมุติสงฆ์ บวกกับแบบ ปฏิบัติที่ส่ำรวมเคร่งครัด พระโพธิรัทธีก็กลายสภาพจากเดิม ที่ดู ราวคนบ้าในสายตาของคนทั่วไป มาเป็นพระผู้สงบส่ำรวมยิ่ง เป็น ที่ชื่นชมศรัทธาของผู้พบเห็นและได้ฟังธรรม กลายเป็นพระเด่น

พระดัง จนถึงกับมีการนิมนต์ให้ขึ้นเทศน์บนศาลาต่างๆ ที่มีพรรษา
เพียง 1-2 พรรษาเท่านั้น ซึ่งผิดปกติธรรมดาของทางวัดอโศกา-
ราม ที่ถือกันว่า อาจารย์ที่จะขึ้นเทศน์ได้จะต้องมีพรรษารอบ 10
พรรษาขึ้นไป แต่พวกญาติโยม แม่ชี ก็ยังอุตส่าห์ไปขออนุญาต
ท่านเจ้าคุณให้พระโพธิ์รักรัจิโตขึ้นเทศน์บ่อยๆ

ในหนังสือ โพธิ์รักรั กี่ ศาสดามหาภัย พระอนันต์ ชยানัน-
โท ได้บรรยายลักษณะการเทศน์ของพระโพธิ์รักรั ในครั้งนั้นไว้ว่า

โพธิ์รักรั เกิดรู้สึกแปลกลำขาแข็งขึ้น เทศน์อบรมญาติโยมภายในวัด
พร้อมกับกล่าวเสียคดีแก่คนพระภายในวัดด้วยกันเองว่า ไม่สนใจปฏิบัติ-
ธรรม เอาแต่กินกับนอน ไม่ทำประโยชน์ให้กับสังคม เป็นพระไม่ควรอยู่
เฉยๆ ควรจะต้องหางานทำให้คุ้มกับข้าวปลาอาหารที่ญาติโยมมาถวาย ไม่
ใช้อยู่รกรักไปวันหนึ่งๆ พร้อมกับกล่าวตำหนิครูอาจารย์ที่ยังสูบบุหรี่กิน
หมากว่า บวชแล้วละก็เลสหยาบๆ ไม่ใช่ ก็เลสอย่างละเอียดยะละไค้อย่างไร
กัน การพูดธรรมของโพธิ์รักรั ปรากฏว่า เป็นที่ถูกใจของบรรดาศรัทธา-
ญาติโยมบางกลุ่มบางเหล่า จึงได้รับนิมนต์ให้ไปปาฐกถาธรรมตามสถานที่
ต่างๆ เช่น วัดมหาธาตุ วันนรนาถ วัดธาตุทอง วัดอาวุธ ฯลฯ ครั้นได้รับ
คำสรรเสริญฯ ขึ้นชมมาก โพธิ์รักรั เริ่มหลงลืมตัว คิดว่าตนเองนั้นแตกฉาน
ในพระธรรมวินัยอย่างหาพระเทียบ ไคยาก อีกทั้งยังไค้กล่าวจ้วงจาบพระเถระ
ชั้นผู้ใหญ่ที่ไปเจิมป้าย รดน้ำมนต์ ปลุกเสกเครื่องรางของขลัง บางครั้งถึง
กับจ้วงจาบด้วยถ้อยคำที่หยาบกระด้าง จนผู้ฟังจำนวนมากไม่สามารถทนฟัง
คำจ้วงจาบเหล่านั้นไค้ จึงไค้เอาเรื่องราวเหล่านั้นมาแจ้งให้กับพระราชวรคุณ
พระอุปัชฌาย์ของโพธิ์รักรั เพื่อจะไค้ว่ากล่าวตักเตือน... ต่อหน้าก็รับว่า จะ
ไม่ประพฤติดุปฏิบัติเช่นนั้นอีก แต่ลับหลังก็ยังไค้คำเสียคดีจ้วงจาบเหมือนเดิม
ครั้นถูกเรียกมาว่ากล่าวตักเตือนบ่อยๆ จนโพธิ์รักรั ไม่สามารถอดทนต่อคำ

ว่ากล่าวเหล่านั้นได้ จึงได้แยกตัว ไปตั้งสำนักใหม่ที่จังหวัดนครปฐม เมื่อปี
พ.ศ. 2516¹⁵

นอกจากนั้น พระอนันต์ ชยানันโทยังสรุปว่า พระโพธิรักษ์ได้ทำให้นักบวชวัดโสการาม โดยเฉพาะ หมู่แม่ชีแตกเป็น 2 กลุ่ม

“กลุ่มโพธิรักษ์ไม่ฉันทนื้อสัตว์ ก็แสดงตนในที่ข่มอีกพวกหนึ่งว่า พวกของตนนั้นปฏิบัติธรรมได้สูงกว่า ดีกว่า บริสุทธิ์กว่า สะอาดกว่า โดยกล่าวหา กลุ่มที่ฉันทนื้อสัตว์ว่า เป็นนักบวชที่หลอกลวงประชาชน ปากว่าถ้อยคิด ไม่ฆ่าสัตว์ แต่กลับฉันทนื้อสัตว์”¹⁶

อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญแห่งความแตกแยกออกไป เป็นอีกหมู่กลุ่มหนึ่งต่างหาก ซึ่งต่อมภายหลังเรียกว่า ชาวโสโก นั้นตามคำของพระโพธิรักษ์เองแล้ว ได้แก่เรื่องการขึ้นศาลาสดมภ์ ซึ่งพระโพธิรักษ์ไม่ค่อยขึ้นสดมภ์ ถึงขึ้นก็ขึ้นไปนั่งสงบ นั่งพนมมืออะไรที่พอสดได้เท่านั้นสด ลักษณะทำที่ไม่ยอมผ่อนปรนในเรื่องการสดมภ์ อย่างที่ทราบกันอยู่ทั่วไปนั้น ได้เป็นสิ่งที่ชาวโสโกยึดถือมาจนทุกวันนี้¹⁷

และอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ มีพระมหานิกายมากบหาสมาคมกับท่านด้วย ซึ่งเรื่องนี้อยู่ขม้ายถือเป็นเหตุขัดข้อง ที่จะอนุญาตให้พระโพธิรักษ์และพวกพากันไปฝึกหัดอบรมบำเพ็ญธรรมกันที่แดนโสโก หมู่ที่ 10 บ้านรางหว้า ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2516 บนเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ (ภายหลังได้ยกเลิกไป เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2522)

การไปในครั้งนั้น โดยพุดินัยแล้ว อาจถือได้ว่าเป็นการแยกกลุ่มนักบวชออกเป็นเอกเทศครั้งแรก ซึ่งในครั้งนั้นเหตุผลของการขออนุญาตแยกไปฝึกหัดอบรมบำเพ็ญธรรมของหมู่กลุ่มของพระโพธิรักษ์นั้น ก็โดยมีความมุ่งหมายเพื่อไม่ให้เกิดสภาพวัดซ้อนวัดอย่างที่เคยเป็นมาแล้วที่วัดโสการาม

เพราะโดยส่วนตัวพระโพธิรักษ์นั้น ยืนยันว่า ไม่เคยถือสาเรื่อง
นิกายเลย มีแต่พยายามมุ่งที่จะเข้าหาธรรมเท่านั้น

ต่อมาในภายหลัง พระโพธิรักษ์ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “อาตมา
จะประกาศสังฆธรรมความไม่ใช่นิกาย ความต้องไม่แตกสาม
ทิวกันให้ชัดแจ้งให้ได้ อาตมาจะแก้กลับแก้ธรรมยุตกับมหานิกาย
ยังเรื่องเล็กไป อาตมาจะทำให้เห็นให้แจ้งถึงเถรวาทและมหายาน
มาโน่นทีเดียว ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเท่านั้น แล้วนี่ก็ทำให้
ถูกต้องทำให้อุทฺธม ถ้าธรรมยังสงวนเกทอยู่อย่างนี้ ศาสนาพุทธ
ไม่ออกเงย ไม่ฟื้นเด็ดขาด”¹⁸

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ฝ่ายอุปัชฌาย์ถึงกับขอ
เรียกคืนใบสุทธิ พระโพธิรักษ์และคณะ จึงได้ไปสู่วัดหนองกระทุ่ม
ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นวัด
ทางมหานิกายและตัวพระโพธิรักษ์เองได้เข้าอุปสมบทเป็นพระ-
มหานิกาย เมื่ออายุ 40 ปี ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ.2516 โดย
มีพระครูสถิตวุฒิกุล เป็นพระอุปัชฌาย์

แล้วต่อมาภายหลัง จึงได้นำใบสุทธิเก่าฝ่ายธรรมยุตไปคืนแก่
พระราชมงคล ฐ วัดอโศการาม เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.
พ.ศ.2516 โดยพระราชมงคลได้เขียนบันทึกการพ้นจากสังกัดวัด
ลงวันที่เดียวกันนั้นว่า “พระรัก โพธิรักษ์ได้ลาสิกขาไปจากวัด-
อโศการามแต่วันที่ 2 เมษายน 2516 โดยไปรับการอุปสมบทฝ่ายมหานิกาย”
ทั้งๆ ที่ไม่ได้บอกลาสิกขา หรือ ทำพิธีลาสิกขาใดๆ เลย สักครั้ง

ในเรื่องนี้ มีข้อน่าสังเกตว่า บรรยายากความขัดแย้งกันของ
พระภิกษุไทย ในเรื่องสังกัดต่างนิกายกัน โดยแต่ละฝ่ายเด็ดฉันทันที

กันว่า เป็นมหานิกายบ้าง เป็นธรรมยุติกนิกายบ้างนี่ เป็นบรรยากาศ
ที่มีสืบทอดกันมาช้านานแต่โบราณ ครั้งเมื่อมีการก่อตั้งธรรมยุติ-
กนิกายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4
แห่งราชวงศ์จักรี ความระหองระแหงกันระหว่างสงฆ์สองฝ่ายนั้น
แต่แรกเป็นไปในทำนองที่ว่า พระธรรมยุติกนิกายมีวัตรปฏิบัติดีกว่า
เคร่งครัดกว่าพระมหานิกาย ซึ่งหละหลวมหย่อนยาน และรวมถึง
เหตุผลในเรื่องอำนาจปกครองสงฆ์ส่วนรวม เมื่อครั้งธรรมยุติ-
กนิกายเฟื่องฟู จนถูกกล่าวหาว่าเป็นพระของพระราชวงศ์ แม้ว่า
เหตุผลเหล่านี้ จะได้หมดหรือเปลี่ยนไปแล้ว ตามกาลสมัย แต่ผล
ที่ก่อให้เกิดความรังเกียจเดียดฉันท์กัน จนกระทั่งไม่ยอมรับร่วมสังฆ-
กรรมกันระหว่างพระต่างนิกายนั้น ยังคงมีอยู่สืบต่อกันมา ทั้งนี้
ส่วนหนึ่งก็คงจะด้วยลักษณะภายนอกที่ตกทอดกันมา คือ การห่ม
ผ้าที่แตกต่างกัน ในเรื่องความหละหลวมในทางธรรมวินัย หรือ
ความเคร่งครัดนั้น ถ้าจะว่าไป ก็หาได้ผิดแผกกันไม่ เพราะปรากฏ
ว่า พระธรรมยุตที่เหลวไหลก็มี พระมหานิกายที่ดีก็มีมาก

กรณีความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกันในเรื่องนิกายของ พระโพธิธรรมาลังการัตนโกสัมภีร์
จึงอาจถือได้ว่า เป็นเพียงผลปลายเหตุเท่านั้น ตัวความขัดแย้ง
ที่แท้จริงอยู่ที่ความเชื่อ และแบบปฏิบัติของพระโพธิธรรมาลังการัตนโกสัมภีร์
และพวก ซึ่ง“ล้ำหน้า”กว่าที่ชุมชนสงฆ์ไทยแบบเดิม จะ
สามารถยอมรับได้มากกว่าอย่างอื่น

ด้วยเหตุนี้เอง แม้จะเข้ามาบวชเป็นพระในมหานิกาย แต่ใน
ท้ายที่สุด พระโพธิธรรมาลังการัตนโกสัมภีร์ก็ต้องประสบกับปัญหาแบบเดิมกับที่เคย
ประสบมาแล้ว ในสมัยที่เป็นพระอยู่ในธรรมยุติกนิกายอยู่ดี

ดังปรากฏว่า เมื่อพระโพธิรักษ์กับหมู่กลุ่มชาวอโศก ได้ ฟานักและปฏิบัติงานทางศาสนาอยู่ที่แดนอโศกนั้น ได้มีเหตุต่างๆ เกิดขึ้นไม่หยุดหย่อน

เช่น ถูกพระผู้ปกครองตั้งข้อรังเกียจว่า แดนอโศกนั้นมิได้ ขออนุญาตจัดตั้งขึ้นตามระเบียบ พระนักบวชชาวอโศกไม่อยู่ใน พรหม ไปโน่นไปนี่บ้าง ข้างพระนวกะที่พระโพธิรักษ์ส่งสอนอบรม แล้ว ก็ไม่ได้รับให้เข้าสอนนักธรรมตรี โท เอก หรือจะให้พระ-อุปัชฌาย์ พระครูสถิตวุฒิกุลบวชให้ ก็ขัดข้อง

จนครั้งหนึ่ง เมื่อได้อิฐฐานพรรษาคนที่แดนอโศกเรียบร้อยแล้ว พระชาวอโศกก็ยังได้รับหนังสือสั่งให้เข้าไปอิฐฐานพรรษา กันใหม่ในวัดหนองกระทุ่ม เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2518 สั่ง ให้เปลี่ยนสีจีวรเป็นสีเหลือง สั่งให้รื้อดอนกุฎที่แดนอโศก ถ้าไม่ รื้อจะปลดอุปัชฌาย์ เพราะถือว่าไม่สามารถควบคุมดูแลศิษย์ได้ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีบันทึกความคิดเห็นของพระชาวอโศกท่านหนึ่ง ไว้ว่า

การที่เขามีคำสั่งจะปลดอุปัชฌาย์ของพวกอาตมา ก็เพราะเขาต้องการ ให้ชาวบ้านแถวนั้นขับแค้นอะตมา ซึ่งก็มีหวังโดนขับแน่ๆ เหมือนกัน ถ้าอุปัชฌาย์โดนปลด เพราะชาวบ้านแถวนี้เขามีอคติต่อคณะอาตมาอยู่แล้ว ที่แดนอโศกไม่มีพระพุทธรูป ไม่สวดมนต์ ไม่ใช้ดอกไม้ธูปเทียน เขาก็ว่า อาจารย์ของอาตมา (ซึ่งหมายถึงพระโพธิรักษ์) กำลังจะตั้งตัวเป็นพระพุทธเจ้า เอง¹⁹

เมื่อเรื่องลูกลामรุนแรง จนกระทบกระเทือนถึงอุปัชฌาย์ พระครูสถิตวุฒิกุล ซึ่งมีสุขภาพไม่สู้จะดีนัก เกิดเป็นสถานการณ์ ให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ถ้าอุปัชฌาย์มีอันเป็นอะไรไป ก็คงถือว่า หมู่

กลุ่มชาวโสกเป็นต้นเหตุ ชาวโสกจึงได้ปรึกษาหารือตกลงกัน และเห็นว่า

“ถ้าเรายังคงยอมตามไปอยู่เช่นนี้เรื่อยๆ เขาก็ย่อมเข้ามาบีบบังคับเรา อยู่อย่างไม่มีวันสิ้นสุด การเผยแพร่สัจธรรมของเราก็ยากที่จะเผยแพร่ออกไปได้ เขาก็ต้องหาเรื่องมาขัดขวางอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากมันเป็นการขัดผลประโยชน์ อันได้แก่ลามาตักการะที่พระผู้ใหญ่ได้พากันเสพยาได้พากันแสวงหาอยู่ทุกวันนี้”-20

ในที่สุด ชาวโสกจึงคิดหาทางตัดความรับผิดชอบออกไปจากอุปฆาต โดยการประกาศตนเป็นเอกเทศ ไม่อยู่ภายใต้อาณัติของทางฝ่ายคณะปกครองสงฆ์ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2518 เวลา 13.00 น. ต่อน้ำเจ้าคณะอำเภอ พระสังฆาธิการ และพระที่ มาประชุมรวมกันอีกประมาณ 180 รูป ดังความที่อ้างไว้ตอนหนึ่งใน “แถลงการณ์ฯ” ตามแนวพุทธภาษิต ว่า

เสียทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะนั้น ผู้มีทรัพย์ก็จะทำ เสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ทุกคนก็จะทำ เพราะเป็นทางถูกต้อง “เสียชีวิตเพื่อรักษาธรรม” เราก็คงต้องทำ เพราะไม่มีอะไรจะเหนือไปกว่า “ธรรม” แม้ชีวิตเลือดเนื้อมันก็เป็นเพียงความประชุมของธาตุ ที่ควรจะก่อประโยชน์อันสูง และดีงามเท่านั้น เมื่อมันจะรักษาธรรมป้องกันธรรมให้คงอยู่และเจริญไป มันก็คุ้มค่าและควรแลกที่สุด 21

ภายหลังจากที่ได้ประกาศปกครองตนเอง โดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลักแล้ว นักบวชชาวโสกก็ดำรงรูปลักษณะภายนอกของ

ตนเอง อันเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากพระอื่นๆ โดยการไม่โกนหัว ใช้จิวรสีเกล้า^{๒๒} ไม่สวมรองเท้า ไม่ใช้ยาม ร่ม ดังความอุปมาของพระชาวอโศกเองท่านหนึ่งที่ว่า

เหมือนเพชรอยู่ในกองทราย ก็จำเป็นที่จะต้องเอาแยกออกมาจากกองทราย เพื่อให้เห็นเด่นชัด มิเช่นนั้นแล้วกองทรายก็ย่อมกลืนทับถมหมด เพชรก็ไม่สามารถจะส่องแสงได้ ธรรมะก็เหมือนกัน ถ้าขึ้นอยู่กับกันนานเข้าๆ ธรรมก็ย่อมกลืนธรรมะสาบสูญหายไปหมด เพราะธรรมนั้นมีมากมายเหลือเกิน เปรียบเหมือนกับกองทราย ย่อมกลืนทับถมเพชรให้หายสาบสูญไปฉนั้น^{๒๓}

แม้ว่าทางฝ่ายชาวอโศก จะได้พยายามยกเอาพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า มาเป็นหลักเป็นฐานในการยืนยันความถูกต้องของการประพฤติปฏิบัติ ในเรื่องต่างๆ ของฝ่ายตนมาตลอด โดยถือเอาความถูกต้องตามธรรมตามวินัยเป็นสิ่งสูงสุดเหนืออื่นใด แต่ถึงกระนั้น คลื่นลมก็หาได้สงบลงสำหรับชาวอโศกไม่

ฝ่ายที่ต่อต้านพระโพธิรักษ์กับหมู่กลุ่ม ก็ยังมีอยู่อีกมาก โดยเฉพาะตัว พ.ต.ต.อนันต์ เสนาจันทร์ ซึ่งเมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ประสบความสำเร็จ ในการทำลายล้าง โคนล้มอาณาจักรหุบผาสวรรค์ ซึ่งมีนายสุชาติ โกศลกิตติวงศ์ เป็นตัวตั้งตัวตีสำคัญ จนกระทั่งอาณาจักรหุบผาสวรรค์ถูกทางราชการสั่งระงับดำเนินการมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ความสำเร็จในกรณีหุบผาสวรรค์ของพระอนันต์นี้ ได้รับความชื่นชมจากสาธารณชนเป็นอย่างมาก จนหลังจากนั้นไม่นาน ภิกษุชยานันท(พระอนันต์ เสนาจันทร์) ก็กลายเป็นพระภิกษุที่มีบทบาทโด่งดังในฐานะพระตำรวจ ที่คอยตรวจตรา

ความไม่ชอบมาพากลในทางฝ่ายศาสนาไป

เป้าหมายโจมตีอันดับต่อจากอาณาจักรหุบผาสวรรค์ จึงหันมา
ยังพุทธสถานสันติอโศกของบรรดาชาวอโศก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การพยายามหาจุดบกพร่องส่วนตัวของพระโพธิรักษ์เอง

ข้อโจมตีบรรดาที่มุ่งเป้าไปที่ตัวพระโพธิรักษ์เอง มีรวมปรากฏ
อยู่ในหนังสือ “โพธิรักษ์ ศาสดามหาภัย” ของพระอนันต์
ชยานันโท และคณะ อันเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีเจตนาโดยตรง ที่จะคว่ำ
บาตรพระโพธิรักษ์อย่างเอาเป็นเอาตาย และอย่างเร่งรีบ

ข้อกล่าวหาต่อพระโพธิรักษ์นั้น มีตั้งแต่ที่ว่า พระโพธิรักษ์
ไม่ใช่พระ เพราะไม่มีใบสุทธิ เป็นบุคคลที่มีความผิดฐานแต่งกาย
เลียนแบบพระสงฆ์ไทย หรือถ้าเป็นพระก็เป็นพระเถื่อน เพราะ
ไม่สังกัดเถรสมาคม หมูก่อกุ้มของพระโพธิรักษ์ก็เป็นสงฆ์เถื่อน
สำนักเถื่อน เพราะพระโพธิรักษ์เป็นอุปัชฌาย์เถื่อน ขาดองค์คุณ
๘ ประการ เป็นพระอวดอุตริมนุสสรรม^{๒๔} เป็นศิษย์พระเทวทัต
เพราะฉนั้นแต่อาหารมังสวิรัติ ทำสังฆเภท ทำสังฆกรรมปฏิรูป เป็น
ศาสดามหาภัย

มีข้อนำสังเกตว่า บรรดาเป้าหมายโจมตีของ พระอนันต์ ชยานันโท
และคณะ ที่มีต่อตัวพระโพธิรักษ์ ที่เริ่มต้นจากประเด็นการตรวจ
สอบสภาพความเป็นพระภิกษุของพระโพธิรักษ์ว่า โดยขนบธรรมเนียม
ประเพณีของสงฆ์ พระโพธิรักษ์เป็นพระภิกษุที่ถูกต้องหรือไม่

เช่น การถือว่า พระโพธิรักษ์ไม่ใช่พระ เพราะไม่มีใบสุทธิ
และเมื่อไม่ใช่พระ แต่มาแต่งกายเหมือนพระ ก็เข้าข่ายความผิดตาม
กฎหมายบ้านเมือง ที่ห้ามการแต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์ไทย แม้
กระทั่งที่หาว่า เป็นพระเถื่อน สำนักเถื่อน หรือแม้แต่เป็นอุปัชฌาย์

เดือน ซึ่งอาจอนุโลมรวมเป็นข้อโจมตี เพื่อกีดกันไม่ยอมรับพระ-
โพธิรักษ์ว่าเป็นพระภิกษุ นั่นล้วนเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ใน
สังคม นั่นคือ ด้านพระอนันต์พิจารณาการกระทำของพระโพธิรักษ์
จากแง่ของเจตนา ธรรมเนียมของบ้านเมืองเป็นสำคัญ

แต่คำชี้แจงของ พระโพธิรักษ์ กลับอิงเหตุผลที่ย้อนพาดพิง
ไปถึงเมื่อครั้งพุทธกาล ก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามาอยู่ในกรอบ
ขอบเขตของสังคมไทย หรือสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ คือ
เป็นเหตุผลที่กว้างกว่า ทั้งในแง่กาลและเทศะ

โดยพระโพธิรักษ์อ้างว่า ความสำคัญของใบสุทธิต่อสภาพ
ความเป็นพระภิกษุ เป็นเรื่องที่มากำหนดกันในภายหลัง และโดย
เฉพาะในสังคมไทย โดยเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรทางฝ่ายศาสน-
จักรที่ดั่งขึ้นโดยฝ่ายอาณาจักร เพื่อผลในการบริหารและปกครอง
คณะสงฆ์เท่านั้น พระโพธิรักษ์ถือได้ว่า ตนเป็นพระภิกษุในธรรม-
วินัยของพระพุทธเจ้าเสมอมา ดังที่ปรากฏใน สัจจะแห่งชีวิต
ของพระโพธิรักษ์ ตอนหนึ่งว่า

เรื่องการมีใบสุทธิ คั้นใบสุทธิ เป็นเรื่องของกฎที่ตั้งขึ้น
โดยเถรสมาคม ไม่ใช่เรื่องของธรรมวินัย ถ้าแม้การคั้น
ใบสุทธิตามกฎหมายของเถรสมาคม จะถือเอาว่าเป็นการสึก อย่าง
นั้นก็สึกแต่เพียงธรรมยุต และเป็นการสึกเพราะถือเอาจาก
การคั้นใบสุทธิตามกฎหมายเถรสมาคมด้วยนะ ไม่ใช่ตามธรรมวินัย
ถ้าตามธรรมวินัยอาตมาก็คงยังเป็นพระธรรมยุตอยู่นั่นเอง
ส่วนมหานิกายไม่เคยสึกเลย เพราะอาตมาคั้นใบสุทธิใน
มหานิกายเมื่อลาออกจากเถรสมาคมแล้ว ก็หมดสภาพของ

กฎที่เถรสมาคมควบคุมกันแล้วนี้ อาตมาลาออกจากเถรสมาคมมาก่อนแล้วค่อยคืน ใบสุทธิที่หลัง เมื่ออาตมาลาออกจากเถรสมาคม มาอยู่ในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าไม่เกี่ยวกับใบสุทธิ เพราะฉะนั้น การคืนใบสุทธิตอนนั้นจึงมิได้ผิดอะไร ไม่มีผลอะไร อาตมาไม่ได้หมดความเป็นพระตรงไหนเลย และเวลาคืนใบสุทธิตกก็ไม่ได้เคยบอกอุปัชฌาย์ว่าสึกนะ ไม่ได้พูดเลย และก็ไม่ได้มีเจตนาสึก แล้วอุปัชฌาย์ก็รู้ว่าอาตมาไม่สึก^{๒๕}

อย่างไรก็ตาม จะสังเกตได้ว่า พระโพธิรักษ์เองก็ยอมรับความจำเป็น ในการที่สังคมสงฆ์จะต้องมีมาตรการในการควบคุมดูแลกันอยู่บ้าง อย่างน้อยที่สุด ด้วยการดูกันที่ใบสุทธิ ดังคำพูดที่ว่า เมื่อลาออกจากเถรสมาคมก่อนที่จะคืนใบสุทธินั้น ความเป็นพระภิกษุตามธรรมวินัยยังคงมีอยู่ไม่ขาดตอนแต่อย่างใด

เรื่องใบสุทธิตกกับความเป็นพระนี้ เป็นขนบธรรมเนียมที่ในภายหลังก็ได้ไปปรากฏอย่างแจ่มชัดในกฎระเบียบของชาวอโศก ว่าด้วยเหตุผลในการควบคุมปกครองภิกษุสงฆ์กันเองว่า นักบวชชาวอโศกทุกรูปจะต้องมีใบสุทธิพร้อมแสดงให้ดูได้เสมอ แต่ใบสุทธิของชาวอโศกมีลักษณะพิเศษเพิ่มเติมคือ จะต้องมีการต่ออายุกันทุกปีอย่างเคร่งครัด^{๒๖}

ส่วนข้อกล่าวหาในเรื่องความผิดฐานแต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์ไทย อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อกฎหมายของบ้านเมือง อันคือ

กฎหมายอาญา มาตรา 208 นั้น พระโพธิ์รักษ์และชาวอโศก ไม่มีทางออกอื่นใด นอกจากการไม่ประพฤติฝ่าฝืนอย่างเด็ดขาด

แต่เพื่อไม่ให้ผิดไปจากสมณสารูปของพระภิกษุ ในพระบรรพพุทธานุชาขององค์ปฐมบรมศาสดา สัจจะของภิกษุชาวอโศกจึงได้กำหนดให้เป็นสักรักเข้ม ให้แตกต่างไปจากพระภิกษุโดยทั่วไป ที่จีวรมักจะเป็นสีเหลือง

ด้วยเหตุนี้เอง นอกจากชาวอโศกจะอ้างได้อย่างเต็มภาคภูมิว่า มิได้ลอกเลียนแบบพระสงฆ์ไทยแล้ว ยังสามารถยืนยันได้ด้วยว่า สักรักเข้มของพวกตนนั้น แท้ที่จริงแล้ว เป็นสีที่ถูกต้องตามกำหนดกฎเกณฑ์เดิมของพระบรมศาสดาเสียอีก

ในทางตรงกันข้าม สัจจะของพระภิกษุส่วนใหญ่โดยทั่วไปนั้น กลับเป็นสีที่อยู่ในข่ายต้องห้าม ตามธรรมวินัยเดิมแต่ครั้งพุทธกาล²⁷

การไว้คิ้วให้แตกต่างจากพระภิกษุโดยทั่วไป ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ชาวอโศกยืนยันได้แน่ชัดว่า ไม่ได้เลียนแบบพระสงฆ์ไทย ยิ่งไปกว่านั้นยังยืนยันว่า การไว้คิ้วมีอยู่ในหมู่พระภิกษุชนชาติอื่นๆอีกมากมาย และในครั้งพุทธกาลก็ไม่ได้มีวินัยให้ภิกษุต้องโกนคิ้วแต่อย่างใด

อนึ่ง ในเรื่องคิ้วนี้ ผู้รู้ที่ใช้นามปากกาว่า "ประสก" แห่งหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ก็ได้แสดงความเห็นให้เหตุผลว่า การที่พระภิกษุชาวไทยโกนคิวนั้น ก็เพื่อให้ดูแตกต่างจากนักโทษชายสมัยก่อนที่โกนหัวเหมือนพระภิกษุ

สำหรับคำกล่าวหาว่า เป็นพระเถื่อน หรือสำนักเถื่อน ที่ชำช้อนหรือสืบเนื่องมาจากข้อโจมตีสภาวะความเป็นพระ ของพระโพธิรักษ์ ที่หมายถึงพระนอกสังกัดสงฆ์ไทย นอกปกครองตามระเบียบแบบแผนของมหาเถรสมาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นความเป็นพระเถื่อนนั้น ก็ได้มีการตอบโต้ด้วยเหตุผลในทำนองเดิมคือ การยืนยันความถูกต้องตามธรรมวินัย เป็นหลักสำคัญ

แต่ประเด็น สำนักเถื่อนนั้น ได้มีการตอบโต้โดยการแยกแยะความแตกต่างของศัพท์แสงที่ใช้เรียก คือระหว่าง พุทธสถาน กับ สำนักสงฆ์ ชาวอโศกยืนยันการเรียกขานสถานที่ของพวกตนว่าเป็นพุทธสถาน อันหมายถึง สถานที่เพื่อความรู้แจ้ง หรือจะยกให้ว่า รู้แจ้งอยู่เสมอ ก็ได้ และก็พร้อมที่จะให้ความรู้ความกระจ่างแก่ทุกคนที่สนใจ ใส่ใจตามความสามารถของเราที่มีจริงๆ ...เน้นกิจกรรมของพระภิกษุหรือนักบวชที่จะอยู่พำนัก จะมีกิจกรรมเป็นประโยชน์กับผู้คน ก่อพุทธธรรมได้เป็นสำคัญ”²⁸

หาได้เป็น สำนักสงฆ์ ในความหมายเฉพาะของกรมการศาสนาแต่ประการใดไม่ “เมื่อไม่ใช่สำนัก จึงไม่มีวันเป็นสำนักเถื่อนไปได้”

ส่วนข้อกล่าวหาเรื่องการเป็น อุบาสกเถื่อนของ พระโพธิรักษ์ เพราะขาดองค์คุณ 8 ประการ บวชยังไม่ครบ 10 พรรษา และไม่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาเถรสมาคมนั้น ชาวอโศกมีข้อชี้แจง โดยการยกอ้างหลักฐานสนับสนุนจากพระวินัยปิฎก เล่ม 4 มหาวรรค

ภาค 1 มหาขันธกะ ที่ได้กล่าวถึง องค์ 5 แห่งภิกษุผู้ไม่พึงเป็น
พระอุปัชฌาย์ และพึงเป็นอุปัชฌาย์ เป็นต้นว่า ศุกลปักข์ 1 คือ

1. เป็นผู้ประกอบด้วยศีล อันเป็นอเสาะ
2. เป็นผู้ประกอบด้วยสมาธิ อันเป็นอเสาะ
3. เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา อันเป็นอเสาะ
4. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติ อันเป็นอเสาะ
5. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัตถะ อันเป็นอเสาะ

หรือ ศุกลปักข์ 3 คือ 1. เป็นผู้มิศรัทธา 2. เป็นผู้มิหิริ 3.
เป็นผู้มิโอตทัปะ 4. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร 5. เป็นผู้มิสติตั้งมั่น
หรือ ศุกลปักข์ 4 คือ 1. เป็นผู้ไม่วิตติด้วยศีล ในอธิศีล 2.

เป็นผู้ไม่วิตติด้วยอาจารย์ ในอธยาจารย์ 3. เป็นผู้ไม่วิตติด้วยทฐิ ใน
ทฐิอิง 4. เป็นผู้ไต่ฮินได้ฟังมาก 5. เป็นผู้มิปัญญา

ซึ่งเพียง คุณสมบัติ 5 ประการนี้ครบบริบูรณ์ แม้มีพรรษา
ไม่ครบ 10 และไม่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาเถรสมาคม ชาวอโศก
ก็ถือว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้เป็นอุปัชฌาย์ได้^{๒๑}

ข้อที่เพิ่มเติมมาภายหลังที่ว่า จะต้องนิมิตพรรษาครบ 10 และ
ต้องได้รับการแต่งตั้งจากมหาเถรสมาคม นั้น คงจะเนื่องจากองค์คุณ
5 ประการ ที่พุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้น เป็นสิ่งที่ยากแก่การสังเกตรู้
ชัดได้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่รัดกุม ในการบวช
กุลบุตรในพระบวรพุทธศาสนา จึงได้มีการเพิ่มองค์คุณประ-
การที่ 6 ซึ่งอย่างน้อยที่สุด ก็สังเกตรู้ได้ชัดว่า มีอยู่ในบุคคลใด
หรือไม่

แต่แล้วจุดมุ่งหมายในอันที่จะให้การบวชกุลบุตร เป็น
ไปอย่างเรียบร้อยรัดกุมนั้น ก็หาได้เป็นไปตามนั้นไม่ เพราะ

ผู้มีองค์คุณประการที่ ๕ อย่างชัดเจน แต่หย่อนในองค์อีก ๕ ประการ และได้กระทำการในฐานะอุปฆาตแล้ว กลับได้พระภิกษุที่ไม่สู้จะดีสมสมณसारรูป ก็เคยมีมา

สำหรับเรื่องข้อกล่าวหาว่าพระโพธิรักษ์ทำสังฆเภทนั้น มีเค้ามูลสืบเนื่องมาตั้งแต่เมื่อครั้งยังอยู่ที่วัดอโศการาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ที่ได้เกิดมีนักบวชแบ่งออกเป็นกลุ่มที่กินเนื้อสัตว์ และกลุ่มของพระโพธิรักษ์ที่ไม่กินเนื้อสัตว์ นอกจากนั้น การที่ต่อมาภายหลังคณะนักบวชชาวอโศกได้ประกาศตนลาออกจากเถรสมาคม ก็ยังเป็นประเด็นให้ถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้ทำสังฆเภท อันเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงมากข้อหนึ่ง ในอนันตริยกรรม ๕

ซึ่งในเรื่องนี้ ชาวอโศกยืนยันตลอดเรื่อยมาว่า พวกตนไม่ได้ทำสังฆเภท ความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน เป็นสิ่งธรรมดาที่เกิดขึ้นได้อยู่เสมอ และยิ่งเป็นการแตกแยกความคิดเห็น ชนิดที่ช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์แล้ว ไม่ควรถือเป็นการทำสังฆเภท

และอันที่จริง การแตกเป็นนิกายต่างๆ ที่มีมาช้านานแล้ว จนยอมรับเป็นเรื่องธรรมดา ไม่เสียหายอะไรนั้น พระโพธิรักษ์กลับเห็นเป็นเรื่องของสังฆเภทเสียอีก

และตัวท่านเองยืนยันว่า ไม่ได้แยกนิกายใหม่แต่อย่างใด ตรงกันข้าม กลับจะพยายามรวบรวม เจตนารมณ์ในการรวบรวมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกันนี้ พระโพธิรักษ์เองได้ยืนยันไว้ชัดเจนในหนังสือ “สัจจะแห่งชีวิตของพระโพธิรักษ์” ความว่า

อาตมาไม่ได้ทำสังฆเภท (แม้จะขอลาออกมาจากเถรสมาคม)
 อาตมาจะรวมต่างหาก พยายามอ่านอาตมาให้ออก เห็นให้เป็นเถิด
 มีทั้งหลักฐานแห่งความเป็นจริงอยู่ ผู้ใดที่ทำตนให้ออกนอกธรรม-
 วินัยของพระพุทธเจ้าท่านไป ตั้งแต่ทำความเข้าใจให้เป็นมิจฉาทิฐิ
 ออกไป ไม่เป็นไปตามสภาวะสังฆธรรม ไม่เป็นไปตามสุปฏิปันโน
 กลายเป็นสังฆธรรมปฏิรูป กลายเป็นธรรมะนอกรัตนนอกทาง ผู้นั้น
 แหละสังฆเภทออกจากศาสนาของพระพุทธเจ้า ออกจากพุทธธรรม
 ออกจากศาสนาพุทธไปโดยธรรม ... อาตมาจะรวมทั้งเถรวาทและ
 มหายาน รวมทั้งธรรมยุตและมหานิกาย จุดไหนดีจุดไหนถูกต้อง
 ก็เอา เอาส่วนที่ถูกต้องของทุกฝ่าย อาตมาถือว่าเป็นลูกพุทธก็ต้อง
 ดูแลกกันทั้งนั้นแหละ อันไหนไม่ดีไม่งาม ไม่เข้าท่าก็ว่ากันไป อย่าง
 อาตมาไม่กินเนื้อสัตว์นี่ก็ของมหายานนะ แต่อาตมาก็ไม่ได้หลง
 ยึดว่าตนเป็นมหายาน เพราะฉะนั้น ในชีวิตของอาตมา อาตมา
 จะทำมหายานกับเถรวาทให้คืนเป็นหนึ่งเดียวกัน ให้ไม่เป็นสังฆเภท
 แต่ไม่ได้หมายความว่า อาตมาจะไปนำคนที่นี่นับถือศาสนาพุทธ
 ต่างนิกายที่มีอยู่ทั่วโลก บ้างเป็นมหายาน บ้างเป็นเถรวาท มาเลิก
 ล้มความเป็นมหายาน เลิกล้มความเป็นเถรวาทลงให้หมดนะ อาต-
 มาจะประกาศสังฆธรรมความไม่ใช่นิกาย ความต้องไม่แตกสัมา-
 ทิฐิกันให้ชัดเจน ให้ได้ อาตมาจะแก้กลับ แค่ธรรมยุต กับมหานิกาย
 ยังเรื่องเล็กไป อาตมาจะทำให้เห็นให้แจ้งถึงเถรวาทและมหายาน
 มาโน่นที่เดียว ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวเท่านั้น แล้วผนึกกันให้ถูก
 ต้อง ทำให้ถูกธรรม ถ้าธรรมยังสังฆเภทอยู่อย่างนี้ ศาสนาพุทธไม่
 ออกเเย ไม่ฟื้นเด็ดขาด เพราะฉะนั้น เราต้องเข้าใจให้ถูกเหลี่ยม

...ศาสนาพุทธเดิมนี้อย่างใช้ชื่อว่า“พุทธ” แต่เนื้อหาสาระที่เขา
สาธยายอยู่ทุกวันนี้หาใช่เนื้อหาของพุทธที่ถูกต้องไม่ นี่เรียกว่า
สังกรรมได้ถูกปฏิรูปไปแล้ว แต่เขาเองกล่าวต่ออมาทว่า อามา
นั้นแหละทำสังกรรมปฏิรูป³⁰

ข้อกล่าวหาว่า ชาวอโศกเป็นฝ่ายทำสังกรรมปฏิรูปนี้ เป็น
เรื่องที่ชวนให้เห็นคล้อยตามได้ง่ายดาย ซึ่งในเรื่องนี้ชาวอโศก
อธิบายว่า พุทธศาสนาเป็นสังฆารที่ต้องอนิจจัง มีเหตุให้เสื่อมพัง
เพี้ยนผิดจากเดิมเป็นธรรมดา คนเกิดที่หลังไม่รู้ทันตามจริง เลยสำคัญ
เอา ของกลาย และ ของงอกใหม่ว่า ขนานแท้เจ้าเก่า “ข้อวัตร
ต่างๆ ที่ชาวอโศกถือเคร่ง มองผิวเผินดูเหมือนใหม่ แท้จริงแล้วเป็นการ
กลับคืนไปสู่ของเก่าดั้งเดิม ซึ่งที่พระศาสนามุ่งหมายล้วนเป็นของเก่า
ที่ยังเอี่ยม เพียงแต่ถูกลืมเลือนกลบเกลื่อนไปบ้างเท่านั้นเอง”³¹ ดังมี
อุปมาเรื่องกลองอานกะ ที่ชาวอโศกมักจะยกมาเป็นตัวอย่าง
สนับสนุน ซึ่งเรื่องราวมีเนื้อความว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวก
สารหะเรียกว่า อานกะ มีอยู่ เมื่อกลองอานกะนี้มีมีแปลแตกหรือฉีก
พวกกษัตริย์สารหะได้หาเนื้อไม้อื่น ทำเป็นลิ้มเสริมลงในรอยแตกของ
กลองนั้น(ทุกราบไป) ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้ง
หลายคราวเช่นนี้ นานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลอง
หมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น ภิกษุทั้ง
หลาย ฉันทก็ฉันทนั้น ในกาลยี่ดยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย
พระสูตรเหล่าใดที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมาย
ซึ่งเป็นชั้นโลกุตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำพระสูตร

เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี่ยหูฟัง จักไม่ตั้งใจ
เพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน
ส่วนสูตรเหล่าใดมีนักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์
กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว
เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสูตรที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้น
มากล่าวอยู่ เธอจักฟังด้วยดี จักเงี่ยหูฟัง จักตั้งใจเพื่อจะรู้ทั่วถึง และ
จักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนไป ภิกษุทั้งหลาย ความ
อันตรธานของพระสูตรเหล่านั้นที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความ
ลึกลับ มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา
จักมิได้ด้วยอาการอย่างนี้แล^๒

สำหรับข้อกล่าวหาว่า เป็นศิษย์พระเทวทัต เพราะฉันแต่
อาหารมังสวัตรนั้น ก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ชวนให้คล้อยเข้าใจตามได้
ง่าย เพราะข้ออาหารมังสวัตรนั้น เป็นเพียงข้อเดียว และข้อสุดท้าย
ในวัตรปฏิบัติทั้งหมด ที่พระเทวทัตยกขึ้นมาเพื่อจะให้เข้มงวดกวัด
ขันกับภิกษุสงฆ์ทุกองค์ อันได้แก่ 1. อยู่ป่าเป็นวัตร 2. อยู่โคนไม้
เป็นวัตร 3. บิณฑบาตเป็นวัตร 4. ใช้ผ้าบังสุกุลเป็นวัตร และ
ข้อสุดท้าย 5. ไม่นอนเนื้อสัตว์เป็นวัตร ซึ่งในเรื่องนี้ชาวโลกมีความ
เห็นว่า

ทำไมพระภิกษุบิณฑบาตเป็นวัตร ใช้ผ้าบังสุกุลเป็นวัตร อัน
พระภิกษุเดี่ยวนีก็ยังมีติดถือประพฤติปฏิบัติอยู่ และถ้าผู้ใดประพฤติ
เคร่งๆ จริงๆ ในวัตรข้อดังกล่าวนี้ ก็ดูยิ่งกลับยอมรับนับถือนิยมบูชาเอา
เสียด้วยนะ หรือผู้ที่ยังประพฤติอีกทั้ง 4 ข้อต้นนั้นอยู่ก็ดี ทำไมไม่

ไปโมเมเรียกพระเหล่านั้นเป็นศิษย์ของพระเทวทัตบ้างล่ะ ? ทำไม
จึงเพิ่งเล็งมาเจียดจัดเหมา ให้เป็นศิษย์พระเทวทัตอยู่แต่เฉพาะใน
ข้อที่ ๕ ข้อเดียวเท่านั้น ก็ขอให้คิดดูความข้างยัดเยียดเจียดหาเรื่อง
เพ่งโทษของนักหาเรื่องให้ดีๆ เกิด^{๓๓}

และข้อกล่าวหาที่หนักยิ่งกว่า ก็คือข้อกล่าวหาว่า เป็นภัยต่อ
ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นกบฏต่อแผ่นดิน ดังปรากฏใน
ความตอนหนึ่งของหนังสือ “โพธิรักษ์ ศาสตคามภักย์” ที่ว่า

พุทธศาสนาในประเทศไทยนั้น ดำรงอยู่ได้ด้วยอาศัยอำนาจ
อาณาจักรสนับสนุนคำจูนมาตลอดเวลา... ตามบทบัญญัติแห่งรัฐ-
ธรรมนูญนั้นเอง คณะสงฆ์ไทยจึงได้รับการสนับสนุนและปกป้อง
โดยคณะรัฐบาล ซึ่งได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นใช้เมื่อปี
พ.ศ. 2505 โดยพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชตาม
มาตรา 7 และสมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์ โดย
ไม่ขัดแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายอาญา...
การประกาศตนของพระรัก โพธิรักษ์โต ในครั้งนั้น ได้แสดงให้เห็น
เด่นชัดว่า ตนเองนั้นเป็นปฏิปักษ์ต่อมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กร
ของรัฐ ที่มีหน้าที่ในการปกครองบริหารดูแลคณะสงฆ์ไทยทั่วราชอาณาจักร
ถ้าจะพิจารณากันในทัศนะของการเมืองหรือตามนัย
แห่งตรรกแล้ว พฤติกรรมของพระรัก โพธิรักษ์โตในครั้งนั้น ก็เท่ากับ
เป็นการกบฏต่อแผ่นดินนั่นเอง ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เป็นผู้พระราชทานพระสมณศักดิ์และตำแหน่งหน้าที่ให้กับสมเด็จพระสังฆราช ผู้ทรงเป็นประธานคณะกรรมการของมหาเถรสมาคม ตามความเห็นชอบของคณะรัฐบาล ฉะนั้นจึงขออย่าให้เห็นในที่นี้ว่า การที่พระภิกษุโพธิรักษ์ได้ประกาศตนเองด้วยมานะที่ดูด้วยความอวดดี หยิ่งยโส สำคัญตนเองผิดไปจากความจริง ไม่ยอมขึ้นต่อมหาเถรสมาคมนั้น ความจริงก็คือการประกาศตนเป็นกบฏต่อรัฐบาลไทย เป็นกบฏต่อพระมหากษัตริย์ราชสมภารเจ้า ซึ่งเป็นองค์เอกศาสนูปถัมภกอย่างชัดแจ้งนั่นเอง³⁴

ในเรื่องข้อกล่าวหาต่างๆ นี้ ทางฝ่ายชาวอโศก มิได้แสดงออกถึงการตอบโต้อย่างไร มากไปกว่าการให้สัมภาษณ์เป็นบางครั้ง บางคราว เมื่อมีสื่อมวลชนไปขอพบ โดยได้แสดงความบริสุทธิ์ใจ และความแน่วแน่มิหวั่นไหว ต่อการที่จะเกิดมีการพิจารณาความถูกผิดกันอย่างจริงจัง ไม่ว่าในรูปใดๆ ยินดีเสมอที่จะให้ความร่วมมืออย่างดีที่สุดทุกเมื่อ หากจะได้มีการพิจารณากันดังกล่าว และยังยืนยันทำที่นี้แม้จนตราบเท่าทุกวันนี้ โดยชาวอโศกถือว่าข้อกล่าวหาทั้งหลายนั้น เป็น“ความไม่จริง” เป็น“การใส่ความ” เป็น“การกล่าวดู” เช่น ในโอกาสที่ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ ต่อ“ปัญญาชน”ในงานอบรมฝึกปฏิบัติธรรมแต่ละคณะครู จากจีนทพบุรี-ตราด-ระยอง จำนวนประมาณ 300 คน ที่วิทยาลัยครูจีนทพบุรี เมื่อวันที่ 10-11 มีนาคม พ.ศ.2527 พระโพธิรักษ์พระผู้นำคนสำคัญของชาวอโศก ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า

แม้ในที่สุดที่ถูกใส่ความว่า เราผิดกฎหมายนั้น ก็ขอยืนยันว่า เราเป็นคนไทยที่มี “ศีลธรรม” แล้ว ที่ยิ่งกว่า “กฎหมาย” เสียอีก...ผู้พูดผู้รู้เราว่าเราคือผู้ผิดกฎหมายนั้น ล้วนแล้วแต่คือผู้ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นผู้ผิดหลักนิติศาสตร์ก่อนเราแล้ว เป็นคนเพี้ยนกฎหมายก่อนเรา เพราะใครจะมาระบุว่าเราคือ “ผู้ผิดกฎหมาย” ยังไม่ได้ ในเมื่อเรายังไม่ได้ถูกศาลพิพากษาความแล้วว่าเป็นผู้ผิดกฎหมาย ซึ่งแม้แต่ผู้ที่ได้รับประทับฟ้องแล้วเป็น “จำเลย” ด้วยซ้ำ เมื่อเขายังไม่ได้รับการตัดสินว่าเป็นผู้ผิดแท้ตามกฎหมาย ตามหลักนิติศาสตร์จริงๆ จะไปเรียกหรือไประบุเขาว่าเป็นผู้ผิดกฎหมายยังไม่ได้เลย แต่...พวกเรานี้มีผู้เขายพยายามหาใจทักจะให้มาฟ้องพวกเรากัน เขาก็หาแทบตาย ยังหากันไม่ได้ และเราก็ไม่เคยถูกฟ้อง อย่างว่าแต่แค่เป็น “จำเลย” เลย ยิ่งการตัดสินเสร็จสิ้นแล้วจากศาลยุติธรรมยิ่งห่างไกลนักแล้วยังอุตสาห์มีคนพากันตั้งตนเป็น “ผู้พิพากษาเถื่อน” ตัดสินเราว่าเราคือ “ผู้ผิดกฎหมาย” แล้วก็พากันประกาศโฆษณาหาว่าเราผิดกฎหมาย เราเถื่อน ใครเถื่อนก่อนกัน ใครเพี้ยนหลักนิติศาสตร์ ใครคือผู้ผิดกฎหมายผิดหลักก่อนกัน แม้แต่ในพฤติกรรมก็ตาม ขอให้ตรวจตรากันถูกต้อง “เป็นจริง” น้อยเถอะนะ ใครประพฤติดผิดหลักผิดกฎหมายทุกกันแน่?? เอาให้แน่เถิด ทั้งธรรมวินัย ทั้งกฎหมาย^{๖๕}

จริงอยู่ในขณะนี้ แม้ว่าปัญหาเรื่อง “กฎหมาย” ที่เกี่ยวกับชาวอโศก จะยังมิได้มีการหยิบยกมาพิจารณากันอย่างจริงจัง โดยฝ่ายรัฐ ซึ่งอาจจะพอใจที่จะปล่อยให้สถานการณ์ดูแลตนเองไปก่อน แต่ถ้ามีปัจจัยอื่นเข้าแทรกแซง ก็น่ากลัวว่า สักวันหนึ่ง ความเป็นไปได้ที่ความขัดแย้งระหว่างลัทธิธรรมวินัย กับหลักการของรัฐ จะประทุออกมาให้เห็น จะมีมากขึ้นกว่านี้

การปฏิรูปบุคลากร : นักบวชชาวอโศก

ขณะนี้ประกาศตัวเป็นเอกเทศจากระบบสงฆ์ของไทย อันมีเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองและบริหารอยู่นั้น สมาชิกส่วนที่เป็นแกนสำคัญของกลุ่มชาวอโศก ได้แก่ นักบวช เพราะในครั้งนั้น ชาวอโศกที่เป็นฆราวาสยังมีจำนวนไม่มากดังทุกวันนี้ ภารกิจสำคัญ อันมีส่วนอย่างมากในการคงไว้ซึ่งความดำรงอยู่ของหมู่กลุ่มในสายตาของชาวโลก จึงตกอยู่แก่นักบวชเป็นหลัก ในอันที่จะต้องพยายามอย่างแข็งขันและจริงจัง ในการดำรงสมณเพศให้ดูงามในทางธรรม เพื่อจรรโลงความศรัทธาอย่างสนิทใจของบรรดาฆราวาสที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาของหมู่กลุ่มอยู่แล้ว และที่จะสมทบเข้ามาอีกในลำดับต่อไป

เรื่องนี้จะเป็นที่ตระหนักกันดี จึงได้มีการเน้นทั้งในด้านคุณภาพ และปริมาณของนักบวชชาวอโศก อย่างเอาใจใส่และจริงจัง

โดยหลักการแล้ว พระสงฆ์เป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่ง ในพระรัตนตรัย อันเป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีหน้าที่การงาน ด้านการสืบทอดพระศาสนาโดยเฉพาะในทัศนะของชาวอโศก นักบวชจึงเป็นผู้ที่จะต้องรู้แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้องของมนุษย์ สามารถอบรมสั่งสอนชี้แจงแก่ผู้อื่นที่ยังไม่รู้ ให้รู้แจ้งในแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่ดีได้

และที่สำคัญยิ่งก็คือ นักบวชจะต้องสามารถดำเนินชีวิตของตนเอง ให้สอดคล้องกับแนวทางที่ตนได้สั่งสอนผู้อื่น ได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นขวัญกำลังใจสำหรับผู้อื่น จะได้ยึดถือปฏิบัติตามต่อไปได้

และนอกจากจะเป็นการพิสูจน์ยืนยันคำสั่งสอนทางศาสนาของตน ในภาคปฏิบัติจริงของชีวิตว่า เป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติได้จริงแล้ว ที่สำคัญยิ่งนั้นก็คือ เป็นการแสดงว่า การดำรงชีวิตที่อยู่ได้ด้วยคุณธรรมความดี โดยเฉพาะ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ดังนั้น นักบวชชาวอโศก นอกจากจะต้องถือศีล อันมีจุดศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล อย่างเคร่งครัดแล้ว ยังได้มีการกำหนดเพิ่ม

เดิมข้อกำหนด ที่นักบวชชาวโสภจะต้องพึงสัจวรอยู่เสมอ เป็นพิเศษอีก 10 ประการ ซึ่งมีพิมพ์อยู่ด้านหลังใบสุทธิประจำตัวนักบวช อันเรียกว่า อภินิพปัจจนกษณ์ 10 ได้แก่³⁷

1. บัดนี้เราเป็นผู้มีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว
2. การเลี้ยงชีพของเรา เนื่องด้วยผู้อื่น
3. อาการกาย วาจา อย่างอื่นที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้น ไปกว่านี้ ยังมีอยู่

อีก

4. ตัวของเราตึ่เตียนตัวเราเอง ด้วยศีล ไต่หรือไม่
5. ท่านผู้ใดใคร่ครวญแล้ว ตึ่เตียนเราด้วยศีล ไต่หรือไม่
6. เราจะต้องพลัดพรากจากของรัก ของชอบใจทั้งสิ้น
7. เรามีการกระทำเป็นของของตัว ทำดีเราดี ทำชั่วเราชั่ว
8. วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่
9. เรายินดีในความสงบหรือไม่
10. อุตริมนุสสรรมอันเราได้บรรลุแล้ว มีอยู่หรือไม่ ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน เมื่อเพื่อนนักปฏิบัติธรรมถามในกาลภายหลัง

นอกจากการเน้นในด้านคุณสมบัติที่มีคุณภาพของนักบวช ในเรื่องการดำรงสมณเพศ ดังกล่าวมาแล้ว เพื่อให้ได้บุคลากรในงานพระศาสนาที่ทรงคุณภาพจริงๆ จึงได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์การเข้าเป็นนักบวชชาวโสภขึ้น เป็นพิเศษ

กล่าวคือ ตามกฎระเบียบของชาวโสภที่ถือกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2521 นั้น การที่ใครคนใดคนหนึ่งจะได้เป็นนักบวชที่สมบูรณ์แบบของชาวโสภนั้น ใ้ว่าจะรวบรัดกระทำกันได้อย่างรวดเร็ว ก็หาไม่ หากจะต้องใช้เวลาในการฝึกฝนอบรมตน อยู่กับหมู่กลุ่ม จนเป็นที่รับรองอย่างเอกฉันท์แล้ว จึงจะได้เลื่อนขึ้นเลื่อนฐานะสูง

ขึ้นไปๆ แม้ไม่ติดขัดอะไร อย่างเร็วที่สุด ก็ต้องกินเวลานานับเป็น
แรมปีขึ้นไป ยิ่งฝ่ายนักบวชหญิงด้วยแล้ว ยิ่งต้องใช้เวลามากกว่า
นักบวชชายมาก อีกทั้งยังจะต้องมีจำนวนที่เป็นไปตามระบบสัดส่วน
ด้วย

กล่าวโดยสรุปก็คือ ผู้ใดก็ตาม นับแต่สมัครใจจะเป็นนักบวช
ชาวโศก จะต้องเริ่มต้นด้วยการเป็นชาววัด ซึ่งเรียกกันว่า อารามิก
ในกรณีที่เป็นชาย และเรียกว่า อารามิกา ในกรณีที่เป็นหญิง ซึ่ง
จะต้องสมาทานรักษาศีล 8 อยู่กับหมู่กลุ่มชาวโศกเป็นเวลา 1 ปี
ก่อนเป็นอย่างน้อย จึงจะมีสิทธิขอเลื่อนฐานะขึ้นไปเป็น“ผู้ปฏิบัติ”
ซึ่งเรียกสั้นๆ ว่า “ปะ” เป็นเวลาอย่างน้อย 4 เดือนสำหรับปะชาย
และ 6 เดือนเป็นอย่างน้อยสำหรับปะหญิง

จากนั้นจึงจะมีสิทธิขอเลื่อนฐานะขึ้นไปเป็นผู้เตรียมตัวบวช
ซึ่งเรียกว่า นาค ในกรณีที่เป็นชาย และจะต้องอยู่ในฐานะนาคนี้
อีกอย่างน้อย 4 เดือน ส่วนหญิงผู้เตรียมตัวบวชมีชื่อเรียกว่า กรัก
ซึ่งจะต้องอยู่ในฐานะกรักอีกอย่างน้อย 1 ปีกับอีก 6 เดือน

จากนั้นจึงจะมีสิทธิขอเลื่อนฐานะจากผู้เตรียมตัวบวชขึ้นไป
เป็น สามเณร ในกรณีที่เป็นชาย ซึ่งก็จะต้องอยู่เป็นสามเณรอีก
อย่างน้อย 4 เดือน จึงจะมีสิทธิขอบวชเป็นพระภิกษุ

ส่วนฝ่ายหญิงนั้น เลื่อนขั้นมาจากรูานะกรักขึ้นไปได้อีกชั้น
หนึ่ง เป็นขั้นสูงสุดของฝ่ายหญิง ซึ่งเรียกว่า สิกขมาต เรียกโดย
อนุโลมว่า แม่เณร

รวมเวลาทั้งสิ้นในการเลื่อนฐานะ กว่าที่ชายจะได้เป็นพระ-
ภิกษุชาวโศกได้ อย่างน้อย 2 ปีเต็มๆ และสำหรับฝ่ายหญิงนั้น
รวมเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปีเต็ม

ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนนักบวชฝ่ายหญิงในแต่ละชั้นนั้น ก็จะมีได้อย่างจำกัด ทั้งนี้โดยมีกำหนดสัดส่วนเป็นพิเศษ ที่ขึ้นกับจำนวนพระภิกษุอีกทอดหนึ่ง คือ สัดส่วนระหว่างพระภิกษุต่อสิกขมาต เท่ากับ 4 ต่อ 1 และสัดส่วนระหว่างสิกขมาต ต่อ กรีก ต่อ ปะ เท่ากับ 8 ต่อ 1 ต่อ 2

อนึ่ง โดยเหตุที่จะต้องให้ความพยายามอุตสาหะเป็นอย่างมากกว่าจะได้เป็นนักบวชชาวอโศก จึงเห็นว่าการลาสิกขาออกมาเป็นคณธรรมดานั้น เป็นเรื่องน่าอดสูไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะสถานะของนักบวชนั้น เป็นสถานะที่สูงกว่าคณธรรมดาโดยธรรม ปรกติกินที่ขึ้นสูง ถ้าขึ้นสูงจริงแล้ว ไม่น่าจะวกลงต่ำ ที่วกลงต่ำนั้น นัยหนึ่งแสดงว่า ตนเป็นโมฆบุรุษ ทักษะของชาวอโศกต่อประเพณีการบวชการสึก ที่กระทำกันอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทย จึงเป็นไปในทางลบ

พระในพุทธศาสนาเมืองไทยทุกวันนี้ บวชๆ สึกๆ เล่นเป็นละครเป็นลิเก เดี่ยวก็แต่งเครื่องพระราชา เดี่ยวก็แต่งตัวเป็นกระยาจกนั้น มันเป็นการเทิดทูนเคารพบูชา หรือเป็นการปรามาส (สันนิษฐานว่าในภาษาไทยว่า ลบหลู่ดูหมิ่นหยาม หรือดูหมิ่นเล่น หรืออ้อก็ดูๆ คล้ายๆ ขำๆ เล่นได้ใครจะทำไม่ ? นั่นแหละ) ชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ เรายกเป็นสูงสุด ไม่พียงนำมาทำเล่นๆ เช่นลิเกละครให้ด้อยค่าลงฉันทิ การบวชเพียงเพื่อจะเข้าไปแต่งเครื่องแบบเล่นชั่วคราวนั้นแล้วก็กลับสึกออกมา จึงให้ผล“ลดค่า”ของความสูง สิ่งที่น่าเทิดทูนเคารพบูชาได้โดยนัยเดียวกันฉันทิ ...ถ้าขึ้นลองให้คนไปลองแต่งเครื่องแบบพระมหากษัตริย์เล่นๆชั่วคราว บ้างดูที่?

ค่าแห่งความเทิดทูนเคารพบูชา ค่าแห่งความสูงส่งนั้นจะลดลง
 มาไหม? ...ประเทศอื่นเมืองอื่นเขามีกันหรือไอ้บวชเล่นเป็นลิเก-
 3 เดือนบ้าง หรือหนักขนาดบวชแค้น บวชหน้าไฟ เป็นชั้นลิเก
 แค้นเอาด้วย ให้คิดดูดีๆ...แม้จีนอินเดียเขายังไม่เห็นเป็นของ
 เล่นอย่างไทยเลย เขาบวชกันแล้วจะสึกกันไม่ได้ เขาจะเห็นเป็น
 ของน่าเกลียดน่าอาย เป็นความอดสู้อย่างจริงๆ เพราะผู้บวชแล้ว
 จะสึกออกมานั้นมี 2 เหตุ 1.ถูกจับสึก เพราะต้องอาบัติ ปาราชิก
 2.สึกเองเพราะตนเป็นคนเลวคนชั่ว..... มันแสดงว่า

1.ผู้สึกไม่มีความเชื่อ(ศรัทธา)แม้เพียงว่า ศาสนาเป็นความดี
 ความสูงจริง...

2.ไม่มีความละเอียดเลย(หิริ)ที่ตนพินมลทินต่ำ-ชั่วแล้ว ยัง
 หันกลับลงมาเกลือกกลั้วมลทินชั่ว-ต่ำนั้นอีก

3.ไม่มีความเกรงกลัวเลย(โอตตปปะ) ต่อความดีอันแท้จริง
 แต่กล้าต่อการจะหันหน้าเข้าประจัญ เข้าไปคลุกคลีสิ่งต่ำสิ่งชั่ว

4.ไม่มีแม้เพียงความเพียรที่จะทำดีเอาเลย ถอดอหังการ
 ความเพียรอันจะก่อจะก่อปรความคิดที่แท้ๆ นั้น สมภารใจจะหันมา
 พากเพียรก่อความไม่ดีก็จะเอา

5.ที่แท้จริงแน่นอนก็คือ คนที่สึกนี้ไม่มีปัญญารู้แม้เพียง
 ความดีที่แท้ๆ จริงๆ ทั้งความดีเพื่อมาเอาความชั่วก็ได้ด้วย ก็
 ตนเองถูกกล่าวหาของดีอยู่ในมือ กลับไม่พยายามยึดเอาให้ได้ แต่
 กลับขว้างทิ้งเสีย หันไปคว้าเอาของไม่ดีก็ยอมทำได้ดังคอ จะ
 ว่ามีปัญญาหรือโง่ ในเมื่อขว้างทิ้งแล้วแล้วมากำเอาขึ้น

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้บวชแล้วสึก แต่มาเป็นผู้สอนธรรมะ
จึงเป็นเรื่องลบลบลูกหมีนพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
อย่างมาก “คนโง่” ไม่มีปัญญา จะมาสอนวิชา “ขอดปัญญา”
ได้อย่างไร? ตนเองยังช่วยตนยังไม่ได้ ยังจะมีอะไรกัน-
เล่ามาช่วยผู้อื่น นอกจาก “ชี้” ที่ตนกำอยู่อย่างเต็มกำ ...อย่า
ได้หลงตนว่าผ่านการบวชเรียนสึกออกมานั้น ตนเป็นคนมี
ปัญญาเลย ปัญญาที่ได้มานั้นมัน “ปริยัติ” ที่ท่องมาจำมา
เท่านั้น แท้จริงตนยังเป็นโมฆบุรุษ^{๓๙}

เนื่องจากการเอาใจใส่กวาดขันขันตอนและระยะเวลา ตลอด
จนการใช้ระบบสัดส่วน และความเข้าใจในชีวิตนักบวช ดังกล่าว
มานี้เอง จึงทำให้นักบวชชาวอโศกมีปริมาณไม่มากนัก แต่แม้
จะมีจำนวนน้อย คณะนักบวชชาวอโศกก็มีคุณลักษณะเด่น ที่ผิด
แปลกจากนักบวชโดยทั่วไปอยู่หลายประการด้วยกัน ดังที่ได้รวม
ประกาศเป็นปฏิปทา 10 ประการ อันได้แก่^{๔๐}

1. ละเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์
2. ละเว้นการบริโภคเกินกว่าวันละ 1 ครั้ง
3. ละเว้นสิ่งเสพย์ติดทุกชนิด เช่น บุหรี่ หมากพลู ยานัตถ์
4. ละเว้นการนอนกลางวัน (ตั้งแต่ 5.00-18.00.น.) ยกเว้น

อาหาร

5. ละเว้นการสวมรองเท้า
6. ละเว้นการใช้ยามและร่ม
7. ละเว้นการมีเงินมีทอง หรือเครื่องตกแต่งประดับประดา
เกินฐานะสมณเพศ โดยเฉพาะเงินทอง หรือแม้สื่อแลกเปลี่ยนอื่น

ใดก็ตาม ก็จะต้องไม่มีเป็นกรรมสิทธิ์อย่างแท้จริงเป็นจริง แม้แต่ใน
แบบแอบแฝงใดๆ ทั้งสิ้น

8. ไม่รคน้ำมนต์ ไม่ทำน้ำมนต์
9. ไม่ทำพระเครื่อง - พระบูชา
10. ไม่บูชาด้วยไฟ ด้วยควันเป็นสื่อ ไม่บูชาด้วยน้ำเป็นสื่อ
เป็นต้น

การจัดองค์กรของ ชาวอโศก

วัตรปฏิบัติของนักบวชชาวอโศกที่แตกต่างจากพระสงฆ์อื่นๆ
เช่น การไม่ฉันทเนื้อสัตว์ การฉันทมือเดียว ซึ่งรวมเรียกว่า เอกา-
มังสวิริติ การไม่รับไม่คลุกคลีด้วยกับทรัพย์สินเงินทอง นั้นเป็น
อุปสรรคอยู่ไม่น้อย ในอันที่จะสร้างความเข้าใจคล้อยตามได้ในหมู่
ประชาชน

เหตุผลประการหนึ่ง ก็อาจจะเนื่องมาจาก การที่ประชาชน
ส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับนักบวชในสังคมทั่วไป ที่ทำได้เคร่งครัด
ในเรื่องเหล่านี้ไม่

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม จำนวนผู้ที่เข้าใจและอนุโมทนาในแนวทาง
ของชาวอโศก ได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ เมื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคง
ของหมู่กลุ่มชาวอโศกเพิ่มทวีขึ้น ภารกิจการทำงานทางด้านการ
จรรโลงพระศาสนา ก็ได้เพิ่มทวีขึ้นเป็นเงาตามตัว จนมีความจำ

เป็นที่จะต้องมีการจัดองค์กรให้มีส่วนในการบริหาร และดำเนินงาน
ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอภิบาลจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชน
ตามเหตุปัจจัยความเป็นไป

กล่าวในแง่ของสถานที่ อันเป็นเรื่องทางกายภาพที่เห็นได้นั้น
ปัจจุบันนี้ ชาวอโศกมี“พุทธสถาน”ของตน รวมทั้งสิ้น 4 แห่งคือ

1. พุทธสถานสันติอโศก ตั้งอยู่ที่ 85/1 ซอยเทียมพร
ถนนสุขาภิบาล 1 คลองกุ่ม บางกะปิ กรุงเทพฯ (ก่อตั้ง 7 สิงหาคม
2519 ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 9)

2. พุทธสถานศิรชะอโศก ตำบลกระแซงใหญ่ อำเภอกันทรลักษ์
จังหวัดศรีสะเกษ (ก่อตั้ง 23 มกราคม 2519 แรม 7 ค่ำ
เดือน 12)

3. พุทธสถานสาธิตอโศก ตำบลโคกเค็ด อำเภไพลี
จังหวัดนครสวรรค์ (ก่อตั้ง 6 มิถุนายน 2519 ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 7)

4. พุทธสถานปฐมอโศก 66 หมู่ 5 ถนนพระประโทน
11 (นาโคโคต) ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
(ก่อตั้ง 28 กรกฎาคม 2523 แรม 1 ค่ำ เดือน 8)

โดยพุทธสถานแต่ละแห่งนั้น จะมีนักบวชชาย-หญิง ผลัด
เปลี่ยนหมุนเวียนกันไปประจำ เพื่อทำงานพระศาสนาตามวาระ

พุทธสถานที่ถือได้ว่าเป็นศูนย์การดำเนินการสำคัญ คือ
พุทธสถานสันติอโศก ทั้งนี้โดยมีมูลนิธิต่างๆ ก่อตั้งขึ้นมาจากการ
รวบรวมตัวของบรรดาอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งมีศรัทธาในแนวทาง
การทำงานศาสนาของนักบวชชาวอโศก (ซึ่งในหมู่ชาวอโศกมีชื่อเรียกอีก
อย่างหนึ่งว่า “ญาติธรรม” อันหมายถึงผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันโดยญาติที่น้องทางสาย
เลือด แต่ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันนี้ ตรงกันข้าม กลับเป็นความใกล้ชิดกันในทางธรรม

ที่ยึดถือ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นผู้ร่วมอยู่ในสายธารแห่งธรรมเดียวกัน) รวม 2 มูลนิธิ เป็นผู้ดูแลอนุเคราะห์ คือ มูลนิธิธรรมสันติ อันมี นางกิตติยา วีระพันธุ์ ผู้บริจาคที่ดินและสิ่งปลูกสร้างพุทธสถานสันตติโสภ เป็นประธาน และอีกมูลนิธิหนึ่งคือ กองทัพนครมูลนิธิ อันมีพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นประธาน

ซึ่งได้มีการแบ่งแนวความรับผิดชอบระหว่างมูลนิธิทั้งสอง อย่างกว้างๆ คือ มูลนิธิธรรมสันติ ทำหน้าที่ดูแลแม่บ้านผู้ดูแลในเรื่องทรัพย์สินกองทุน และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการทำงานเผยแผ่พระศาสนา รวมตลอดถึงเรื่องความเป็นอยู่ของบุคลากรต่างๆ อันมีนักบวชชาย-หญิงชาวโศภ เป็นอาทิ ส่วนกองทัพนครมูลนิธิ นั้น รับผิดชอบในด้านกิจกรรมต่างๆ ทางธรรมอาทิเช่น การออกเผยแผ่ และอบรมธรรมในที่ต่างๆ เป็นต้น

ในด้านการเงินของมูลนิธิทั้งสอง ของชาวโศภนั้น มีข้อแตกต่างอย่างมาก จากมูลนิธิโดยทั่วไป ข้อแตกต่างที่สำคัญในเรื่องนี้อาจพิจารณาได้จากนโยบายสำคัญของมูลนิธิธรรมสันติ ที่มีกำหนดไว้ว่า

1. ห้ามมี“กองทุน”ที่อยู่ในลักษณะสะสมกักตุนไว้ เพื่อเก็บกินเก็บใช้แต่ดอกผล เป็นอันขาด เงินทุกบาทเราจะพยายามสะพัดให้เกิดประโยชน์สูง-ประหยัดสุด
2. ห้ามเรียกรไ แม้ในเชิงแอบแฝงใดๆ
3. ผู้ไม่รู้เป้าหมาย หรือไม่รู้กิจกรรมสาระัตถะของมูลนิธินี้เลย หรือยังไม่รู้จักกันพอสมควร จะเอาอะไรมาบริจาค หรือทำบุญด้วยนั้น ห้ามรับ

ผู้มีสิทธิจะบริจาค หรือมีสิทธิทำบุญด้วยนั้น จะต้องรู้จักเป้าหมายกิจกรรม และสาระัตถะของมูลนิธินี้ดี หรือไม่ก็ต้องได้มาพบคบหากันกับกลุ่มมูลนิธิอย่างน้อย 7 ครั้ง หรืออ่านหนังสือที่ชาวอโศกพิมพ์เผยแพร่จบเกิน 7 เล่มขึ้นไป

นโยบายดังกล่าวเหล่านี้ ได้ตีพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่าตลอดเรื่อยมาใน สัตตอุสสัน แสงสุญ หนังสือเผยแพร่สัจธรรมของมูลนิธิธรรมสันติ

แต่ทั้งๆที่มีนโยบายอย่างแน่ชัดถึงอย่างนี้ สถานะการเงินทุนหมุนเวียนของมูลนิธิ ก็ดูจะมีประสิทธิภาพอย่างไม่น่าเชื่อสำหรับคนภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินทุนที่ใช้ไปในการการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสื่อทางธรรม พระโพธิรักษ์เองนั้นเคยกล่าวว่า ตนมีปณิธานที่จะผลิตหนังสือธรรมให้ท่วมโลก ซึ่งกิจการงานพิมพ์หนังสือสื่อสารทางธรรมของชาวอโศกนั้น ก็ได้มีการพัฒนาเพิ่มพูนขึ้นอย่างมาก ทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ และแม้ว่าสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่ของชาวอโศก จะแพร่หลายออกไปโดยการแจกเป็นสำคัญ แต่ถึงกระนั้น ทุนหมุนเวียนในการจัดพิมพ์ก็มีการจัดสรรอย่างไม่ขาดสาย จากการบริจาคของผู้มีสิทธิและมีจิตศรัทธา ส่วนทางด้านแรงงานฝีมือในการดำเนินงานนั้น ก็อาศัยการอุทิศด้วยศรัทธาเช่นกัน

ผลของการดำเนินกิจการเผยแพร่ธรรมอย่างจริงจังแข่งขัน และอย่างมีเป้าหมายของชาวอโศก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่กระทำไปในนามกองทัพนามมูลนิธิ ซึ่งแพร่ไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ในวงกว้างออกไป ทำให้จำนวนผู้เห็นด้วยกับแนวทางทางศาสนา

ของชาวโอสก หรือ “ญาติธรรมชาวโอสก” เพิ่มทวีจำนวนขึ้นเป็นอันมาก

จึงได้เกิดมีองค์กรใหม่ขึ้นอีกองค์กรหนึ่ง เพื่อดูแลบริหารกำลังคน มีชื่อเรียกว่า “สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม” ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นองค์กรที่รวบรวมบรรดาผู้เห็นชอบกับแนวทางศาสนาอย่างโอสกทั้งหมด เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นปึกแผ่น นอกจากนั้น ในสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ก็ได้มีการแบ่งย่อยออกเป็นชมรมต่างๆ อีกหลายชมรม ที่รู้จักกันดี ก็คือ ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่อาหารมังสวิรัต และซึ่งแต่เดิมอยู่ในการดูแลของกองทัพนครนิธิ

ดูเหมือนว่า ความสามารถ และความจำเป็นในการก่อตัวขึ้นเป็นองค์กรเฉพาะ ที่เรียกว่า “สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม” ของชาวโอสกนั้น บ่อมนับเป็นข้ออธิบายอยู่ในตัวเอง ให้เห็นถึงความสำคัญที่พวกเขาให้แก่การปฏิบัติธรรม ของสมาชิกชาวโอสกทั้งหมด ความเป็น “โอสก” ที่ทำให้กัณบวชชาวโอสกแตกต่างจากพุทธศาสนิกชนอื่น ซึ่งดำรงสมณเพศฉันใด ในกรณีของฆราวาส อุบาสกอุบาสิกาชาวโอสก ก็ดำรงตนเป็นพุทธบริษัทที่สละธรรมด้วยฉันนั้น ไม่ปล่อยปละละเลยอย่างคนทั่วไป

เมื่อพิจารณาความเจริญเติบโตของชาวโอสกแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า การเน้นการฟื้นฟูการปฏิบัติธรรมของฆราวาสนี้ แท้ที่จริงก็เป็นอีกก้าวหนึ่งของการฟื้นฟูพุทธบริษัท ให้สมบูรณ์ครบองค์ 4 นั้นเอง ในแง่ของผลกระทบนั้น อาจกล่าวได้ว่า การรณรงค์ดังกล่าว

มีศักยภาพอย่างมหาศาล เพราะเท่ากับเป็นการแพร่ธรรม โดย
 ธรรมชาติด้วยกันเองโดยตรง และในอีกแง่หนึ่ง ก็เป็นการเปิดศักราช
 ใหม่แห่งการโน้มนำเอาธรรมในทางศาสนา กลับคืนมาสู่วิถีชีวิต
 ทั้งชีวิตของมนุษย์ด้วย

เพราะโดยหลักการดังกล่าวมาแล้วนั้น การปฏิบัติธรรมให้
 บรรลุชีวิตที่ดีที่ประเสริฐ มิได้เป็นสิทธิที่ผูกขาดไว้เฉพาะ ผู้ที่ได้
 เข้าสู่สถาบันนักบวชอย่างสมมุติสงฆ์ อันมีข้อจำกัดที่ไม่เปิดกว้าง
 สำหรับคนทั่วไป

แนวคิดเบื้องต้น ของชาวอโศก

หากพิจารณาโดยธรรมแล้ว คงจะต้องยอมรับกันว่า การเป็น
 ผู้นับถือศาสนา หรือการเป็นผู้มีศาสนาในโลกปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น
 ศาสนาใดก็ตาม มีสถานะสับสนลักลั่นอยู่ไม่น้อยเลย คนไทยส่วน
 ใหญ่นั้นระบุศาสนาของตนได้ ก็แต่ตามใบทะเบียนสามโนครัว โดย
 หาได้เอาใจใส่อย่างไรต่อศาสนานั้น ๆ ไม่

ที่ดีกว่าน้อยก็คือ พวกที่ใส่ใจในศาสนาตามขนบธรรมเนียม
 ประเพณี ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษ แต่หาได้มีความรู้
 ความเข้าใจในศาสนาของตนอย่างถ่องแท้แม้แต่น้อย ในทัศนะของ
 ชาวอโศก แม้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ แต่ถ้าหาก
 ขาดการประพฤติปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ตามหลักธรรมของ

ศาสดาแห่งศาสนานั้น ๆ กำหนดไว้ ก็ไม่อาจถือได้ว่า เป็นผู้มีศาสนา⁴¹ ที่เน้นการปฏิบัติตามความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะ ชาวอโศกย้ำเน้นเป็นอย่างมาก ในกรณีของพุทธศาสนา ที่สอนเรื่องการอภิวัดน์พัฒนาตน ให้เป็นอารยชน อันนับเป็นการปฏิบัติบูชาต่อองค์พระบรมศาสดานั้นเอง

อาจกล่าวได้ว่า การอภิวัดน์พัฒนาตนให้เป็นอริย(อารย)ชน ตามแนวพุทธธรรม คือหลักการสำคัญของชาวอโศก ซึ่งยืนยันว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นอริยชน⁴²

ทั้งนี้โดยมีความคิดเห็นพื้นฐานว่า ปกติทั่วไปนั้น บุคคลคนเราทุกคน ล้วนเป็นผู้ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของกิเลส นับตั้งแต่เกิดมาเลยทีเดียว กิเลสมีอิทธิพลต่อชีวิตเราอย่างมาก และผลของอิทธิพลนั้น นอกจากจะเป็นปัญหาแก่เราเองเป็นรายบุคคลแล้ว ย่อมจะเป็นปัญหาเกี่ยวพันไปถึงสังคมวงกว้าง อันเป็นที่รวมบุคคลต่าง ๆ ด้วยอย่างแน่นอน

การปลดปล่อยตัวเองให้หลุดพ้นจากอิทธิพลของกิเลสนั้น เป็นสิ่งที่อยู่ในความสามารถของมนุษย์ ที่จะกระทำได้สำเร็จ โดยยึดแนวปฏิบัติตามพุทธธรรม มนุษย์ที่ปลดปล่อยตัวเองเป็นคนใหม่ หรือที่เรียกว่า อริยชนนั้น จึงมีลักษณะและคุณค่าสูงกว่า ปุถุชน

การปลดปล่อยตัวเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การอภิวัดน์พัฒนาตนเองให้เป็นอริยชน เป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่ง ที่ทุกคนพึงชวนขวย ในฐานะที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฐานะที่ได้เกิดมาภายใต้ร่มเงาแห่งพุทธศาสนา

คำว่า "กิเลส" นี้ นอกจากจะอนุโลมตามความหมายในความเข้าใจของคนทั่วไป ที่หมายถึงความชั่ว ความไม่ดี แล้ว ในทัศนะของชาวอโศก คำว่า กิเลส ยังมีความหมายถึง ความฟุ้งเพื่อฟุ้งเพื่อยที่เกินความจำเป็นของชีวิตแท้ๆ จริงๆ⁴³ อีกด้วย

จากจุดนี้ จะเห็นได้ว่า เพื่อที่จะรู้จักกิเลส ก็จำเป็นที่จะต้องรู้จักกับ ความจำเป็นของชีวิตแท้ๆ

ในเรื่องของการดำรงชีวิตนี้ ทัศนะของชาวอโศก ก็เช่นเดียวกันกับความเข้าใจของคนทั่วไป ที่เห็นว่า ชีวิตที่แท้นั้น สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยปัจจัยเพียง 4 ประการ อันได้แก่ อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ดังนั้น ความฟุ้งเพื่อฟุ้งเพื่อยที่เกินความจำเป็นของชีวิตแท้ๆ จึงมีอยู่ในเรื่องที่เกิดขึ้นไปกว่าปัจจัย 4 ดังกล่าว

ชาวอโศกมีความเห็นว่า แม้ในเรื่องปัจจัย 4 กิเลสก็อาจมีอิทธิพลต่อเรา และทำให้เราฟุ้งเพื่อฟุ้งเพื่อยเกินความจำเป็นของชีวิตที่แท้ไปได้

ชัดเจนหรือขอบเขตของความจำเป็นในเรื่องปัจจัย 4 นี้ ชาวอโศกถือว่า อยู่ที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของนักบวช ที่ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัย ในทางพุทธศาสนา

พวกเขาถือว่า การดำเนินชีวิตของนักบวชนั้น แท้ที่จริงแล้ว คือ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ผู้ประเสริฐ เป็นหนทางของผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง ในการดำรงชีวิตในโลกนี้ เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมนุษย์ที่สมบูรณ์ หาใช่ทางออกของคนที่มีปัญหาในการดำรงตนอยู่กับโลกไม่ นักบวชที่

แต่ไม่ใช่มนุษย์ที่บกพร่องต่อสุโลกไม่ได้ หากแต่เป็น มนุษย์ที่ชนะโลกโดยสังขรณ์

แบบอย่างการดำเนินชีวิตอย่างนักบวช จึงเป็นแบบอย่างชีวิต
ที่สูงส่ง สำหรับทุกคนที่มุ่งหวังความสำเร็จสูงสุดในชีวิตของตน
อย่างน้อยที่สุดก็ในแง่ของการลด หรือบั่นเทาปัญหาการดำรงชีวิต
ในยุคปัจจุบันนั่นเอง

เพราะชีวิตของนักบวชเป็นชีวิตที่ **ถูก**ที่สุด ในเรื่องการกิน
อยู่ แม้คนที่ประสบปัญหาในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ไม่ค่อยจะเพียง
พอนั้น หากถือเอาการดำรงชีวิตอย่างนักบวช เป็นแบบอย่าง และ
พยายามทำตามแล้ว ก็ย่อมจะช่วยแก้ไขปัญหาก็ได้บ้าง อย่างน้อยก็
ในเรื่องการครองชีพ

แน่นอนว่า หากมองกันเฉพาะในแง่ของการครองชีพแล้ว จะ
เห็นได้ชัดว่า การครองชีพอย่างนักบวชนั้น เป็นการครองชีพอย่าง
ต่ำที่สุด เพราะอาหารซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ก็ได้มาโดยการทำบุญให้
ทานของผู้อื่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มก็ใช้น้อยชิ้น และมีใช้เท่าที่จำเป็น
ที่อยู่อาศัยของนักบวชตามอุดมคติ ก็คือ ไม่มีที่อยู่ถาวร แม้โคน
ไม้ก็เป็นที่อยู่อาศัยของนักบวชผู้ถือพรหมจรรย์ได้

คนที่จนมาก ๆ หรือผู้ที่ถูกรุมล้อมด้วยปัญหาการครองชีพ จึง
ไม่อาจมีเหตุผลค้านแย้งอันใดได้ ที่จะแสดงว่า ปัญหาของตนนั้น
สุดที่จะแก้ไขได้แล้ว

ชาวโศกนิยมที่จะอ้างว่า การดำเนินชีวิตของนักบวช ที่ถูก
ต้องตามธรรมในทางพุทธศาสนานั้น ก็ได้มีพระพุทธประวัติของ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์พระศาสดา เป็นรูปแบบ
สำคัญ ยืนยันความถูกต้องของการดำเนินชีวิตด้วยปัจจัย 4 อย่าง

ที่ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของกิเลสให้เกิดความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยมาแล้ว ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า พระพุทธองค์ ก่อนที่จะตรัสรู้ เป็นพระสัณเฑาะฐพุทธเจ้า นั้น ทรงอุดมไปด้วยโภคทรัพย์บำรุงบำเรอ มากมายเพียงใด แต่ในที่สุด พระพุทธองค์ก็ได้ทรงสละทิ้งสิ่ง เหล่านั้นทั้งหมด อย่างไม่มีเหลือใย ครองตนเป็นนักบวช มีความ สำรวมในปัจจัย 4 มีอาหารอันต้องบิณฑบาต มีเสื้อผ้าเครื่อง นุ่งห่มแต่เพียงพอปกปิดร่างกาย ที่อยู่อาศัยก็ทรงประทับได้แม้โคน ไม้ มียารักษาโรคเฉพาะในยามจำเป็นเท่านั้น

พุทธประวัติช่วงการดำรงตนเป็นนักบวชนั้น ชาวอโศกมี ความเห็นว่า เป็นชีวิตความเป็นไป ที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ เป็น สีสชีวิตที่ประเสริฐที่สุด ที่มนุษย์จะพึงเป็นไปได้ เป็นแนวทาง ชีวิตที่หลุดจากความ มี สู่ความ ไม่มี สู่ สุตตา

รวมความก็คือ ถดทุกอย่างที่เกิดความจำเป็นของการ ดำรงชีวิต เป็นการอภิวัดน์พัฒนาตนเองอย่างถูกธรรมที่สุด เป็นชีวิตมนุษย์ตัวอย่าง ที่พุทธศาสนิกชนพึงใฝ่มั่นตาม ความสามารถของตน เป็นตัวอย่างบุคคลที่เป็นอริยะสูงสุด

การยกเอาพุทธประวัติขึ้นเป็นแม่แบบของแนวทางการปฏิบัติ ในชีวิตจริงของชาวอโศกนั้น จะเห็นได้ว่า เป็นการกระทำตาม แนวทางของนักปฏิรูปในทุก ๆ ศาสนา ที่มีเหตุผล ยากแก่การโต้-แย้งได้ ด้วยเหตุที่ พุทธประวัติไม่ใช่สิ่งที่ใครจะปฏิเสธได้ อย่าง ที่จะปฏิเสธข้อธรรมอื่น ๆ ประกอบกับ เป็นสิ่งที่คนทั่วไปรู้จักดี อยู่แล้วด้วย สำหรับบุคคลทั่วไป ที่ไม่สันทัดการไล่เลียงธรรมนั้น พุทธประวัติจึงมีความหมายเป็นแนวทางแก่การปฏิบัติธรรมได้ง่าย

โดยเฉพาะ ตัวอย่างการปฏิบัติธรรม ทำนองเดียวกันกับ
ที่ปรากฏในพุทธประวัตินั้น ย่อมเป็นเครื่องคลบั่นดาลใจ
ได้เป็นอย่างดี

และคงจะเป็นด้วยเหตุนี้เอง การปฏิบัติธรรมตามแนวของ
พุทธศาสนา ในทัศนะของชาวอโศก จึงเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับ
เรื่องการดำเนินชีวิต ในการระมัดระวังไม่ให้เกิดความเกินพอดีใน
การอุปโภคบริโภค การพยายามควบคุมตนเอง ให้ดำเนินชีวิตไป
ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินมา เป็นตัวอย่างแล้ว เพื่อ
ให้มีชีวิตที่ง่ายแก่การดูแล ไม่เป็นภาระยุ่งยากในเรื่องการกินการอยู่

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องอาหารการกิน อันเป็นปัจจัยประการ
สำคัญอย่างหนึ่ง ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น⁴⁴ มีแนวทางสำคัญ
ก็เพียงเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ ไม่หยุดชะงัก

ชาวอโศกนิยมเปรียบเทียบว่า การกินอาหารนั้น เปรียบดัง
การเติมเชื้อเพลิงให้แก่ร่างกาย จึงควรเติมเท่าที่พอเพียงแก่การใช้
กำลังงาน ส่วนในเรื่องรสชาติอาหารนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่อง
ที่เกินความจำเป็นของชีวิตในเรื่องอาหาร และเป็นช่องทางที่หาก
ไม่ระมัดระวังให้ดีแล้ว ก็เลสก็จะมีอิทธิพลต่อเราให้คล้อยตามความ
อร่อยลิ้น ความสำคัญของการเอาใจใส่ระมัดระวังการปฏิบัติตาม
ธรรม ในการกินอาหารนี้ เป็นเรื่องที่ชาวอโศกมีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือ

ทั้งนี้ก็เพราะชาวอโศกถือว่า ความสำคัญของอาหาร
การกิน ต่อการปฏิบัติธรรมนั้น มีแต่พระพุทธองค์และอริย-
สาวกเท่านั้น ที่จะหยิบยกมาให้มีความสำคัญเป็นพิเศษ⁴⁵

สำหรับคนโดยทั่วไปแล้ว แนวทางในเรื่องอาหารการกินของชาวอโศกนั้น มีลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดเจน วังดเว้นอาหารที่ได้มาจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ และกินอาหารวันละเพียงมื้อเดียว

ในเรื่องของอาหารที่จะกินเข้าสู่ร่างกายนั้น ชาวอโศกมีแนวทางที่จะไม่บริโภคอาหาร ที่ได้มาจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ นอกจากเพื่อให้เป็นการปฏิบัติตามศีลในทางพุทธศาสนา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เป็นเบื้องต้น และ เพื่อให้เกิดจิตเมตตาแก่สัตว์ร่วมโลกแล้ว⁴⁶ ความเมตตา อันเนื่องมาจากการงดเว้นอาหารที่ได้มาจากการเบียดเบียนชีวิตและเลือดเนื้อของสัตว์นี้ ชาวอโศกเชื่อว่า จะเป็นเชื้อนำไปสู่ความเมตตาต่อมนุษย์ด้วยกันเอง เป็นหนทางไปสู่การลดและบรรเทาความอามืดของจิตใจมนุษย์ลง ทั้งนี้เพื่อความร่มเย็นของสังคมในที่สุด

พวกเขาเห็นว่า แม้ผู้คนทุกวันนี้จะบริโภคเนื้อสัตว์ได้ โดยไม่ต้องลงมือฆ่าเองก็ตาม แต่ถึงกระนั้นทุกวันนี้ นับวันความเหี้ยมโหดที่มนุษย์มีต่อกันและกัน ดูจะมีแต่ทวีความรุนแรงขึ้น อันเนื่องมาจากความชาชินต่อการทำลายชีวิต ซึ่งหยิบยื่นให้โดยทางกระบวนการค้า⁴⁷

อย่างไรก็ดี ชาวอโศกก็ไม่ได้ใช้เฉพาะเหตุผลในเรื่องของศีลทางศาสนาเท่านั้น มาสนับสนุนการบริโภคอาหารที่ไม่ประกอบด้วยเลือดเนื้อและชีวิตสัตว์ หากแต่รวมถึง เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพ อันเป็นผลของการศึกษามัยใหม่ ที่ยืนยันว่ามนุษย์เป็นสัตว์กินพืชเป็นอาหารด้วย ทั้งนี้โดยมีข้อสนับสนุนจากหลักฐานทางสรีรวิทยาของมนุษย์เอง

เช่น ลักษณะฟัน เล็บ ฯลฯ ของมนุษย์ ที่คล้ายไปทางสัตว์กินพืช เพราะฉะนั้น การกินอาหารที่ได้มาด้วยการเบียดเบียนชีวิต และเลือดเนื้อของสัตว์นั้น นอกจากจะฝ่าฝืนหลักกรรมในทางพระศาสนาแล้ว ยังเป็นการฝ่าฝืนหลักกรรมชาติอีกด้วย⁴⁸

ด้วยเหตุนี้เอง เพื่อไม่ให้กระทำผิดหลักกรรมทางศาสนาและหลักกรรมชาติ อาหารที่เหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่แท้จริง จึงได้แก่อาหารที่ได้มาจากพืชเป็นสำคัญ

และเพื่อตอบได้กับความคิดที่ว่า อาหารจากพืชขาดธาตุอาหารที่สำคัญๆ เช่น ขาดโปรตีนอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับร่างกายมนุษย์ ชาวอโศกจึงได้พยายามที่จะศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่แนวทางการกินอาหารที่ถูกต้องสำหรับมนุษย์ ลงไปในรายละเอียดด้วย ว่าสิ่งใดบ้าง ที่ตรงตามความต้องการธาตุอาหารของร่างกายมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อให้ร่างกายได้รับธาตุอาหาร พอเพียงแก่การดำรงอยู่อย่างพอดี ไม่ขาดหรือมากเกินไป

ยิ่งไปกว่านั้น ชาวอโศกยังถือว่า อาหารธรรมชาติที่แท้นั้น หมายถึงอาหารที่เว้นจากการปรุงแต่งรสชาติเพื่อความเอร็ดอร่อยใดๆ โดยสิ้นเชิง อันเป็นอาหารตามหลักการขั้นสูง⁴⁹ ซึ่งการลดหย่อนในเรื่องนี้ ถือเป็นการอนุโลมเท่านั้น

นอกจากการเอาใจใส่ในเรื่องชนิดของอาหาร ที่จะกินเข้าไปหล่อเลี้ยงร่างกายแล้ว เรื่องมื้ออาหารในแต่ละวัน ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ชาวอโศกเน้นย้ำ พวกเขาถือว่า การกินอาหารวันละเพียงมื้อเดียว โดยนั่งกินในที่เดียวจนกระทั่งอิ่ม เป็นสิ่งที่เหมาะสมแก่

มนุษย์ผู้ประเสริฐ ทั้งนี้โดยอ้างอิงพระพุทธรองค์ ที่ได้ทรงเคยยกย่อง
อานิสงส์ของการกินอาหารวันละมือเดียว⁵⁰

แต่ชาวอโศกถือว่า ทั้งนี้มีข้อบกพร่อง หากแต่เป็นข้อแนะนำ
สนับสนุนส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ โดยมีนักบวช
ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

ส่วนที่ได้มีข้อทักท้วงว่า การลดมื้ออาหารเหลือเพียงวันละ
มือเดียวนั้น เหมาะสมสำหรับนักบวชที่ไม่ต้องใช้แรงในการประกอบ
การทำงานอาชีพ อย่างนรवास ก็ปรากฏว่า นอกจากนรवासชาว
อโศกบางคนจะปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ลดมื้ออาหารดังกล่าวดำเนินได้แล้ว
นักบวชชาวอโศกเอง ก็ต้องทำงานที่ใช้ทั้งแรงกายและแรงสมอง
ไม่น้อย แต่ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ด้วยอาหารประเภทและปริมาณ
ดังกล่าว

การดำรงชีวิตด้วยอาหารประเภทและปริมาณมือ ดังกล่าว
มานี้ เป็นแนวทางปฏิบัติที่พุทธศาสนิกชนชาวอโศกโดยทั่วไป
ไม่เพียงแต่จะพยายามถือปฏิบัติในหมู่กลุ่มคนเท่านั้น หากยังพยายาม
แพร่หลายออกไปด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรณรงค์ในเรื่องการบริโภคอาหาร
มังสวิรัตินี้ ชาวอโศกเห็นว่า เป็นหนทางที่สอดคล้องกับสภาวะ
เศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นอย่างดี โดยชี้แจงให้เห็นว่า อาหาร
มังสวิรัตินั้น สามารถซื้อหาจัดเตรียมมาได้ ในราคาที่ถูกกว่าอาหาร
ที่ทำมาจากเนื้อสัตว์ และยังให้คุณค่าทางอาหารเสมอ
หรือเหนือกว่าอาหารจากเนื้อสัตว์อีกด้วย

เหตุที่ทำให้อาหารจากพืชผักผลไม้ราคาถูกลงกว่า ก็เพราะมีต้นทุนการผลิตที่สิ้นเปลืองน้อยกว่า ต้นทุนการเลี้ยงสัตว์เพื่อนำเอามาเป็นอาหาร ความได้เปรียบในเรื่องต้นทุนการผลิต เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เห็นว่า อาหารมังสวิรัตมีผลดีต่อเศรษฐกิจยิ่งกว่านั้น อาชีพผลิตอาหารดังกล่าว อันได้แก่เกษตรกร ก็เป็นอาชีพที่สามารถพึ่งตัวเองได้มาก สามารถทำได้ แม้จะเป็นสวนครัวในพื้นที่ดินไม่กว้างขวางนัก

สำหรับชาวโอศกแล้ว ข้อพิสูจน์ความเหนือกว่าในเชิงปฏิบัติของอาหารมังสวิรัตอีกประการหนึ่ง ก็คือ ความประหยัดในด้านการประกอบอาหารเลี้ยงดูผู้คนจำนวนมาก ในหมู่ชาวโอศกเอง แม้ในโอกาสที่มีผู้คนมาชุมนุมพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ก็ยังสามารถเลี้ยงดูกันได้เป็นอย่างดี โดยไม่สิ้นเปลืองมากมายเท่าใดนัก ไม่ว่าเศรษฐกิจภายนอกหมู่กลุ่มจะเป็นอย่างไรก็ตาม

อาจเป็นได้ว่า ความสันทัดในเรื่องอาหารการกินของชาวโอศก ตามแนวทางดังกล่าวมานี้ ทำให้ความเป็นไปของชาวโอศกไม่เป็นปัญหายุ่งยากจนเกินไป และเมื่อสามารถลดความยุ่งยากลำบาก ในเรื่องอาหารการกินดังกล่าวนี้ ก็ทำให้ชาวโอศกสามารถทุ่มเทให้กับการดำเนินการ ในด้านอื่นๆ ของหมู่กลุ่มได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยถัดไปจากเรื่องอาหารการกิน ก็คือ เรื่องที่อยู่อาศัย^{๕๑} ซึ่งในเรื่องนี้ ชาวโอศกก็ได้พยายามโน้มน้าว แนวทางของพระพุทธองค์ในเรื่องที่อยู่อาศัย มาสู่การประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง ชาวโอศกที่เป็นนักบวชนั้น จะไม่มีการครอบครองที่อยู่อาศัยเป็นส่วนตัว

และที่อยู่อาศัยของนักบวชนั้น ก็จะไม่ใหญ่โตเกินกว่าพรตนิยมที่ได้กำหนดไว้ ลักษณะของที่อยู่อาศัยก็เรียบง่าย วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างก็เป็นวัสดุพื้นๆ เช่น ไม้ และจากมุงหลังคา เป็นสำคัญ

และดังได้กล่าวมาแล้วว่า หลักการสูงสุด ในเรื่องที่อยู่อาศัย ในแนวของพระพุทธองค์นั้นก็คือ การอยู่อาศัยได้แม้โคนไม้ การนอนกับพื้นดินจึงเป็นสิ่งปกติธรรมดาสำหรับนักบวช แม้แต่ผู้ที่ยังเป็นฆราวาสก็ได้พยายามปฏิบัติในชีวิตจริงด้วย

ในเรื่องที่อยู่อาศัย ที่เป็นเพียงเพื่อกันความร้อนหนาวให้แก่ร่างกายมนุษย์นี้ ชาวอโศกได้พยายามให้เห็นข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ ในแนวตรงกันข้าม ที่กระทำกันอยู่ทั่วไปในโลกทุกวันนี้ว่า ล้วนแต่เป็นการฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นของชีวิต ซึ่งในแง่เศรษฐกิจก็นับเป็นการสิ้นเปลืองมหาศาล หากสามารถประหยัดความสิ้นเปลืองในเรื่องที่อยู่อาศัย ตามแนวทางของพระพุทธองค์ได้ ก็จะเป็นการลดปัญหาภาระโดยส่วนรวมของหมู่กลุ่มลงมาได้มาก ดังที่เห็นได้ชัด ในโอกาสการชุมนุมผู้คนชาวอโศกเป็นจำนวนมากได้โดยสะดวก เช่นเดียวกันกับในกรณีของอาหาร การกินดังได้กล่าวมาแล้ว

ในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม ก็เช่นเดียวกันกับเรื่องอาหาร และที่อยู่อาศัย ดังที่ได้กล่าวไปแล้วคือ ได้มีการพยายามเลียนแบบนักบวชที่จำกัดตัวเองในเรื่องเครื่องนุ่งห่มเพียงเพื่อกันความร้อนหนาวให้แก่ร่างกาย ป้องกันการอุจาด ตัดความสวยงาม และมีใช้แต่น้อยให้พอเพียง เพราะเครื่องแบบนักบวชเพียงชุดเดียวก็สามารถจะไปได้ในทุกโอกาส

แต่เนื่องจากเครื่องแบบของนักบวช เป็นสิ่งเฉพาะนักบวช ถือกันว่าไม่บังควรที่ผู้มีใช้นักบวชจะสวมใส่ ดังนั้น แบบปฏิบัติที่ใกล้เคียงที่สุดุมทำที่จะทำได้ก็คือ การถือเจตนารมณ์ในการมีเสื้อฝ้ายน้อยชิ้น แต่ใช้ได้หลายโอกาส และง่ายแก่การดูแลรักษา โดยตัดความสวยงามออกไป

อย่างไรก็ดี เนื่องจากชาวอโศกมีจำนวนมาก ในภายหลัง ลักษณะการนุ่งห่มจึงได้ออกมาในรูปของชุดม่อฮ่อม สำหรับฆราวาสชาย ส่วนผู้หญิง ก็นุ่งผ้าถุง ทั้งนี้ด้วยเห็นว่า นอกจากจะใกล้เคียงกับแนวทางดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังเป็นการฟื้นฟูการแต่งกายแบบพื้นบ้านของไทยไปด้วยในตัว

เรื่องสืบเนื่องอื่นๆ จากการแต่งกายของชาวอโศก ที่เน้นในเรื่องการตัดความสวยความงาม ก็คือ ทรงผม

สำหรับนักบวชนั้น กระทำโดยการโกนผม เพราะนอกจากจะเป็นการตัดเรื่องความสวยความงามทางเพศแล้ว ยังง่ายแก่การรักษาความสะอาด ซึ่งสิ่งที่ฆราวาสจะพอกระทำได้ในเรื่องนี้ ก็โดยการตัดผมสั้น สำหรับในกรณีของฆราวาสชาย ซึ่งนอกจากจะได้ตามเป้าหมายดังกล่าวแล้ว ยังเป็นการฟื้นฟูรูปแบบไทยๆ แต่เดิม ซึ่งเหมาะกับภูมิอากาศร้อนด้วย

จนปัจจุบันนี้ แทบจะดูเป็นการผูกขาดทางความรู้สึกของคนทั่วไปเสียแล้วว่า ทรงผมสั้นๆ นั้น เป็นแบบอโศก

ส่วนกรณีของฆราวาสฝ่ายหญิงนั้น นอกจากจะตัดผมสั้น และไม่ตัดผมให้สวยงามตามแบบโลกแล้ว การแต่งตัวด้วยเครื่องสำอองให้ดูสวยงามตามความนิยมของโลกภายนอก ก็เป็นสิ่งที่ชาวอโศกได้พยายามที่จะดเว้น⁵² ด้วยเหตุที่ถือว่า เป็นความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นแห่งชีวิต

แม่แตรองเท้า ซึ่งคนทั่วไปในปัจจุบันถือเป็นสิ่งจำเป็นนั้น ชาว
อโศกก็ยกเอาพุทธอุทาหรณ์ ที่ทรงดำเนินด้วยพระบาทเปล่าจนตลอด
พระชนม์ชีพ มาเป็นมาตรฐานในการที่จะพยายามดำเนินรอยตาม
พระยุคลบาทพระบรมศาสดา โดยอธิบายถึงข้อดีของการเดินเท้า
เปล่า ด้วยเหตุผลในทางการแพทย์เกี่ยวกับสุขภาพกาย และเหตุผล
เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ คือ ให้ความไม่ประมาท แม้เวลาอย่างก้าว ก็
กระทำอย่างมีสติระวังตัว

ชาวอโศกถือว่า ที่กล่าวมาทั้งหมด ล้วนเป็นเรื่องของ การ
บริโภคนในชีวิตประจำวันของคนเรา แต่ถ้าคนเรารู้จักการบริโภค
ปัจจัยเหล่านี้ อย่างถูกต้องแล้ว ก็จะช่วยปลดปล่อยลดละกิเลสตัณหา
อุปาทานในชีวิตให้น้อยลง⁵³

สำหรับข้อยืนยันความถูกต้องของแนวทางการบริโภคนดังกล่าว
นั้น นอกจากจะอาศัยพุทธประวัติ หรือแม้แต่ประวัติการปฏิบัติ
ธรรมของ พระโพธิ์ธิ์กษเอง ดังได้กล่าวมาแล้วพอสังเขปในตอน
ต้นแล้ว ก็ยังมีหลักฐานทางเอกสาร ที่สนับสนุนแนวทางแห่งการ
บริโภคนดังกล่าว ที่น่าสนใจอีกทางหนึ่งคือ กิริมานนทสูตร⁵⁴ อัน
เป็นพระสูตรทางภาษาไทยเหนือ ที่ได้มีการแปลถ่ายทอดมาเป็น
ภาษาไทยภาคกลาง และได้มีการรับมาศึกษากันในหมู่ชาวอโศก

โดยพระสูตรดังกล่าว ยืนยันว่า การที่จะระงับดับกิเลสตัณหา
ได้นั้น จะต้องระงับบริโภค 2 ให้เบาบาง ซึ่งบริโภค 2 ในที่นี้ ได้
มีการแบ่งออกเป็น บริโภคนอก 2 และบริโภคใน 2 ซึ่งก็หมายถึง เครื่อง
นุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และอาหาร กับยารักษาโรคนั่นเอง บริโภค 2 นี้
เรียกอีกอย่างว่า “ปติโพธิ” ซึ่งหมายความว่า “ความกังวล”

ในเรื่องนี้ ชาวอโศกผู้ใช้นามปากกาว่า 21 ส. ได้ยกอ้างในงานเขียนเรื่อง “บทวิเคราะห์เรื่องวัฒนธรรมแห่งการบริโภคของชาวพุทธ” โดยได้ย่อนพิจารณาให้เห็นข้อเสีย ของการมีความกังวลในเรื่องปัจจัย 4 เหล่านี้ว่า เป็นสาเหตุแห่งการสะสมกักตุน การปรุงแต่ง ความหลงติด ความหวาดวิตก โลก ความขาดแคลน อาชญากรรม สงคราม ตลอดจน นิจนาอาชีวะ 5

ส่วนการบริโภคแนวทางอโศก หรือ “วัฒนธรรมการบริโภคใหม่” จะเป็นทางรอดแห่งการแก้ปัญหาของมนุษยชาติ หรืออารยธรรมใหม่ของมนุษย์ที่กำลังจะทำให้แผ่นดินสุวรรณภูมิแห่งนี้ ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตัว⁵⁵

ในแง่นี้ ชุมชนชาวอโศก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการปฐมอโศก จึงเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การพิจารณาถึง

แนวทางการตัด หรือ ลดละสิ่งฟุ่มเฟือยที่เกินกว่าความจำเป็นของชีวิตแท้ๆ โดยพยายามมุ่งเข้าหาเนื้อหาสาระของชีวิตว่า จริงๆ แล้วชีวิตนั้นต้องการสิ่งที่จำเป็นเพียงไม่เท่าใดนั้น เป็นหลักการที่ครอบคลุมไปไกลมาก

สำหรับชาวอโศกแล้ว แม้ในเรื่องปัจจัยที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตจริงๆ ก็ยังอาจตัดทอนลงให้อยู่ในระดับที่จำเป็นจริงๆ อย่างที่สุดเท่านั้น ซึ่งแน่นอนว่า ในบรรดาสิ่งที่เกินไปกว่าปัจจัยทั้ง 4 ดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมจะรวมไปถึงอบายมุขทั้งหลายด้วย⁵⁶

และสิ่งหนึ่งที่พูดกันมากในหมู่นักอโศก และอาจรวมอยู่ในบรรดาสิ่งที่เกินความจำเป็นที่แท้จริงของชีวิต ก็คือ **เรื่องเพศ**

การถือปฏิบัติวิริยัตนในทางเพศ อันเป็นเรื่องของศีลข้อสาม ของศีลห้า และของศีลแปด ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกัน แต่แตกต่างกัน ในเรื่องความละเอียดนี้ เป็นเรื่องที่เน้นกันมากเรื่องหนึ่ง ภายในหมู่ ชาวอโศก และในขณะเดียวกันก็ได้มีความพยายามที่จะผลักดันให้ การละเว้นในเรื่องดังกล่าว เป็นที่ยอมรับของบุคคลภายนอกอีกด้วย สำหรับกรณีผู้ที่ไม่สามารถก้าวล่วงเรื่องดังกล่าวไปได้นั้น อย่างน้อยที่สุด ก็ให้ถือข้อสัจจะเฉพาะคู่ครองของตนเองเท่านั้น

แต่ในหมู่ชาวอโศกแล้ว คนที่สามารถวิริยัตนเองในเรื่อง เมถุนธรรมแม้จะเป็นคนที่แต่งงาน เป็นผู้ครองเรือนแล้วก็ตามนั้น เป็นสิ่งที่ได้รับการยกย่องนับถืออย่างมาก โดยอ้างข้อสนับสนุนจาก พุทธพจน์ที่ว่า คนโสดเป็นบัณฑิต

ชาวอโศกจึงมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนคนหนุ่มสาว ที่ยังไม่ได้ แต่งงานมีคู่ครอง ให้คงครองความเป็นโสด และสนับสนุนคนที่ แต่งงานมีคู่ครองแล้วนั้น ให้งดเว้นการใช้สิทธิของตนเอง ในเรื่อง ดังกล่าว ทั้งนี้โดยการอ้างเหตุผลสนับสนุนต่าง ๆ นานา นอกเหนือ จากการถือว่า เป็นการประพฤติกเลื้อยตามพุทธพจน์ เช่น เหตุผล ในแง่ที่ว่า พฤติกรรมในทางเพศ เป็นพฤติกรรมที่ยังเท่า ๆ กับสัตว์ เจริญฉาน⁵⁷

ชาวอโศกเห็นว่า ประมาณประชากรโลกในปัจจุบันนี้ มี แนวโน้มที่จะทวีคูณยังการเพิ่มปริมาณพลโลก อย่างเร่งด่วน แต่ วิธีที่โลกภายนอกใช้กันอยู่ทั่วไป ในการลดปริมาณการเพิ่มของ ประชากรนั้น เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ อันได้แก่ การ คุมกำเนิด หรือไม่ก็การทำแท้ง ซึ่งทั้งสองวิธีนี้ เป็นสิ่งที่ไม่ถูก- ต้อง ไม่สมควรในทางธรรม

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการทำแท้ง ซึ่งชาวอโศกก็ได้เคย

มีบทบาทในการรณรงค์ต่อต้านมาแล้วอย่างเอาจริงเอาจัง โดยชาวโศกเห็นว่า การควบคุมปริมาณประชากร การอยู่ที่ดี การคุมกำเนิด ซึ่งชาวโศกถือว่าเป็นวิธีที่สอดคล้องกันกับหลักธรรม ในทางศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยิ่งนัก^{๕๘}

ชาวโศกเห็นว่า กิจกรรมทางเพศในยุคสมัยขณะนี้ เป็นสิ่งที่พลาญเกินความจำเป็นของชีวิต ชีวิตดำรงอยู่ได้มั่นคงขาดสิ่งนี้ และดำรงอยู่ได้อย่างดีด้วย ตัวอย่างของการดำรงชีวิตที่ไกลห่างจากเรื่องนี้ ก็คือ นักบวชชายหญิงที่ดำรงชีวิตยืนยันทนทานสูงส่งของการประพฤติพรหมจรรย์ ให้ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก ตลอดเรื่อยมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล

ในเรื่องนี้ได้เคยมีผู้ตั้งข้อสงสัยว่า นโยบายดังกล่าวนี้ จะไม่นำมาซึ่งความสูญสิ้นชาติพันธุ์มนุษย์หรือๆ ซึ่งพระโพธิรักษ์ก็ได้ตอบได้ว่า เป็นการวิตกเกินความสามารถที่โลกจะเป็นไปได้ เพราะโดยปกติธรรมชาติมนุษย์ ที่ยังจะเป็นไปในแนวทางเดิมที่โลกเคยเป็นมานั้น ยังมีอีกมากมาย ซึ่งถ้าจะเทียบจำนวนกับคนที่ประพฤติพรหมจรรย์แล้ว ก็จะมีปริมาณผดกัน ดังจำนวนขนของวัวกับเขาของวัว

อันที่จริง การรณรงค์ในเรื่องนี้ แม้จะเข้มข้นยิ่งกว่านี้อีกหลาย ๆ เท่าตัว ก็ไม่มีโอกาสที่จะทำให้เกิดสภาวะ ดังที่ผู้ตั้งข้อสังเกตนั้น ๆ วิตกเลยไม่

การปรับแนวทางการดำรงชีวิต เข้าหาแก่นแท้ของชีวิต ใน

กระบวนการพัฒนาตนให้เป็นอริยชน โดยการลดความฟุ้งเฟ้อ
ฟุ้งเฟ้อต่าง ๆ ดังกล่าว ในด้านการบริโภคนั้น อาจกล่าวโดยสรุป
ได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักจริยธรรมของชาวอโศก ในด้านการ
เอาจากโลกจากสังคม ที่ถือว่า การเอามาก เป็นสิ่งไม่ดี เป็นความ
ไม่ดี เป็นเรื่องของกิเลส ที่ทำให้เกิดการเอามากเกินความต้องการ
แท้ ๆ ของชีวิต และก่อให้เกิดผลเสีย ทั้งแก่สังคมมนุษยโลกโดย
ส่วนรวม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นผลเสียที่ขัดต่อการพัฒนาตน
ให้เป็นอริยชนโดยตรง

สำหรับชาวอโศกแล้ว แม้แต่การเสาะแสวง หรือการประกอบ
อาชีพเพื่อให้ได้มาซึ่งการบริโภคของมนุษย์ ก็มีผลสืบเนื่องเกี่ยว
พันกับการบริโภค ซึ่งหากไม่ระมัดระวัง ก็จะนำมาซึ่งการเอาที่
มากเกินความต้องการแท้ ๆ จริง ๆ ของชีวิต หรือที่เรียกกันโดย
ทั่วไปว่า **การกำไรมากเกินไป** อันเป็นสิ่งที่ชาวอโศกถือว่า เป็นลักษณะ
ของ **มิจฉาชีพ** ได้ สำหรับชาวอโศก ซึ่งมีหลักจริยธรรมที่จะไม่เอา
อะไรจากโลกจนเกินไปแล้ว

“การกำไรมากเกินไป” ที่จริงแล้วเป็นการขาดทุน⁵⁹
เพราะเป็นความชั่วที่ขัดขวางต่อการพัฒนาเป็นอริยชน เป็นเรื่อง
ของกิเลสความเห็นแก่ตัว เพราะเป็นการเอาที่มากกว่าการให้
หรือการเสียสละ

อาชีพของอริยชน (สัมมาอาชีพะ) จึงต้องเป็นอาชีพ
ที่มีสัดส่วนของการเอาน้อยกว่า การให้ หรือการเสียสละ
อาชีพของอริยชนสูงสุดต้องเป็นการให้โดยไม่หวังการเอา
ในรูปใดทั้งสิ้น

ความเห็นที่เป็นไปคนละทาง หรือที่ทวนกระแสกันนี้ นอกจากจะมีพื้นฐานบนความนิยมที่ต่างกัน คือระหว่างบุญนิยม และ ทุนนิยมแล้ว ความเข้าใจความหมายของคำว่า “อาชีพ” ก็กว้าง-แคบผิดกัน อีกด้วย

คำว่า อาชีพ ตามความเข้าใจโดยทั่วไปนั้น หมายถึงการประกอบกิจการงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งตอบแทนสำหรับเลี้ยงชีวิตตน แต่ชาวโสกถือว่ นี่เป็นความเข้าใจที่ตื้นและแคบ เพราะมนุษย์สามารถมีเป้าหมายที่สูงกว่า แค่การดำรงชีวิตอยู่ แล้วก็ตายไปในที่สุด มนุษย์สามารถทำตัวเองให้มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อโลกสังคม และในขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์แก่ตนเองด้วย ชาวโสกจึงเน้น **สัมมาอาชีพ** ที่หลุดพ้นจาก **มิจาอาชีพ** 5 ขึ้นไป

มิจาชีพ 5 ที่ชาวโสกยึดถือเป็นฐาน เพื่อการก้าวขึ้นไปสู่ **สัมมาอาชีพ** นั้น ปรากฏใน มหาจัตตารัสกสูตร มัชฌิมนิกาย อุปปริณณาสน์ ในพระไตรปิฎก เล่ม 14 ข้อ 275

ความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มิจาอาชีพะเป็นไฉน คือ การโกง(กหนฺา) การล่อลวง(สพฺนา) การตลบตะแลง(เนมิตตทา) การยอมมอบตนในทางที่ผิด(นิปเปสิกทา) การเอาลาภต่อลาภ (ลาเภน ลาภัง นิชิคิงสนตา) นี้ มิจาอาชีพะฯ”

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า ตามความเข้าใจของชาวโสกแล้ว **มิจาอาชีพะ** ขั้นสุดท้าย ก่อนที่จะก้าวขึ้นสู่ระดับ **สัมมาชีพะ** นั้น รวมความถึงอาชีพสุจริตตามความเข้าใจทั่วไป ที่มีการรับของแลกเปลี่ยนตอบแทน เช่นเงินทองอยู่ด้วย กล่าวคือ ชาวโสกเห็นว่ ต้องให้สูงจากขั้นนี้ขึ้นไปจึงจะถือได้ว่าเป็น **สัมมาชีพะ** ที่แท้ นั่นคือ การทำงานฟรี ด้วยความขยันขันแข็งและมีปัญญา นี้

เป็นการทำงานขั้นสูงของอริยชน ที่พุทธศาสนิกชนควรมุ่งถึง

ข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ในหลักจริยธรรมของชาวอโศก ที่เรียกกันโดยอนุโลมว่า ระบบบุญนิยม ได้แก่ความหมายที่ว่า “บุญ” คือ การได้ให้ ได้บริจาค ออกไปจากตัว ส่วน “บาป” นั้น ก็คือ การเอา การรับเข้ามาสู่ตัวเอง

สิ่งที่ทำให้เรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจ อยู่ที่ว่า เรื่องบุญ(กรรม)นี้ เป็นเรื่องพื้นฐานในระบบความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยเรามาตั้งแต่อดีต สำหรับคนไทยโดยทั่วไปแล้ว เรื่องบุญ(กรรม)ออกจะเป็นแก่นของความเชื่อ ที่สามารถหยิบยกเอามาเป็นเหตุผล อธิบายเรื่องราวความเป็นไปของชีวิตได้หลายแง่มุม นับตั้งแต่เกิดมา จนกระทั่งตายไป แต่สำหรับคนรุ่นใหม่แล้ว เรื่องบุญ(กรรม)ในปัจจุบัน ดูจะกำลังสูญเสียความสำคัญลงไปทุกที

ดังนั้น การหยิบยกเอาเรื่องบุญขึ้นมาเน้น ในความหมายที่แตกต่างไป จากความเชื่อพื้น ๆ ที่มีอยู่แต่เดิม และนำไปสู่ความหมายที่กว้างขวางเกินกว่าที่คนธรรมดาทั่วไปเคยเชื่อกันมานั้น นอกจากจะทำให้เรื่องบุญ(กรรม)ที่กำลังจะกลายเป็นเรื่องด้อยค่าด้อยความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับคนรุ่นใหม่ ได้มีโอกาสกลับฟื้นคืนความสำคัญขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งแล้ว ยังเป็นการปฏิรูปส่วนสำคัญของระบบความเชื่อเก่า ๆ ให้เป็นเรื่องที่มีความหมายลึกซึ้งจริงจังขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ในการปรับเปลี่ยนความเข้าใจเรื่องบุญเสียใหม่นี้ จะเห็นได้ว่า ชาวอโศกกระทำโดยอาศัยความสำนึกพื้นฐาน ที่มีอยู่แล้วในจิตใจของผู้คนที่ยอมรับกันว่า คนที่ให้เป็นคนดี ที่ไม่เห็นแก่ตัว ส่วนคนที่เอาเป็นคนไม่ดี และสังคมมีค่านิยมสรรเสริญคนที่ให้ และตำหนิคนที่เอา คนที่เห็นแก่ตัว

ปัญหาอยู่ที่ว่า มนุษย์เราโดยทั่วไปนั้น ทั้ง ๆ ที่ยอมรับใน
 สำนึกดังกล่าวนี้ด้วยกันทุกคน แต่ก็มึนน้อยคนที่จริงจังและจริงจัง
 ในการปฏิบัติตนตามความดีข้อนี้ จนกลายเป็นว่า ความดีดังกล่าว
 เป็นเรื่องมีไว้สำหรับคอยจับตาดูให้ผู้อื่นปฏิบัติเท่านั้น โดยที่ตนเอง
 จะไม่ลงมือปฏิบัติ ตามความดีนั้นเอง หรือถ้าจะปฏิบัติเองบ้าง ก็
 ทำพอให้เป็นพิธี ไม่มีความจริงจังอะไร ด้วยเกรงว่า การปฏิบัติ
 อย่างจริงจังในความดีดังกล่าว ในบรรยากาศปัจจุบัน จะทำให้ต้อง
 สูญเสียทรัพย์ หรือต้องเหนื่อยยากลำบากกาย

ความวิตกอันเป็นอุปสรรคที่ยากลำบากในจิตใจนี้ เป็นสิ่งที่
 ยอมรับกันโดยทั่วไป จนแทบจะทำให้รู้สึกกันไปว่า ผู้ที่จริงจัง
 และจริงจังในการปฏิบัติตนตามคุณธรรมความดี ในเรื่องของการให้
 เป็นผู้วิเศษผิมนุญย์ปกติธรรมดา และการกระทำความดี ไม่ใช่
 วิถีชีวิตจริง ๆ ที่ใครจะดำเนินรอยตามได้ ในสังคมยุคปัจจุบัน

ชาวโศกเชื่อว่า หนทางหนึ่ง ที่พอจะช่วยให้สามารถข้ามพ้น
 ข้อกีดขวางดังกล่าว ในจิตใจได้ ก็โดยอาศัยกำลังใจจากพุทธประวัติ
 และเรื่องราวในชาดกต่าง ๆ ที่เต็มไปด้วยเรื่องของทานบารมี เช่น
 ในชาดกเรื่องพระเวสสันดรชาดก ที่มีการบริจาคเป็นทาน แม้
 กระทั่งลูกแก้วที่รักดังดวงใจ หรือในพุทธประวัติที่พระพุทธองค์
 ทรงสละราชสมบัติพัสถาน ในฐานะกษัตริย์ ออกถือชั้วตียากจน
 หมดตัวอย่างขอทาน เรื่องเหล่านี้แม้จะเป็นเรื่องในอดีตที่ล่วงเลย
 มาแล้ว แต่ก็หาได้เป็นเรื่องสุดวิสัยเหลือเชื่อ แต่อย่างใดไม่

เช่น พระโพธิธิ์เอง ก็ดูเหมือนจะเน้นในชีวประวัติการ
 ปฏิบัติธรรมของตนว่า การปฏิบัติของพระพุทธองค์ อันได้แก่การ
 สละโลกียสมบัติมาดำเนินชีวิตเป็นนักบวชนั้น สามารถเป็นตัวอย่าง
 ของบุคคลร่วมสมัยที่ว่า การให้ หรือ การเสียสละให้ทานออก

ไปจากตัว อย่างจริงจังนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริง

อันที่จริงแล้ว การทำบุญโดยการให้ทานนั้น เป็นเพียงวิธีหนึ่งในหลายวิธีของการทำบุญ ในทางพุทธศาสนา (บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ) ก็ เป็นวิธีทำบุญเพียงวิธีเดียวในหลาย ๆ วิธี ที่ต้องอาศัยทรัพย์ แต่อาจจะเป็นเพราะนี่เป็นวิธีที่ปรากฏแก่สายตาสาธารณชนได้ จึงเป็นวิธีที่เน้นกันมากกว่าวิธีอื่นใด จนแทบจะเข้าใจกันไปแล้วว่า มีการทำบุญอยู่วิธีเดียว

การที่ชาวโศกได้ยกเอาเรื่องนี้มาพูดเสียใหม่ โดยเน้นหนักไปในเรื่องของการทำจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด ปราศจากความตระหนี่ถี่เหนียว จึงเท่ากับว่า เป็นการย้ำในประเด็นที่โลกปัจจุบัน กำลังถกเถียงกัน และต้องการคำตอบที่รัดกุมไม่น้อยเลย เพราะในขณะนี้ คนรุ่นใหม่จำนวนมาก กำลังคลางแคลงใจในเรื่องบุญ-บาป หรือเรื่องความชั่วความดี อันเป็นความสั่นคลอนทางจริยธรรม ที่มีความหมายอย่างมาก สำหรับมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคม

อาจจะกล่าวได้ว่า สาเหตุของปัญหานี้ส่วนหนึ่ง มาจากการที่ไม่ได้มีการกำหนดปลูกฝังแนวคิดที่ถูกต้องของพุทธศาสนาไว้อย่างเด่นชัด ซึ่งก็อาจเนื่องมาจากการขาดองค์กรกลาง ที่จะคอยควบคุมดูแลเรื่องเอกภาพทางความคิดเห็นในทางศาสนา อย่างที่ทำกันในศาสนาอื่น แต่นี่ก็เป็นลักษณะเฉพาะของพุทธศาสนาที่ไม่เปิดช่องทางให้ได้มีการควบคุมความคิดเห็น ให้เป็นไปในทางเดียวกันได้

ในแง่หนึ่ง ระบบเช่นว่านี้ อาจจะดูเป็นการเอื้อต่อเสรีภาพส่วนบุคคล ในทางความคิด แต่ในขณะเดียวกัน ก็ได้ก่อให้เกิดการ

ตีความคำสอนในทางพุทธศาสนาไปต่าง ๆ กัน รวมทั้งชาวอโศกเองด้วย ที่มีโอกาสเสนอขึ้นยันหลักการทางจริยธรรมของตนออกมา ในขณะที่บรรยายศาสนาในทางพุทธศาสนา กำลังขาดแคลน หรือว่างเว้นการเน้นในเรื่องหลักใหม่ทางจริยธรรม

อันที่จริงแล้ว ชาวอโศกก็ไม่ได้ประสบโอกาสเหมาะ เฉพาะแต่ในเรื่องนี้อย่างเดียวเท่านั้น เมื่อพิจารณาประวัติความเป็นมาของชาวอโศก นับแต่เริ่มก่อตั้งมาจนทุกวันนี้ ก็คงจะต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องของโอกาสอยู่ไม่น้อยเลย เพราะองค์กรหลักทางศาสนาในส่วนกลาง ไม่มีความเด็ดเดี่ยว แม้ว่าพระอนันต์ ชยนันโท แห่งขบวนการชนวน จะประสบความสำเร็จในการโค่นล้มสำนักหุบผา-สวรรค์ คือ ทำให้ทางการต้องยื่นมือเข้ามาปิดสำนักดังกล่าวไป ในราวปี พ.ศ. 2522 แต่เมื่อพระอนันต์หันมาโจมตีชาวอโศก โดยหวังจะให้คว่ำลงอย่างกรณีสำนักหุบผาสวรรค์ ก็หาได้เป็นไปตามที่คาดคิดไม่ และส่วนหนึ่งของสาเหตุที่พระอนันต์ไม่ประสบความสำเร็จ ตัวพระอนันต์เองก็ยอมรับว่า เนื่องจากอำนาจส่วนกลาง ไม่มีความเด็ดขาด

นอกจากนี้ ในกรณีของชาวอโศก ก็ปรากฏว่า ชาวอโศกยังได้รับเสียงสนับสนุนจากคนทั่วไป พระอนันต์เองก็โดนโจมตีหาว่าเป็นฝ่ายหาเรื่องก่อน รวมทั้งมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า พระอนันต์น่าจะหันไปทำการโจมตี ไปยังสำนักนอกพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่มีอยู่อย่างกลาดเกลื่อน แทนที่จะหันมาที่ชาวอโศก

การเน้นในเรื่อง จริยธรรมของชาวอโศก ดังกล่าวมาแล้วนี้ หากได้พิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็อาจสืบสาวราวเรื่องไปถึงประวัติของตัวพระโพธิรักษ์นั่นเอง นับแต่ตอนเริ่มชีวิตนักบวชตลอดเรื่อย

มา ร่องรอยของหลักจริยธรรมดังกล่าว ก็มีปรากฏอยู่อย่างไม่ขาดสายเลย เช่น การตัดสินใจดำเนินชีวิตนักบวช การทำทานด้วยความมุ่งมั่น ไม่ดอยหลัง การสละละทิ้งทรัพย์สินสมบัติทางโลกอย่างเด็ดขาดจริงจัง ไม่มีเหลือเยื่อใยอาวรณ์

ซึ่งในเรื่องนี้ ก็คงจะต้องยอมรับกันว่า พระโพธิรักษ์เป็นหนึ่งในนักบวชจำนวนน้อย ที่สามารถทำได้อย่างจริงจัง ในยุคสมัยที่นักบวชส่วนใหญ่ มีความไม่จริงจัง ในเรื่องการสละทรัพย์สินศฤงคาร ออกบวช และมักบวชกันชั่วพักชั่วคราว แล้วก็กลับไปครองสมบัติดังเก่า หรือบางกรณี นอกจากจะสละไม่จริงจังแล้ว ยังมากอบโกยเพิ่มพูนโลกียทรัพย์ได้มาก อย่างผิดหูผิดตา ในช่วงชีวิตนักบวชด้วยนี้ ทำให้บทบาทของพระโพธิรักษ์และนักบวชชาวอโศก มีความโดดเด่นอยู่ไม่น้อย

ในเรื่องนี้ มีข้อนำสังเกตเพิ่มเติมว่า ความเกี่ยวพันระหว่าง การสละทรัพย์สินสมบัติทางโลก ในฐานะเป็นเงื่อนไขสำคัญของการก้าวไปสู่การเป็นอริยบุคคล เป็นสิ่งที่ชาวอโศกเน้นให้ปฏิบัติ ตั้งแต่ตัวพระโพธิรักษ์เองเรื่อยมา ดังมีกฎในหมู่ชาวอโศกว่า **ผู้ที่จะเป็นนักบวชจะต้องสละอย่างไม่มีอะไรแอบแฝง** นักบวชชาวอโศกจะหยุดอยู่แค่การเป็นสมมุติสงฆ์ไม่ได้ แต่จะต้องก้าวไปสู่ความเป็นอริยสงฆ์ หรืออริยบุคคลในที่สุด เพื่อยืนยันว่าชีวิตนั้นดำรงอยู่ได้ด้วยความคิดดีเป็นสำคัญ แม้กระทั่งฆราวาสผู้ปฏิบัติธรรม ก็ได้รับการสนับสนุนในแนวทางนี้ แม้จะไม่ถึงกับทำการสละอย่างจริงจัง ก็ให้เริ่มมีความมกน้อยในการเอา ในการบริโภค เพื่อเพิ่มพูนคุณธรรมบารมีในทางศาสนาให้แก่คนยิ่ง ๆ ขึ้นไป

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ชาวโศกเบนความหมายของบุญ มาสู่
 การทำจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดขึ้นนั้น ก็มีข้อที่น่าสังเกตว่า การ
 อธิบายเรื่องของบุญ ในเชิงที่มีสิ่งตอบแทน นอกเหนือไปจากความ
 มุ่งหมายให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ก็ยังคงมีอยู่ นั่นคือ การอธิบาย
 เรื่องบุญในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ ทฤษฎีกำไรขาดทุนอริยะ
 ที่ว่าการเสียสละ การให้ทาน ที่ถือเป็นการทำบุญนั้น แท้จริงแล้ว
 มีความหมายเท่ากับการ *ได้ฝากบุญไว้กับผู้อื่น* ทำให้ผู้ทำบุญอยู่
 ในฐานะเจ้าหนี้ ที่จะมีสิทธิใช้ผลประโยชน์ตอบแทนในวันข้างหน้า
 แม้แต่ในข้อเขียนยุคแรก ๆ ของ พระโพธิธัมมเอง ก็แสดงเหตุผลว่า

“ในโลกนี้ไม่มีอะไรเป็นของฟรี เราจะไม่ได้อะไรมาฟรี ๆ
 เป็นอันขาด ถ้าเราไม่สะสมไว้ ไม่ฝากไว้ หรือไม่สละออกเอาไว้
 แล้ว เราจะไม่ทำอะไรเลย นั่นคือ เราจะไม่มีบุญ ไม่มีกุศลใด ๆ”⁸⁰

ซึ่งการให้ทานก็คือ การฝากคนอื่นไว้ก่อน เพื่อเก็บเกี่ยวผล-
 ประโยชน์ในวันหน้า แม้แต่พระพุทธองค์ในพระชาติสุดท้าย ที่ทรง
 บังเกิดมามังมี ก็เพราะในพระชาติก่อน ๆ ได้บริจาคทานไปมาก
 เข้าท่านองว่า ยังให้ไป ยังได้มา

จะเห็นได้ว่า นี่เป็นคำอธิบายการทำบุญให้ทาน
 ในแง่ที่สอดคล้องกับแนวโน้มอันมีอยู่เป็นทุนเดิมของ
 คนส่วนใหญ่ ที่ยังหวังการได้กลับคืน โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งในเชิงวัตถุ

และที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็คือ การอธิบายการเอา อันเป็นเรื่อง
 ตรงกันข้ามกับการให้ ในท่วงทำนองเดียวกันว่า จะทำให้ผู้เอา
 ตกอยู่ในฐานะลูกหนี้ ที่สักวันหนึ่งจะต้องถูกทวงให้ชดใช้คืน โดย

การชดใช้กรรมในรูปต่าง ๆ อันเป็นคำอธิบายที่มีขีดจำกัด คือ ไม่อาจไปถึงระดับของการให้ โดยไม่หวังการตอบแทน หรือระดับที่ว่า การสร้างบุญ คือ การชำระจิตใจให้สะอาด ผุดผ่องปราศจากกิเลสตัณหา อันเป็นเครื่องทำให้เศร้าหมอง ซึ่งไม่เกี่ยวอะไรกับการมี หรือไม่มีสิ่งตอบแทน ทั้งในปัจจุบัน และ ในอนาคต

นอกจากนี้แล้ว ข้อจำกัดของคำอธิบายในรูปของเจ้าหนี้-ลูกหนี้ อีกประการหนึ่ง ก็คือ ถ้าเป็นตัวอย่างในเชิงวัตถุธรรมแล้ว ก็อาจจะมีคำถามที่ไม่รู้จบ เพราะสภาพการเป็นเจ้าหนี้-ลูกหนี้ เป็น สิ่งที่มีความหมายได้เพราะการมีอยู่คู่กัน ไม่มีใครเป็นเจ้าหนี้ได้ โดยไม่มีลูกหนี้ และในทำนองเดียวกัน ก็ไม่มีใครเป็นลูกหนี้ได้โดย ไม่มีคนอื่นเป็นเจ้าหนี้ของตน

และถ้าจะว่าไปแล้ว โดยความเป็นจริงขั้นปรมาตม ในทาง พุทธศาสนาเองแล้ว ก็ย่อมจะสับสนไปจนกระทั่งไม่มีอะไรเป็น ของใคร แม้กระทั่งตัวตนที่ถือกันว่าเป็นของตนนั้นก็ตาม ซึ่ง เมื่อไปถึงขั้นนั้น ก็จะไม่มีความเป็นเจ้าหนี้-ลูกหนี้ ซึ่งจะพลอย ทำให้เรื่องบุญบาปในขั้นนี้ ไร้ความหมายตามไปด้วย

แต่ถ้าการเปรียบเทียบทำนอง เจ้าหนี้-ลูกหนี้ ในเชิงคณิตศาสตร์ การบัญชีนี้ มุ่งหวังเพียงเพื่อให้เห็นได้ง่ายว่า บุญ-บาป ว่ามีการ เพิ่ม ลด สะสมตัว ฯลฯ ก็อาจถือเป็นคำอธิบาย

และหากใช้ควบคู่ไปกับคำอธิบายในเชิงที่ว่า บุญเป็นเรื่องของ การชำระจิตใจให้ประเสริฐขึ้น โดยถือว่า คำอธิบายทั้งสองส่วนนี้

มีส่วนเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกัน คือ เป็นคำอธิบายเชิงปริมาณอันหนึ่ง และเป็นคำอธิบายเชิงคุณภาพอีกอันหนึ่ง และโดยการรับรู้ในขอบเขตอันจำกัดของคำอธิบายแรก และไม่ละทิ้งคำอธิบายอีกแนวหนึ่ง ก็จัดได้ว่าเป็นแนวทางการอธิบายที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย

ชาวโตกกับสังคม

อย่างไรก็ตาม ถ้าการนำเอาหลักการทางศาสนาที่ตนนับถืออยู่ มาปฏิบัติอย่างจริงจังในหมู่ศาสนิกชนนั้น เป็นเครื่องหมายหนึ่งที่สื่อแสดงอย่างสำคัญถึงอิทธิพล ที่ศาสนามีต่อวิถีชีวิตของศาสนิกชนนั้น ๆ สิ่งที่ทำให้ผู้นั้น ดูมีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ โดยทั่วไป ก็น่าจะเป็นวัตรปฏิบัติในชีวิตที่ไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ

แต่ทุกวันนี้ ปัญหาความห่างเหินระหว่างอิทธิพลของศาสนา ต่อวิถีชีวิตของศาสนิกชน ในแทบทุกศาสนา กำลังมีมาก จนอาจกล่าวได้ว่า อิทธิพลเช่นว่า ได้อ่อนแรงลง และทำให้ศาสนิกชนในศาสนาต่าง ๆ ในปัจจุบัน มีทำที่ต่อชีวิตในหลาย ๆ ด้าน คล้ายคลึงกัน หรือดูไม่มีอะไรแตกต่างกัน จนเป็นข้อแตกต่างที่พอเพียงที่จะสื่อแสดงว่า เขาเป็นศาสนิกชนในศาสนาใด

พุทธศาสนิกชนชาวไทย ก็เช่นเดียวกัน ที่มีชีวิตที่แทบจะไม่มีอะไรผูกพันกับหลักการทางศาสนาแท้ ๆ จนมีไม่น้อยที่ถึงกับกล่าวกันว่า การเป็นชาวพุทธนั้น ใคร ๆ ก็สามารถเป็นได้อย่างไม่ยากลำบากอะไร

การฟื้นฟูเอาวิถีชีวิตของชาวพุทธที่แท้ มากำหนดเป็นวิถีชีวิตชาวพุทธในสมัยปัจจุบันนี้ อย่างที่ชาวอโศกกำลังพยายามกระทำอยู่ จึงนับได้ว่า เป็นความคิดริเริ่มที่มีความหมายมากทีเดียว แต่บทบาทของชาวอโศกในแง่นี้ ก็อย่างที่ได้กล่าวพาดพิงไปข้างแล้วว่า เป็นการอิงบทบาทของนักปฏิรูป ที่พยายามนำชาวพุทธกลับไปสู่แนวทางที่ถูกต้อง อันได้มีการกำหนดไว้แต่เดิมอยู่แล้ว มากกว่าที่จะสร้างหลักการขึ้นใหม่

ในเรื่องนี้ มีข้อนำสังเกตว่า วิถีชีวิตอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ย่อมมีส่วนที่อาจเรียกได้ว่า เป็นแนวปฏิบัติ(หรือวินัย หรือกฎ)ที่จะค่อย ๆ กลายความสำคัญต่อสมาชิกไปได้ เมื่อกาลเวลาผ่านไป และมวลสมาชิกมีความเข้าใจที่หย่อนยานคลาดเคลื่อนไปจากเดิมเรื่อย ๆ

เพราะฉะนั้น สิ่งทีครั้งหนึ่งเคยเป็นแนวปฏิบัติที่ได้รับการปฏิบัติตาม อย่างเต็มใจ โดยความเข้าใจในจุดมุ่งหมาย และผลดีที่จะมีตามมาของแนวปฏิบัตินั้น ๆ ก็อาจจะกลายเป็นกฎเป็นวินัยที่สมาชิกจะปฏิบัติตาม ด้วยความรู้สึกอึดอัด ไม่สู้เต็มใจยอมตามได้ และเมื่อใดมีโอกาสเลี่ยงหรือฝ่าฝืนได้ ก็จะกระทำการเลี่ยง หรือฝ่าฝืนทันที

สาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้แนวปฏิบัติ กลายเป็นกฎข้อบังคับไปนั้น ก็อยู่ที่ว่า ความเข้าใจในจุดหมาย ต่อผลดีที่จะตามมา จากแนวปฏิบัตินั้น ๆ มีอยู่ในจิตใจของสมาชิก อย่างเข้มข้น หรือเจือจาง มากน้อยผิดกันนั่นเอง

สมาชิกรุ่นแรก ที่มีความเข้าใจซาบซึ้งดี จะรู้สึกว่ แนวปฏิบัติเป็นเรื่องที่จะเป็นผลดีแก่ตน จึงปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และเอาใจใส่อย่างดี มีความกระตือรือร้น แต่ภายหลัง เมื่อขาดความเข้าใจดี ต่อแนวปฏิบัติและเหตุผลแล้ว ก็จะเห็นเป็นเรื่องของ

การบังคับ

ด้วยเหตุนี้เอง ในทางกลับกัน กฎข้อบังคับที่รู้สึกกันว่า เป็นกฎข้อบังคับนั้น ก็อาจกลับกลายเป็นแนวปฏิบัติ ที่จะปฏิบัติตามกันได้ ด้วยความกระตือรือร้นเต็มใจได้เช่นกัน ถ้าได้มีความเข้าใจต่อผลดี อันเป็นจุดมุ่งหมายของแนวปฏิบัติหรือกฎนั้น ๆ เกิดขึ้นในจิตใจของสมาชิก

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวปฏิบัติหรือวิถีชีวิตที่มีหลักการทางศาสนา ที่มีเหตุผลหรือจุดมุ่งหมาย เพื่อความเจริญทางด้านจิตใจเป็นสำคัญนั้น มีเหตุผลหรือจุดมุ่งหมาย ที่ยากแก่การเข้าใจถึงได้อย่างถูกต้อง และความเข้าใจถึงอย่างถูกต้องคตินั้น ก็ยากที่จะทรงอยู่ได้นาน มักเกิดความหวั่นไหวไขว่เขวได้อย่างง่ายดายในสภาพแวดล้อมโลกยุคปัจจุบัน ผลในด้านความเต็มใจกระตือรือร้นปฏิบัติตาม จึงแปรเปลี่ยนตามไปได้อย่างง่ายดายด้วยเช่นกัน

ดังจะเห็นได้ว่า แม้แต่ในเรื่องของร่างกายที่พอจะบอกได้ว่า แนวปฏิบัติใดที่จะนำมาซึ่งสุขภาพร่างกายที่ดี ที่บุคคลสามารถเข้าใจดีและเห็นเหตุผลของแนวปฏิบัติได้ง่าย ก็ยังเกิดสภาวะที่คนไม่ยึดถือต่อแนวสุขปฏิบัติได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะไม่ซาบซึ้งต่อจุดมุ่งหมาย คือความมีสุขภาพกายดี หรือเพราะไม่อยากได้สุขภาพกายดีก็ตาม ทั้ง ๆ ที่สุขภาพดีทางกาย เป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายกว่าสุขภาพดีทางจิตใจกว่ามาก

ปัญหาโดยทั่วไปแล้ว จึงน่าจะอยู่ที่ความไม่สู้จะซาบซึ้งต่อจุดมุ่งหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของเรื่องทางจิตใจ ที่การเป็นอริยบุคคล คือ การเป็นคนที่มีสุขภาพจิตวิญญาณดี เหนือกว่าคนธรรมดาสามัญ

แต่เพื่อที่จะเข้าใจแนวคิดของชาวอโศก เกี่ยวกับบทบาทของ

ศาสนา ในการดำรงชีวิตของชุมชนนั้น บางทีก็อาจจะจำเป็น ที่จะต้องหวนกลับไปพิจารณา ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง จากที่ศนะของชาวโศกอีกครั้งหนึ่ง เพราะความหมายของ “ชุมชน” ในที่ศนะของชาวโศกนั้น กว้างขวางนัก

ความสัมพันธ์ที่มนุษย์กับสรรพสิ่งนั้น ที่เห็นถึงความแตกต่างได้ง่ายที่สุด ก็คือ ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสัตว์ เปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ด้วยกัน ดังจะเห็นได้ว่า ในทุกสังคม มนุษย์อาจฆ่าสัตว์ได้ แต่มนุษย์มีข้อห้ามที่จะไม่ฆ่ามนุษย์ด้วยกัน

ในเรื่องการฆ่าชีวิตสัตว์อื่นนั้น แนวปฏิบัติที่มีอยู่ในโลกขณะนี้ ใต้เปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง

เช่น การล่าสัตว์ที่เคยถือเป็นกีฬาอย่างหนึ่งนั้น บัดนี้ต้องจำนนด้วยเหตุผลในแง่การอนุรักษ์ธรรมชาติ และเหตุผลในแง่ความโหดเหี้ยมทารุณ สัตว์บางชนิดก็โชคได้ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย การล่าสัตว์ชนิดนั้น จึงถูกถือว่าเป็นสิ่งไม่พึงควรกระทำ แต่ก็ยกเว้นเฉพาะกรณีสัตว์บางพันธุ์บางชนิด และกีฬาล่าสัตว์ก็ยังคงมีอยู่ ที่ถือกันว่าเป็นกีฬาเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น การตกปลา เป็นต้น

แต่มนุษย์บางเหล่าก็ถือว่า การฆ่าสัตว์ นอกจากการฆ่าเป็นอาหารนั้น เป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ สำหรับเหตุผลที่ทำให้มนุษย์ยอมรับการฆ่าสัตว์ เพื่อเป็นอาหารนั้น มีทั้งที่เป็นเหตุผลทางศาสนาโดยตรง และที่ไม่ใช่เหตุผลทางศาสนา

ในส่วนที่เป็นเหตุผลทางศาสนานั้นมี เช่นในศาสนาที่มีพระเจ้า ก็ยืนยันว่า พระเจ้าสร้างมนุษย์มาให้อยู่เหนือสิ่งสร้างทั้งหลาย และได้มอบสัตว์ และพืชให้มนุษย์ใช้เป็นอาหารดำรงเลี้ยง

ชีวิต เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และไม่ผิดอะไรที่มนุษย์จะฆ่าสัตว์มาเป็นอาหาร (แต่ต้องเป็นสัตว์ที่ทางศาสนายอมรับว่า เป็นสัตว์สะอาด เหมาะแก่การนำมาเป็นอาหารด้วย) บางพวกอาจจะเพิ่มเติมในรายละเอียดด้วยว่า ต้องฆ่ามากินอย่างไม่ทารุณให้สัตว์ได้รับทุกข์ทรมานด้วย และบางพวกอาจเพิ่มความสำคัญในบุญคุณของสัตว์ที่ถูกนำมาฆ่าเป็นอาหาร ให้เป็นผู้มีพระคุณแก่มนุษย์ที่มนุษย์สมควรจะให้ความเคารพด้วยซ้ำ

อย่างไรก็ดี คำตอบสุดท้าย ที่ไม่ทำให้มนุษย์ต้องวิตกใจในการฆ่าสัตว์มากินนั้น อยู่ที่ว่า พระเจ้าทรงมีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์สิ่ง รวมทั้งพืชสัตว์ อย่างที่มีกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ทางศาสนา คือ ทรงอนุญาตแล้วที่จะให้มนุษย์ฆ่าสัตว์มากินเป็นอาหาร

ส่วนเหตุผลในการยอมให้ฆ่าสัตว์กินเป็นอาหาร ที่ไม่ใช่เหตุผลทางศาสนา ได้แก่ เหตุผลทางชีววิทยา การถ่ายทอดและรับอาหารโปรตีน ในกระบวนการวงจรอาหารตามธรรมชาติ ที่มนุษย์อยู่ในฐานะที่จะต้องกินเนื้อสัตว์ในวงจรอาหาร โปรตีนจากสัตว์เป็นสิ่งที่เหมาะกับสัตว์มนุษย์ ที่มีโครงสร้างทางร่างกายที่จะต้องได้รับโปรตีนจากสัตว์ มาทดแทนซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอเดิม ธรรมชาติได้สร้างวงจรการพึ่งพากันอย่างที่เป็นอยู่นี้

กล่าวคือ สัตว์กินพืช พืชกินปุ๋ยและแร่ธาตุต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมในดิน น้ำและอากาศ ในทำนองเดียวกัน มนุษย์ก็จะต้องได้รับโปรตีนจากเนื้อสัตว์อย่างชอบธรรมตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับที่พืชได้รับสารอาหารจากสภาพแวดล้อม คือดิน น้ำและอากาศ

หากมองในแง่เหตุผลแห่งการดำรงอยู่ ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ความดำรงอยู่ของแร่ธาตุอาหาร ในดินและน้ำนั้น เพียงการดำรง

อยู่โดยตัวมันเองแล้ว ไม่ใช่เป้าหมายที่จบสมบูรณ์อยู่แค่นั้น ใน
ฐานะที่สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่ในฐานล่างที่ต่ำสุดในวงจรอาหาร ความ
สมบูรณ์ของการดำรงอยู่ของมัน ก็คือ เพื่อเป็นอาหารแก่พืช และ
ในเวลาเดียวกัน ความดำรงอยู่ของพืชก็ยังไม่จบสมบูรณ์ในตัวเอง
อย่างกรณีของดินและน้ำ ก็จะต้องอยู่เพื่อเป้าหมายที่สูงขึ้นมาอีก
จากระดับสิ่งไม่มีชีวิต สู่ระดับสิ่งมีชีวิตแต่เคลื่อนไหวไม่ได้คือพืช
ไปสู่ระดับสิ่งมีชีวิตที่เคลื่อนไหวได้ด้วย คือสัตว์

และด้วยเหตุผลทำนองเดียวกัน สัตว์ก็ต้องเป็นอาหารของ
มนุษย์ ความดำรงอยู่ของมันจึงจะสมบูรณ์ แต่มนุษย์ก็ยังไม่เท่าเทียม
กันทีเดียว ทั้ง ๆ ที่การเรียกมนุษย์ว่ามนุษย์ ก็เพื่อให้ต่างจากสัตว์
นั้น ก็ตรงที่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความคิดมีความฉลาด แต่
ความคิดความฉลาดของมนุษย์ที่ทำได้เท่าเทียมกันทุกคนนี้ กลับ
เป็นเครื่องแบ่งความสูงต่ำของมนุษย์ด้วยกันออกไป เป็นมนุษย์ที่
ฉลาดมากกว่า มีพัฒนาทางสมองหรือสติปัญญามากกว่า จึงชอบ
ด้วยธรรมตามธรรมชาติกระบวนนี้ ที่มนุษย์ที่ด้อยความฉลาดจะ
ดำรงอยู่ด้วยตัวเองให้สมบูรณ์ ไม่ได้

แต่สิ่งที่มนุษย์ชั้นต่ำและสูง ฟังพากันนั้น ไม่ใช่เรื่องของการ
ส่งถ่ายโปรตีน จึงได้มีหลักสากลทั่วไปที่คนไม่กินคน แต่คนเรา
ฟังพากันโดยการกินแรงกายอย่างนายอย่างทาส นักปราชญ์
บางท่าน จึงได้ยอมรับการเป็นทาสโดยธรรมชาติว่า เป็น
สิ่งชอบธรรม และโลกโบราณส่วนใหญ่ ก็เห็นระบบทาสเป็น
สิ่งธรรมดา ในการสร้างสรรค์อารยธรรมอันโอ้อ่า และที่เหลือตกทอด
เป็นซากสิ่งก่อสร้างมหัศจรรย์ของโลก ให้เราได้เห็นกันอยู่ในสมัย
ปัจจุบัน เช่นการสร้างปิรามิดของกษัตริย์อียิปต์ในสมัยโบราณ

แต่เมื่อการเติบโตทางอารยธรรมเปลี่ยนไปจากเดิม จากที่เป็นวัตถุ
ที่ต้องมีแรงงานทาสช่วยสร้าง มาเป็นอย่างอื่น การกินแรงงาน
ของคนชั้นต่ำ โดยคนชั้นสูง ก็ทำได้หมดไปไม่ เพียงแต่
กลายรูปไป โดยกระบวนการกินแรงแฝงอยู่อย่างเดิม

ด้วยเหตุนี้เอง ความทุกข์เวทนา เสี่ยงร้องคร่ำครวญ
จึงยังมีก้องกังวาลอยู่แทบทั่วทุกมุมโลก

ในสมัยปัจจุบัน “ปิรามิดใหม่” นี้ ไม่ว่าจะนิเวศวิทยา หรือ
มีวัตถุหลักฐานอย่างไร เป็นตัวแทน ก็คือสิ่งที่มนุษย์ยอมรับเป็น
เรื่องปกติวิสัย อย่างที่ปิรามิดจริง ที่เราเห็นเป็นซากกลางทะเลทราย
เคยได้รับการยอมรับมาแล้ว

ถ้าปิรามิดเก่าและใหม่ ก็คือ การแสดงออกของสิ่งที่เรียกกัน
ว่า“อารยธรรม” ชาวโศกก็ดูเหมือนว่า กำลังเรียกร้องหา *อารย-*
ธรรมแบบใหม่ เพราะความเปลี่ยนแปลงจาก การสร้างปิรามิดเก่า
มาเป็น *ปิรามิดใหม่* นั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลง
ภายในชนิดเดียวกัน หาใช่การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ต่างชนิดกันไม่
ชาวโศกคงจะถือว่า ความเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ต่างชนิดกันนั้น
จะเกิดได้ก็โดยการระบุง้อเด่นเหนือกว่ากัน ในหมู่มนุษย์เสีย
ใหม่ ว่าจะใครคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์พวกหนึ่งเป็นอารยะ หรืออริยะ
ถ้าทราบได้ที่ข้อบ่งชี้ถึงความแตกต่างสูงต่ำนี้ ยังไม่ผิดไปกว่าที่เป็น
อยู่ในโลกมนุษย์สมัยปัจจุบันแล้ว ผลก็จะได้แก่ปิรามิดที่สาม สี่
 ฯลฯ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ *อารยธรรมวัตถุนิยม* นั่นเอง

ทุกวันนี้ *ความอยู่ดีกินดีทางร่างกาย ทางวัตถุ* คือสิ่งซึ่ง
เราถือกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของอารยประเทศ เพราะมีระบบสังคม
อยู่ดีกินดี ผิดไปจากสังคมของคนป่าคนเถื่อน ที่ความเป็นอยู่ของ

พวกเขาต้องขึ้นอยู่กับอาหารที่พอจะหาได้ ตามแต่ธรรมชาติจะ
 ประทานให้ มีอด มีอิ่มตามแต่โชคที่จะช่วยให้เขาขาดหาเข้ามาได้

ชาวโศก คือ กลุ่มคนที่พยายามจะบอกว่า อารยะ *ไม่ใช่*
ชีวิตอยู่ดีกินดีทางกาย หากแต่เป็นชีวิตมอซอ ซอมซ่อ
 ยากจน อันเป็นคำเรียกตามภาษาโลกที่ยืมมาใช้เท่านั้น

แต่ในขณะที่ลำดับชั้น ระหว่างมนุษย์ที่“อารยะ” และ“ไม่
 อารยะ” หรือ “อนารยะ” ในความหมายทางธรรม เป็นสิ่งที่
 ชาวโศกยอมรับว่า *มีอยู่จริง* พวกเขากลับพยายามที่จะลบล้าง
 ลำดับชั้น ระหว่างคนกับสัตว์ โดยพยายามยืนยันว่า สัตว์เป็นเพื่อน
 เกิดแก่เจ็บตายร่วมทุกข์ร่วมโลก จึงไม่ควรที่มนุษย์จะฆ่าสัตว์เลย
 ไม่ว่าด้วยเหตุผลอันใด แม้จะเอามากินเป็นอาหารก็ตาม มนุษย์
 ควรมีเมตตาตอแว่นการฆ่าสัตว์ ไม่ว่าด้วยจุดมุ่งหมายใด ๆ ทั้ง
 สั้น เขาประณามการฆ่าเอาเนื้อโปรตีนสัตว์มายังชีพของตนว่า
 เป็นความเห็นแก่ตัวที่เอาแต่ตัวรอดโดยเหยียบย่ำยืนอยู่บนชีวิตของ
 สัตว์อื่น

ยิ่งไปกว่านั้นพวกเขายังปฏิเสธการฆ่าที่มีความชอบธรรมตาม
 ธรรมชาติ ในแง่ของลูกโซ่อาหาร ดังที่ได้พยายามยกอ้างว่า โดย
 สรีระแล้ว มนุษย์ไม่ใช่สัตว์กินสัตว์ หากแต่น่าจะเป็นสัตว์กินพืช
 มากกว่า ซึ่งจริง ๆ แล้ว ก็เท่ากับว่า พวกเขายังยอมรับลำดับชั้น
 ในระบบดังกล่าวอยู่ เพียงแต่ย้ายที่ องค์ประกอบหนึ่ง ที่เรียกว่า
 มนุษย์ ไปอยู่ในรอยเชื่อมต่อกับพืช คือ ให้เป็นสัตว์กินพืช เป็น
 อาหารเท่านั้น

ตรงนี้เอง ที่ผู้อ้างความเมตตาต่อชีวิต อาจแย้งว่า ไหน ๆ
 ก็เมตตาต่อชีวิตแล้ว ชีวิตพืชก็น่าจะได้รับความเมตตาด้วยเช่นกัน

โดยการงดเว้นการกินพืชมีชีวิต แต่มนุษย์ก็ถูกบังคับโดยสรีระว่า จะกินอาหารจำพวกแร่ธาตุจากดินน้ำ อย่างที่พืชกระทำนั้น ไม่ได้ (แต่ภิกษุชาวโศกนั้น ก็เลือกเว้นการฉนอาหารจากพืชที่มีเมล็ดเชื้อพันธุ์ที่จะเติบโตต่อไป เป็นอีกชีวิตหนึ่ง ซึ่งก็สอดคล้องกับประเด็นหนึ่ง ในวินัยของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงห้ามภิกษุขุดพื้นดิน ด้วยถือว่าดินก็ยังมีชีวิตได้เช่นกัน รวมถึงข้อที่ทรงห้ามภิกษุเด็ดผลจากต้นไม้มากินเป็นอาหารโดยตรงด้วย)

การอ้างว่า มีความจำเป็นบังคับ อันเนื่องมาจากเหตุผลทางสรีระ เป็นสิ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า นำไปสู่ความชอบธรรมในการหาอาหารเข้าไปเลี้ยงสรีระนั้น ๆ ตามหลักที่ว่า สรีระชนิดหนึ่งต้องการอาหารเฉพาะอย่าง แน่แน่นอนทีเดียวว่า ชาวโศกก็ยอมรับว่า คนเรากินดินแร่ธาตุอย่างที่พืชกินนั้นไม่ได้ และด้วยเหตุผลทางสรีระหรือยอมรับในกฎแห่งสรีระ มนุษย์จึงยังต้องดำรงสรีระของตนอยู่ด้วยชีวิตของพืชเป็นอย่างน้อย

ตรงนี้มีประเด็นปัญหาที่น่าคิด สำหรับชาวโศกว่า ทำไมปัญหาเรื่องความเมตตาต่อชีวิต จึงมีขอบเขตเฉพาะชีวิตสัตว์ จริงอยู่ สัตว์มันเจ็บปวดได้ แต่พืชบางชนิดก็มีความรู้สึกได้ เช่น ต้นไมยราพ อาจเป็นได้ว่า มนุษย์เราไม่อาจรู้ความเป็นจริงของความรู้สึกของพืชได้ เพราะพืชเป็นสิ่งมีชีวิตที่ต่างกันอย่างมากมาย จนไม่อาจมีข้อเปรียบเทียบให้เราตระหนักในความรู้สึกของพืชได้ อย่างเดียวกับในกรณีสัตว์ ที่เมื่อเจ็บก็กลัว และส่งเสียงร้องเหมือนมนุษย์เมื่อเจ็บเช่นกัน แต่อันที่จริงแล้ว เราก็ได้แต่เทียบเคียงให้ได้มาซึ่งความรู้สึกตระหนักในความรู้สึกของสัตว์ เมื่อถูกฆ่าถูกทำร้ายเท่านั้น เพราะแม้มนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อจะได้รู้ถึงความรู้สึกประสาทสัมผัสของกันและกันนั้น มนุษย์ก็ทำได้อย่างมาก โดยแค่การเทียบเคียงเท่านั้นเอง (ไม่มีใครรู้จริง ๆ ว่า รสที่เกิด

วิงหนีสภาพการถูกกินแรงขึ้นไป เป็นนายที่
กินแรงผู้อื่น อย่างไขว่คว้าสับสนไปหมด
ทั้งสังคม

แต่ชาวอโศกกลับมีหลักการมุ่งไปสู่รูป
แบบของคนผู้ถูกกินแรง และพยายามไม่
ขวนขวายให้ตนได้ไต่เต้าขึ้นไปเป็นผู้กินแรง
อันรวมอยู่ในความหมายของคำว่า “ทวน
กระแสโลกย์ ทวนกระแสใจ” ที่กล่าวขาน
กันอยู่ในหมู่พวกเขา

แต่ถ้าโลกแห่งวัตถุก็ยังคงมีวิถีทางอยู่อย่างเดิม
ไม่เปลี่ยนแปลง ชาวอโศกจะดำรงชีพอยู่ในโลก
ควบคู่หรือเอียงข้างกับสังคมของโลกได้อย่างไร

ตรงนี้แหละ ที่ชาวอโศกเห็นว่า ความหมายอย่างใหม่ของคำว่า
อารยชน ที่เน้นลำดับชั้นทางจิตใจ จะเป็นตัวเข้ามาทำให้เกิด อารยธรรม
ที่แตกต่างไปจากอารยธรรมวัตถุนิยม

สิ่งที่ชาวอโศกมุ่งมัน ก็คือ การสร้างความพึงพิงกันระหว่าง
ผู้ด้อยกว่ากับผู้สูงกว่า ที่แตกต่างไปจาก ความแตกต่าง ระหว่างนาย
กับทาส ในเรื่องแรงงาน

เพราะไม่ใช่ผู้เหนือกว่า ที่ฉลาดกว่าอย่างโลก ๆ (เอโก)
หากแต่เป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า หรือเป็นผู้ที่ฉลาด
กว่า เหนือกว่าในแง่ของการมีความรู้อันแจ่มแจ้งว่า ความ

ฉลาดอย่างโลก ๆ นั้น ยังไม่อิสระ ยังเป็นทาสวัตถุ คือ ฉลาดในการชวนขายแสวงหาวัตถุ ซึ่งก็คือ ความฉลาดที่ยังเป็นทาสของเป้าหมายคือวัตถุ ซึ่งเคยคิดกันเสมอมาว่า เป็นสุดยอดของความฉลาดแล้ว

ชาวโศกฏกอบรมให้เข้าใจว่า ในกรณีดังกล่าว ตำแหน่งของความฉลาดนั้น ยังอยู่ผิดที่ ที่มันควรจะอยู่ที่ ที่ควรจะอยู่ก็คือ มันควรจะอยู่เหนือวัตถุ กล่าวคือ ฉลาดมีปัญญา มีใช้เพื่อจะได้มีกินมีใช้ และก็มีใช้เพียงแต่การมีกินใช้เพื่อการมีกินใช้ อย่างไม่มีวันรู้จบ หากแต่ต้องเป็นการมีกินใช้ เพื่อเป็นฐานไปสู่การมีปัญญาที่เป็นเป้าหมายในตัวเอง

ตรงนี้ พระโพธิธรรมาจารย์กล่าวว่า มนุษย์ควรจะหยุดการมีชีวิตเพียงเพื่อการมีชีวิตของตนสักที่ได้แล้ว กล่าวคือ อยู่เพื่อความดีที่สูงกว่าวัตถุร่างกาย คือ จิตวิญญาณ ความดีทางจิต เป็นอารยะกันตรงที่จิต (ส่วนด้านกาย ด้านวัตถุคงปล่อยให้มันเป็นแค่อนุระ ทาสถูกกันแรง)

จริงอยู่ นิमितหมายแห่งการประมาณการกินแรงมนุษย์ในสังคม ที่เกิดขึ้นควบคู่กันกับ การยกย่องการเสียสละแรงกาย การอุทิศแรงใจ นิमितหมายแห่งการประมาณการดิ้นรนชวนขาย ปีนป่ายขึ้นไปเป็นผู้กินแรงผู้อื่น เป็นเจ้าคนนายคน ที่เกิดขึ้นควบคู่กันกับ การยกย่องการชวนขายโอกาสได้เสียสละอุทิศกายใจ นิमितหมายแห่งการแปรเปลี่ยนค่านิยมจากการผละหนี หรือตำหนิ ประณามสิ่งหนึ่ง ไปสู่การยกย่องสรรเสริญอีกสิ่งหนึ่ง ที่ก็เป็นสิ่ง

ที่ได้รับการยกย่องอยู่อย่างเจียบ ๆ ในสำนักของมนุษย์ เป็นการ
พลิกกลับตำแหน่งที่สิ่ง ที่ควรยกสูงให้เป็นสิ่งที่ถูกยกสูง
จริง ๆ มิใช่ออย่างเจียบ ๆ

มิใช่ของใหม่ที่เพิ่งจะเกิดขึ้น ในตัวของมันเอง สิ่งเหล่านี้
มิได้มีความน่าประหลาดอัศจรรย์ที่ตรงไหน แต่ที่น่าสนใจ ก็คือ
วิธีการที่ชาวโศกยันหยัดสถานะเช่นนั้นได้ พร้อม ๆ กับ
ความสำเร็จอย่างมหาศาลในด้านการบริหาร การเงิน ซึ่ง
ปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นวัตถุดิบที่สำคัญ ในการดำเนินงานของกลุ่ม
เพื่อเผยแพร่งานการปฏิบัติธรรมของตน ออกไปสู่กว้าง

เงินกับชาวโศก

เงินทอง ที่เราใช้เป็นสื่อในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและ
บริการกันอยู่ทุกวันนี้ เป็นสิ่งที่ได้วิวัฒนาการมาตั้งแต่โบราณกาล
คือ สืบต่อจากระบบแลกเปลี่ยนกันด้วยสินค้าต่อสินค้า (Barter
system) จากนั้นเป็นต้นมา เงินก็อยู่คู่ระบบเศรษฐกิจของสังคม
มนุษย์มาโดยตลอด

ข้อดีประการสำคัญ ที่เงินได้หยิบยื่นให้แก่มนุษย์ก็คือ ความ
สะดวกในการใช้ และในการที่สามารถเก็บเงินแทนตัวสินค้าได้ โดย

ไม่เน่าเสีย ปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่า เงินมีบทบาทในการสร้างความเจริญให้แก่สังคมมนุษย์อย่างรวดเร็ว และเป็นอย่างมากเรื่อยมา แต่เงิน ก็เชื่อว่าจะปราศจากข้อเสียเสียเลย ถึงแม้ว่าข้อเสียของเงิน จะเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่อาจจะไม่ตระหนักนึก เพราะอิทธิพลของเงิน ต่อจิตวิญญาณของมนุษย์ มีมากเสียจนกระทั่งมนุษย์จำนวนไม่น้อย ยกย่องให้เงินคือพระเจ้าไปแล้ว

อย่างไรก็ตาม นักปราชญ์ราชบัณฑิตแด่โบราณเข้าใจข้อเสียของเงินดี และได้มีคำสั่งสอนให้มนุษย์ระวังตัวในเรื่องเงิน ทั้งโดยการสอนตรง ๆ และโดยอ้อม ๆ พระเยซูเสด็จมาของคริสตศาสนา ก็ได้สอนว่า “เงินเป็นของชั่วร้าย” ในศาสนาอิสลามก็มีคำสอนเด่นชัดในเรื่องดอกเบี้ย และองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้ทรงบัญญัติไว้ เป็นศีล เป็นวินัย ให้นักบวชของพระองค์ จะต้องสละละทิ้ง ดังที่ตกทอดมาเป็นที่ยึดมั่นในปัจจุบันคือ ศีลข้อที่ 10

พระโพธิ์รักษ์ของชาวอโศกนั้น ยืนหยัดเคร่งครัดในการถือศีล ที่เกี่ยวกับเรื่องเงินชื่อนี้มาตลอด ทำที่ยืนหยัดในเรื่องนี้ ได้ตกทอดมาเป็นลักษณะเด่นประการสำคัญประการหนึ่งของชาวอโศกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่คือนักบวช

กล่าวโดยสรุป ก็คือว่า โดยหลักการแล้ว ชาวอโศกถือว่าเงินเป็นสิ่งมีภัยร้ายต่อมนุษย์ ดังนั้น ไม่ว่ามนุษย์นั้นจะเป็นนักบวชหรือไม่ใช่ นักบวช ล้วนแต่ต้องระมัดระวัง มิใช่ว่า เป็นนักบวชแล้ว ก็ต้องถือศีล แต่ถ้าเป็นฆราวาสก็สามารถปล่อยตัวตามสบายได้ เพราะถ้าเช่นนั้น ก็ดูราวกับว่า นักบวชจะไม่มีเมตตาจิตแก่ฆราวาส ในการที่ผลักดันสิ่งไม่ดีต่อมนุษย์ ให้แก่มนุษย์จำพวกหนึ่งไปมีหน้าที่เกี่ยวข้องแทนตน

โดยหลักการดังเพื่งกล่าวมานี้เอง ชาวอโศกจึงมีแนวโน้มที่จะสอนให้มนุษย์ หลีกพ้นจากอิทธิพลของเงินทองเท่าที่จะทำได้ แต่ในยุคสมัย และสังคมปัจจุบัน ที่ชาวอโศกเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เงินจึงกลายเป็นความชั่วที่จำเป็นอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น ผู้มีสติสัมปชัญญะจึงควรรู้จักการใช้ประโยชน์จากอสรพิษนี้ โดยไม่ให้เกิดพิษภัยต่อตัวเอง

ด้วยเหตุนี้เอง ชาวอโศกส่วนที่ยังเป็นฆราวาส และที่ยังหลีกเลี่ยงอันเป็นของฆราวาสไม่ได้ จึงต้องเป็นพวกที่จะต้องใช้สติในการจัดการกับเงิน รูปแบบของมูลนิธิตที่ชาวอโศกใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการดังกล่าว จึงมีลักษณะเฉพาะตัว

กล่าวคือ มูลนิธิธรรมสันติที่เกิดขึ้นมาสำหรับรับกับความชั่วที่จำเป็นนี้ มีนโยบายสำคัญ สามประการ ที่ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินทั้งสิ้น

ข้อแรกที่ยำห้ามมูลนิธิมีกองทุนสำหรับเก็บกินดอกผลนั้น เกิดจากความตระหนักถึงความร้ายกาจของดอกผล ที่ได้มาของกองทุน ซึ่งย่อมสร้างความทุกข์ยากให้แก่มนุษย์ ผู้ที่จะต้องเจียดจ่ายดอกเบี้ยให้กับสถาบันการเงิน ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ด้อยอยู่แล้วแต่เดิม

นโยบายข้อที่สองที่ห้ามเรียไรรนั้น มุ่งหวังที่จะทำให้พุทธสถานของชาวอโศก สะอาดบริสุทธิ์กว่าวัดโดยทั่วไป และความสะอาดนี้เอง ที่เป็นเสน่ห์ประการสำคัญของบรรดาชาวพุทธที่เอื้อมบุญ

นโยบายข้อที่สาม ซึ่งเป็นการตั้งเงื่อนไขให้ผู้บริจาคเงินให้แก่มูลนิธิ ต้องปฏิบัติธรรมเสียก่อน จึงจะมีสิทธิบริจาค ก็เป็นเสน่ห์ที่แรงมากอีกประการหนึ่ง

แม้ว่าหากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้ว จะรู้สึกว่ มูลนิธินี้ยังเกินฐานะผู้รับเงินบริจาค แต่ถ้าพิจารณาอย่างลึกแล้ว จะเห็นว่า “เสน่ห์” ทั้งสองประการนี้ เป็นสิ่งที่มีพื้นฐานมาจากทัศนะแง่ลบของชาวอโศกต่อเงินทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงื่อนไขเรื่องสิทธิในการบริจาคเงินนั้น เห็นได้ชัดว่า ก็เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเงินเข้ามามีอิทธิพลต่องานการศึกษากิจการของมูลนิธิ ป้องกันมิให้มูลนิธิตกอยู่ในฐานะด้อยกว่า “ผู้มีพระคุณ” ที่จะมาบงการชี้นำในภายหลัง

ในขณะเดียวกัน เงื่อนไขประการสำคัญ ที่กำหนดให้ผู้บริจาคจะต้องมากับคุ่นโดยตัวต่อตัว หรือโดยการอ่านหนังสือของชาวอโศกนั้น นอกจากจะทำให้ผู้บริจาคได้เข้าใจเป้าหมายกิจกรรมของมูลนิธิก่อน ดังที่ทราบแล้ว ก็เพื่อไม่ให้เกิดกรณีที่มีผลในภายหลังจะอ้างได้ว่า *หลงบริจาคไป*

ในขณะเดียวกัน อิทธิพลของการคบคุ่น หรือการได้อ่านหนังสือของชาวอโศก ตามเกณฑ์ที่กำหนดนั้น ก็อาจมีส่วนไม่มากนักน้อย ที่จะป็นสื่อความหมายให้กับคูลผู้ที่จะบริจาคนั้น ได้มีโอกาสตั้งสติ หรือทำที่ที่จำเป็น ในการคิดคำนึงถึงเรื่องเงินขึ้นในใจของเขา ซึ่งเท่ากับเป็นการเริ่มสร้างคุณลักษณะพื้นฐาน ประการหนึ่ง เพื่อที่เขาจะได้เข้าสู่แนวทางของชาวอโศกได้ ในแง่นี้ เงื่อนไขเช่นว่า จึงส่อเจตนาว่า แท้ที่จริงแล้ว สิ่งที่อโศกต้องการยิ่งกว่าเงิน ก็คือจิตวิญญานอีกดวงหนึ่ง ที่มีโอกาสได้มาสนใจอโศกนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่ชาวอโศกมีท่าที ที่ค่อนข้างจะเข้มงวดในทัศนะของตน ที่มีต่อเงิน คือ มองเงินในแง่ลบเป็นอย่างมาก แต่ฐานะทางเศรษฐกิจการเงินของชาวอโศกนั้น กลับดี จนบางครั้ง

ทำให้กลายเป็นที่สงสัย ในสายตาของบุคคลภายนอกไป ภาพที่
 แฉกกันนี้ เห็นได้จาก การที่ชาวอโศกมีผลงานจำนวนมากมาย
 มหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งพิมพ์ที่เป็นหนังสือแจก เป็นส่วน
 มาก และที่จำหน่ายในราคาถูกเป็นส่วนน้อย

จนเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า แม้ชาวโลกที่ยกให้ค่าของเงิน มีค่า
 สูง ก็ยังไม่อาจมีผลงานหรือกิจกรรมออกมาได้ อย่างมากมาย
 มหาศาล เช่นที่ชาวอโศกได้ทำมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรม
 ที่มีปรากฏสู่โลกภายนอก ที่ชวนให้สงสัยก็คือ ปริมาณสิ่งพิมพ์เป็น
 ประการสำคัญ เพราะเป็นสิ่งเดียวที่เห็น และจับต้องได้

และ โดยการคาดคิดคำนวณเอา โดยปกติธรรมดาวิสัยโลกแล้ว
 สิ่งพิมพ์จำนวนมากหิมนี่ส่อว่า จะต้องมีทุนพิมพ์ประจำ เป็นแหล่ง
 ใหญ่ และในสภาวะการณ์เศรษฐกิจอย่างที่ประสบกันอยู่ ก็ไม่น่า
 จะเชื่อว่า จะมีแหล่งทุนขนาดนั้น อยู่ในประเทศ

ซึ่งทำให้คาดกันไปได้ว่า แหล่งเงินทุนอุดหนุนนั้น จะต้องมา
 จากต่างประเทศที่ร่ำรวยมาก หรือถ้าไม่ร่ำรวยมาก ก็จะต้องเป็น
 แหล่งที่สามารถระดมมาได้ จากความยากจนของประชากรใน
 ประเทศนั้น ๆ

และ การที่เป็นแหล่งเงินจากต่างประเทศ ก็ย่อมคิดต่อไป
 ได้ว่า เจตนาในการใช้เงินของประเทศต่อประเทศ มีจุดหมายทาง
 การเมืองระหว่างประเทศ แอบแฝงอยู่

และ เจตนาทางการเมืองดังกล่าว ที่ทราบกัน ก็มักจะเป็น
 เจตนาร้าย แม้เจตนาที่ว่าดี ก็ต้องคิดต่อไปได้ว่า ในระยะยาวนั้น
 แฝงเจตนาร้ายอยู่

และ เจตนาร้ายระหว่างประเทศ ก็โยงไปถึงผลเสียต่อความมั่นคงของสังคมประเทศชาติ ผู้เป็นศัตรูต่อความมั่นคงของชาติเรา ก็คือ ศัตรูของเรา และศัตรูของเรา คือผู้ที่เราจะต้องเกลียดจะต้องหาทางกำจัดทำลาย

ที่กล่าวมานี้ เป็นการพาดพิงทางตรรก ไปสู่ข้อสรุปว่า ชาวอโศกเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติในที่สุด ซึ่งแนวทางของการกล่าวหานี้ เป็นที่ตระหนักกันดีในหมู่ชาวอโศก⁶²

ท่าที่ต่ออคตินี้ ที่ชาวอโศกยืนยันมาตลอดคือ ความพร้อมในทางการบัญชีเงินที่จะมีให้ดูพิสูจน์ได้ สาเหตุที่ต้องยืนยันด้วยท่าทีนี้ ก็คงจะด้วยเหตุผลว่า การพาดพิงทางตรรก ทุก ๆ ขั้นตอนดังกล่าว เป็นผลของการนั่งนึกเอาเองทั้งสิ้น การเย้ยยาที่ดี ก็คือ การเชื่อ-เชื่อยให้มา เปิดตาดูความเป็นจริง ด้วยตนเอง สอบสวนค้นตรวจหาแหล่งที่มาจริง ๆ

แม้ว่าฝ่ายอคติจะยอมตกลงมา เปิดตาดูความเป็นจริง แต่ก็อาจรังเกียจว่าเป็นบัญชีเท็จ ซึ่งถ้าอย่างนี้ ชาวอโศกก็ยืนยันความเป็นจริงที่แท้จริงของบัญชีว่า จะเท็จไปไม่ได้ เพราะอยู่ในความควบคุมของทางการเสมอ⁶³ มา เป็นบัญชีที่ทางการจะต้องรับรอง

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้ว น้อยคนที่จะพิสูจน์ตามคำเชื่อ-เชื่อย ออกดีท่อนองนี้ จึงยังคงมีปรากฏอยู่ทุกครั้ง เมื่อมีการพูดถึงชาวอโศก

ดังนั้น นอกจากการยืนยันทำที่เปิดเผยของชาวโศก ดังกล่าวมาแล้ว ชาวโศกจึงต้องอธิบายให้เห็น ถึงความเป็นมาของแหล่งเงินทุนว่า ได้มาและเพิ่มพูนขึ้นด้วยกลวิธีอย่างไร

หลักใหญ่ที่ใช้อธิบาย ก็คือ การยอมรับว่า เงินย่อมมาจากผู้มีเงิน แต่ผู้มีเงิน ที่จะเป็แหล่งที่มาของเงินนั้น ก็คือ คนที่มีเงินเหลือกินเหลือใช้

ภาวะเหลือกินเหลือใช้ ที่จะทำให้เขาพร้อมจะจ่ายเงินออกไปจากตัวนั้น เกิดได้สองอย่าง คือ อย่างเศรษฐกิจ ตามความเข้าใจของเราทั่วไป ที่มีเงิน มากกว่าความต้องการใช้จ่ายอย่างเต็มที่ ขึ้นไปมาก ซึ่งกรณีนี้มีได้น้อย เพราะความต้องการใช้จ่ายของคนเรา ที่ไม่มีการควบคุมนั้น หาขอบเขตมิได้ คนมีเงินมากก็ยักรู้สึกว่ามีไม่พอใช้อยู่ร่ำไป

ภาวะเงินเหลือกินเหลือใช้ จึงอาจเกิดได้
อีกทางหนึ่งคือ เกิดจากความสามารถควบคุม
ความต้องการใช้จ่าย ให้อยู่ในขอบเขต เป็น
หนทางที่จะถ่วงช่วงห่าง ระหว่างความมีเงิน
และความต้องการใช้เงิน ออกจากกันให้
มาก ภาวะเหลือกินเหลือใช้ก็เกิดขึ้น

และ แนวนโยบายในการควบคุม
ความต้องการ ดังกล่าว ก็เป็นสิ่งสำคัญ
ที่ชาวโศกถือเป็นแก่นแห่งคำสอน

ที่เผยแพร่ออกไป ดังได้แสดงมาให้
เห็นแล้ว ถึงการมีค่านิยมยกย่อง ความ
ยากจนแบบนักบวชชาวอโศก และมีคำ
เรียกกันเองว่า “เศรษฐีกระจอก”

ความสำเร็จในการดำเนินนโยบายข้อนี้แหละ ที่ชาว
อโศกยืนยันว่า คือแหล่งที่มาของเงินทุน

ซึ่งหมุนเวียนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อถูกนำมาลงทุนสร้างสื่อธรรม
เช่น หนังสือ เป็นต้น แล้วแจกจ่ายหนังสือออกไป หนังสือที่แจก
ไปนั้น ประสบความสำเร็จในการปรับจิตเปลี่ยนใจคนอ่าน
ให้เกิดการปฏิบัติ จนกระทั่งมีภาวะ “เหลือกินเหลือใช้”
ส่งกลับมาร่วมบริจาคทำบุญเป็นกองทุนขึ้น ซึ่งก็จะถูกนำไปใช้
ผลิตสื่อธรรม กลับแจกจ่ายออกไป ในวงกว้างยิ่งขึ้นไปอีก กระ-
บวนการเป็นวัฏจักรเช่นนี้

แม้ความสำเร็จของสื่อธรรม ในการปรับจิตเปลี่ยนใจ ให้เกิด
ภาวะเหลือกินเหลือใช้ จะไม่เกิดขึ้นเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ตาม ซึ่ง
หากพิจารณาโดยทั่วไป ก็จะเห็นว่า ความเป็นไปได้ ทำนองเดียว
กับการตั้งตนเป็นผู้วิเศษแม่นยำในการใบ้หวย หรือการทำเครื่อง
รางของขลัง ทำให้เลขออกไปทุกตัว แก่ทุกคนที่มาขอ หนึ่งใน
ร้อยคนที่ได้เลขไป ต้องมีโอกาสถูกรางวัลอยู่ ไม่เป็นศูนย์ ใน
ทำนองนี้ กับ การแจกของขลังออกไปหมื่นชิ้น โอกาสที่ผู้นำ
ทราเพราะโอกาสไม่ประสพหายนะดังคาด ทำให้

รู้สึว่าแคล้วคลาดเพราะความศักดิ์สิทธิ์ของของขลังเหล่านั้น ก็
มีอยู่ไม่เป็นศูนย์ โอกาสที่จะมีทุนกลับมา หมุนเวียนผลิตพระ
เครื่องรางของขลัง จึงยังคงมีอยู่

ในทำนองเดียวกัน เมื่อโอกาสที่สื่อธรรมที่ผลิตออกไป จะ
ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงคน ไม่เท่ากับศูนย์อยู่ตรา-
ใด ตราบนั้น ก็จะมีเงินทุนหมุนเวียนเข้ามา สำหรับใช้ผลิตสื่อ
ธรรมแจกออกไป

และ หลักการกินน้อยใช้น้อย ควบคุมความต้องการ
กินใช้นั้น ก็แน่นอนว่า ทำให้เห็นว่า เป็นคำสอนทางศาสนา
ที่ทรงประสิทธิภาพได้อย่างชัดเจน ไม่ได้ขึ้นกับความ
บังเอิญ อย่างในกรณีพระเครื่องรางของขลัง หรือเลขหอย แม้
อัตราส่วนของการประสบผลของสื่อธรรม จะเป็นในอัตราเดียว
กับกรณีพระเครื่องรางของขลังหรือเลขหอยก็ตาม

ถ้าเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อธรรม
ดังยาดี้ ที่หากคนไข้ไม่ปฏิเสธการใช้ยานี้
เสีย ก็จะหายป่วยแล้ว เพียงเท่านั้น
หมอยานี้ก็ต้องมีชื่อเสียงโด่งดัง
เพราะคนป่วยในทางเศรษฐกิจมีอยู่มาก
มาย การช่วยให้เอาตัวรอดในทาง
เศรษฐกิจได้ ก็ถือเป็นผลสำเร็จสูงส่ง

แล้ว สำหรับยุคปัจจุบัน ที่เศรษฐกิจ กำลังเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาสำคัญ

ศรัทธาทางศาสนา ที่ช่วยเยียวยาอาการรบกวนของปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้จำนวนผู้จะ “กลับมาสู่แนวทางที่ถูกต้อง” เพิ่มขึ้นเป็นธรรมดา

ข้อแตกต่างของการจูงคนให้ “กลับมาสู่แนวทางที่ถูกต้อง” ทำนองนี้ มีอยู่ตรงที่ว่า เป็นการช่วยเหลือเขา โดยการให้อุปกรณ์ที่เขาจะนำไปใช้ได้ผล อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำนองเดียวกันกับการช่วยเหลือ ในรูปการให้อุปกรณ์เครื่องมือจับปลาแก่ราษฎร แทนที่จะให้ปลาเอาไปกินเฉย ๆ

ทั้งสองวิธีนี้ สร้างศรัทธาในตัวผู้ให้ได้เช่นกัน แต่
จะต่างกัน ในความยั่งยืนคงทน ของผลของการให้

นอกจากข้อพิสูจน์ถึงแหล่งที่มาของเงิน ดังได้กล่าวมาแล้ว เพื่อที่จะให้ประจักษ์แจ้งถึงการใช้เงินทุนจำนวนจำกัด อย่างมีประสิทธิภาพ ในการผลิตสื่อธรรมจำนวนมหาศาล ว่าเป็นไปได้ อย่างเหลือเชื่อได้อย่างไร ชาวอโศกจึงต้องอธิบายกระบวนการผลิตสื่อธรรมของตน ที่เป็นสาเหตุอันทำให้เงินทุนที่มีอยู่จำกัดนั้น ออกผลผลิตได้มากเกินตัว ในสายตาของชาวโลก

คือ แรงงานอุทิศ อย่างเสียสละของบรรดาญาติธรรม อันเนื่องมาจากข้อเชื่อเชื่อให้สละแรงงาน มาช่วยในการพิมพ์หนังสือธรรม ที่ถือกันว่าเป็นกิจกรรมแพร่ธรรมอย่างหนึ่ง

ทำนองว่า ผู้ที่สามารถพูดเทศน์แพร่ธรรมได้ ก็ควรทำหน้าที่พูดแพร่ธรรมไป ผู้ไม่สามารถพูดเทศน์แพร่ธรรมได้ ก็จงมาช่วย

กันทำหนังสือ โดยมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ของการพิมพ์หนังสือ นับตั้งแต่การเรียงพิมพ์ พับกระดาษ ฯลฯ

เพราะในหนังสือที่ผลิตออกไปนั้น บรรจุคำพูดเทศน์ของผู้สามารถ ที่ถูกถ่ายทอดตลอดเทีปคำบรรยายธรรม ลงมาพิมพ์เป็นหนังสือ การช่วยทำหนังสือด้วยแรงกาย จึงเท่ากับมีส่วนในการแพร่ธรรมด้วย (และคนที่สามารถมีพฤติกรรมวัตรปฏิบัติ ให้ผู้อื่นเห็นเป็นตัวอย่าง ก็ถือเป็นการแพร่ธรรมอย่างสำคัญประการหนึ่ง ที่จะได้กล่าวถึงในอันดับข้างหน้า)

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้เอง ในบัญชีรายจ่ายต้นทุนการผลิตสื่อธรรมของชาวอโศก จึงไม่มีรายการจ่ายเป็นค่าแรง มีแต่รายจ่ายค่าวัสดุอุปกรณ์ และกระดาษพิมพ์เป็นสำคัญ ในขณะที่บัญชีรายรับของพวกเขา ก็มีแต่รายการที่เป็นเงินบริจาคอย่างเดียว⁶⁴

แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ไม่แพ้ทุนที่เป็นตัวเงิน และทุนที่เป็นเครื่องจักรโรงงาน การที่ไม่ต้องจ่ายเงินไปในการจ้างแรงงาน จึงสามารถนำเงินส่วนนั้น ไปเพิ่มให้กับรายจ่ายจำเป็นอื่น ๆ ที่เหลือ อันได้แก่วัตถุดิบ อุปกรณ์โรงงาน ทำให้บัญชีรายจ่ายในเรื่องวัตถุดิบ เช่น ค่ากระดาษ และ หมึกพิมพ์ เพิ่มขึ้นสัดส่วนตรงกับยอดของผลผลิต รายจ่ายในการพัฒนาโรงงาน และเครื่องจักรเครื่องยนต์กลไกในการพิมพ์ ก็มีอัตราทวี เช่นเดียวกัน กับคุณภาพสิ่งพิมพ์และประสิทธิภาพ ในการพิมพ์

แรกเริ่มเดิมที ชาวอโศกใช้ระบบโรเนียว และในครั้งนั้น ยอดการโรเนียวก็ไม่มาก ภายหลัง ก็ได้พัฒนาจากระบบโรเนียวมาเป็นระบบการพิมพ์ที่ทันสมัย จึงนอกจากจะทำให้ได้ผลงานดีขึ้นแล้ว ยังได้ปริมาณงานมากขึ้นด้วย ดังจะดูตัวอย่างเรื่องนี้ได้ทั้งในกรณีวารสาร แสงสุญ สารอโศก และดอกหญ้า กับหนังสือเล่มอีกจำนวนมากมาย

สิ่งพิมพ์ของชาวอโศก กับสมาชิกสภาของชาวอโศก

ข้อที่ควรสังเกตอีกประการหนึ่ง ที่จะข้ามไปเสียมิได้ ในฐานะเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของบรรดาสื่อธรรมชาวอโศก ต่อจิตใจมนุษย์ ก็คือ การแยกประเภทสิ่งพิมพ์ ออกตามประเภทของผู้อ่าน ถ้าจะเปรียบกับการจ่ายยา ก็ต้องนับเป็นการจ่ายยาอย่างฉลาดตามสภาพคนป่วย ที่มีลักษณะอาการไม่เหมือนกัน

วารสาร แสงสูญ นั้น ชาวอโศกจัดเป็นสื่อธรรมสำหรับคนนอกโดยทั่วไป ที่เพิ่งแรกเริ่มสัมผัสกับชาวอโศก เนื้อหาใน แสงสูญ จึงไม่มีข้อเขียนที่จะทำให้ผู้อ่านนั้น ๆ รู้ลึกต่อด้านการชี้นำ ส่วนหนึ่งของเนื้อหาในแสงสูญ จึงเป็นเพียงการตีพิมพ์ซ้ำบทความที่คัดมาจากหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่บรรณาธิการของแสงสูญเห็นว่า เป็นบทความที่มีแนวทางตรงตามแนวทางของชาวอโศก การรวบรวมบทความดี ๆ ทำนองนี้ มาตีพิมพ์รวมเล่มซ้ำในวารสารแสงสูญของตนนั้น แท้ที่จริงก็คือ การยืมปากกระบอกเสียงของคนโลก พูดกับคนโลก แต่พูดเรื่องที่บรรณาธิการแสงสูญประสงค์ให้พูด^{๘๕}

จากฐานะคนวงนอก ที่เริ่มสัมผัสชาวอโศกโดยทางแสงสูญ ผู้อ่านก็จะติดตามคบหาสมาคมให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นกว่าเดิม

สื่อธรรมสำหรับคนชั้นที่สองนี้ ก็คือ วารสาร สารอโศก ซึ่งระบุนโยบายไว้ชัดเจนว่า สำหรับญาติธรรมชาวอโศก เนื้อหาภายในก็เปลี่ยนไป เป็นข้อเขียนของคนภายใน สำหรับคนอ่านภายในมากกว่า ซึ่งเป็นการเหมาะสม คนชั้นนี้เป็นคนชั้นในชาวอโศก ที่ปฏิบัติตนออกมาเป็นรูปธรรมอย่างอโศก อาจจะจัดเป็นสมาชิกชั้นในสุดก็ได้^{๘๖}

แต่ผู้อ่านที่อยู่ระหว่างชั้นนอกสุด และชั้นในสุด ก็ควรจะมียา
อีกขนานหนึ่ง คือ วารสาร ดอกหญ้า ที่มีข้อเขียนอย่างในแสงสวญ
ปนกับข้อเขียนอย่างในสารอโศก เช่น มีคอลัมน์ “ดาวสันติภาพ”
ที่เชิดชูแนวการปฏิบัติธรรม ที่บรรณาธิการเห็นว่า ไม่แย้งกับแนว
ทางอโศก^{๖๗} ทั้งนี้ก็เพื่อความสมานฉันท์ ของผู้มีศรัทธาใน “ดาว
สันติภาพ” เหล่านั้น กับชาวอโศก

ผลอย่างน้อยที่สุด ก็คงทำให้ผู้อ่านที่เป็นชาวอโศกเต็มตัว ได้
มีโอกาสรู้สึก ว่า แนวทางของตน ไม่ผิดแผกจากบรรดาแนว
ทางของ “ดาวสันติภาพ” เหล่านั้น ทำให้รู้สึกมั่นใจว่า แนวทาง
ที่ตนจะยอมรับ หรือที่ยอมรับมาแล้วนั้น เป็นแนวทางสากล ที่
มีแนวร่วมเกิดขึ้นมาได้ตามธรรมชาติจากส่วนอื่น ที่อยู่นอกวงอโศก

และสำหรับผู้อ่าน ที่บังเอิญเป็นผู้มีศรัทธาใน “ดาวสันติภาพ”
นั้น ๆ ก็จะทำให้รู้สึกว่า ชาวอโศกไม่ได้ก้าวร้าวว่า พวกอโศกฝ่าย
เดียวเท่านั้น เป็นฝ่ายถูกต้อง อย่างที่เคยเป็นภาพพจน์มาก่อนใน
อดีต ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ชาวอโศกก็มีการยอมรับ “ดาวสันติภาพ”
ของเราอยู่ไม่น้อยด้วยเช่นกัน ช่องว่างระหว่างกันก็จะแคบเข้า

อันที่จริง รูปเล่มของแสงสวญ วารสารรายสามเดือน เมื่อเทียบกับ
กับดอกหญ้า รายสองเดือนนั้น ทำให้ไม่อาจรู้จำนวนการพิมพ์ของ
ดอกหญ้าได้ ข้อจำกัดในเรื่องจำนวน ก็มีผลสำคัญต่อจำนวนผู้อ่าน
ด้วย และโดยเนื้อหาของวารสารทั้งสองนี้ ก็จัดเป็นยาที่เหมาะสม
กับคนวงนอกอโศกชั้นเดียวกัน ได้พอ ๆ กัน ดังกล่าวมาแล้ว หาก
จะมีข้อต่างกันอยู่บ้าง ก็ตรงที่ คนไข้ที่รับยาแสงสวญนั้น อาจเป็นผู้มี
พื้นฐานที่ไม่อิงศาสนาก็ได้ แต่คนไข้ที่รับยาดอกหญ้ามักเป็นคนมี
พื้นฐานทางศาสนาเป็นมูลเดิม

ดังนั้น การจะผลิตยาชนิดใด เพื่อเรียกศรัทธาจากคนกลุ่มไหน ก็ย่อมจะพิจารณาใหม่ไปได้ ตามแต่ความเปลี่ยนแปลงของภาวะการณ์ และการวิเคราะห์ตัดสินใจของฝ่ายอโศก อันกระทำติดต่อกันมา จากการรายงานผลการอ่าน หรือการรับสื่อธรรม กลับมา ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้เอง นอกจากจำนวนพิมพ์ของสื่อธรรม จะสะท้อนปริมาณคนอ่านแล้ว การที่สื่อธรรมมุ่งเฉพาะคนกลุ่มดังกล่าว จึงเป็นการสะท้อนวงชั้นของสมาชิกของอโศกด้วยในตัว

อีกประการหนึ่ง ที่น่าเป็นข้อสังเกตสนับสนุนภาพวงชั้นชาวอโศก ที่ละเอียดลงไป แต่ชัดเจนในตัว ก็คือ สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นเจ้าของวารสารดอกหญ้า ที่พิมพ์แจกแก่สมาชิกทุกคนของสมาคมฯ สมาคมผู้ปฏิบัติธรรมนั้น มีการลงทะเบียน และแบ่งแยกประเภทสมาชิกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น สมาชิกประเภท ป. หมายถึงประเภทปฏิบัติ สมาชิกประเภท ม. หมายถึง มั่งสวัรติ ฯลฯ เกณฑ์การแบ่งแยกนี้ เห็นได้ว่า ถือเอาความใกล้ชิด-ไกลจากแนวทางของอโศกเป็นสำคัญ

สมาชิกประเภท ม. นั้น นับว่าห่างจากแกนกลาง มากกว่าสมาชิกประเภท ป. เพราะมีคุณลักษณะเฉพาะในเรื่องอาหารเท่านั้น อันเป็นข้อยอมรับประการหนึ่งของชาวอโศก แต่สมาชิกประเภท ป. คือผู้ที่เพิ่มเติมการปฏิบัติอย่างอื่นในชีวิต มากเกินกว่าเรื่องอาหารอย่างเดียว

เกณฑ์การวัดค่าความเป็นอโศกมากน้อยต่างกัน จนทำให้ดูราวกับมีชนชั้นวงสังคมแบ่งแยกกันนี้ อาจทำให้เห็นว่า มีการแบ่งชนชั้นได้ ยิ่งถ้าพิจารณาขั้นตอน กว่าที่คน ๆ หนึ่ง จะได้เป็นนักบวชชาวอโศก ดังได้กล่าวมาแล้ว ยิ่งทำให้เห็นว่าการแบ่ง

จริง ๆ ซึ่งชาวโศกก็ไม่ได้ปฏิเสธการแบ่งดังกล่าว (ทั้ง ๆ ที่มีคำกล่าวไว้ ได้มีการลดตัวลดตน ลงมาเท่าเทียมกันหมด นายพล นายพัน ลงมาล้างขามได้เสมอกัน ฯลฯ ทำนองนี้ โดยอ้างตามแนวพุทธองค์ ที่ไม่ว่าผู้หนึ่งจะเป็นคนชั้นวรรณะใดมาก่อน ก็มาเสมอกันเมื่อบวชแล้ว สละทั้งความสูงต่ำที่เคยถือกันมาแต่เดิม จนหมดสิ้น มีพุทธดำรัสยืนยันว่า มนุษย์เท่าเทียมกัน อย่างที่ทรงตรัสแก่พราหมณ์ เป็นการหักล้างความคิดเห็นเดิมของพวกเขาพราหมณ์อย่างรุนแรง ที่ถือว่าวรรณะของตนประเสริฐ เพราะเกิดจากปากของพรหมนั้น ว่าที่จริงแล้ว ก็ล้วนเป็นมนุษย์เกิดมาจากไข่น้ำของสตรีเหมือนกับมนุษย์โลกทั้งหลาย)

แต่ชาวโศกจะยืนยันว่า เกณฑ์แบ่งความสูงต่ำของคนที่เราเขาใช้นั้น อยู่ที่ความสูงต่ำของฐานะทางธรรม ที่ปฏิบัติได้จริง ๆ ของบุคคลนั้น ๆ

การพิมพ์ “หนังสือธรรมให้ทั่วโลก” อันเป็นหลักการที่จะแข่งขันหนังสือดี ขึ้นผงาดบนแผงขายหนังสือ เพื่อให้คนอ่าน มีช่องทางเลือกอ่านเพิ่มขึ้นอีกช่องทางหนึ่ง บวกกับความเชื่อมั่นว่า หนังสือเป็นสื่อสารทางธรรมที่คงทนผากฟ้าผากดิน ได้นานกว่าสื่ออย่างอื่น และเป็นสื่อที่สามารถมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนเบนชีวิตคนได้ แต่เพียงอย่างเดียว ก็ไม่เพียงพอแก่การแพร่ธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแนวนโยบายทางธรรมของชาวโศก ที่เน้นภาคปฏิบัติได้จริง ไม่เป็นทฤษฎีลมปาก

ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อแรกเริ่มทำงานทางศาสนานั้น บุคลิกของพระโพธิรักษ์เอง เป็นสื่อสารทางธรรมที่มีประสิทธิภาพจริง ๆ กล่าวคือ เป็นนักบวชที่พูดจริงทำได้จริง พูดว่าไม่ใช้เงิน ไม่รับบิณฑบาตเงินทองจริง ๆ สละแล้วซึ่งโลกียทรัพย์ได้สนิทจริงอย่าง

ไม่มีเขี่ยให้ย้อนกลับ ประสิทธิภาพในฐานะสื่อสารทางธรรมของการปฏิบัติตนตามที่ตนเทศน์สอนนี้ เป็นเรื่องที่ตระหนักกันดีที่สุดในหมู่ชาวโศก เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า มากกว่าคำพูด ดังภาษิตอังกฤษที่ว่า Actions speak louder than words ซึ่งว่าที่จริงแล้วจะเห็นได้ว่า มีความสำคัญกว่า และมีมาก่อนนโยบาย “พิมพ์หนังสือธรรมให้ทั่วมโลก”

เพราะเมื่อแรกเริ่มงานทางศาสนา แม้พระโพธิรักษ์จะอาศัยภาษาเขียนเป็นสื่อ ก็เริ่มจากการตอบจดหมายด้วยลายมือเขียนบ้าง ด้วยพิมพ์ดีดบ้าง แล้วจึงค่อยพัฒนามาเป็นหนังสือเล่ม โดยการโรเนียว และโดยระบบการพิมพ์อันทันสมัยในที่สุด แต่เหตุที่ทำให้ผู้คนสนใจติดต่อทางจดหมายกับพระโพธิรักษ์นั้น เริ่มต้นด้วยความสะดุดที่บุคลิกภาพสมถนุญพิเศษของท่าน เป็นประการสำคัญ

สำหรับสิ่งที่เคยมีประสิทธิภาพถึงเพียงนี้ ชาวโศกหาได้ละทิ้งไปไม่ (แม้แต่การสื่อสารทางธรรมผ่านการโต้ตอบด้วยจดหมายนั้น ชาวโศกก็ยังถือปฏิบัติอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้) ตรงกันข้าม กลับเน้นย้ำอยู่ตลอดเรื่อยมาไม่ขาด จากพระโพธิรักษ์คนเดียว ชักนำให้เกิดคณะนักบวชชาวโศก จากระดับเอกบุคคล เป็นคณะบุคคล

แต่คณะบุคคลนี้ ก็เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของคณะบุคคลทางศาสนาที่มีอยู่ในสังคม เราไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่า คณะนักบวชชาวโศกเป็นตัวอย่างแก่คณะนักบวชอื่น ๆ ที่เป็นชาวพุทธโดยทั่วไปมากนักเพียงใด แต่สำหรับคณะนักบวชต่างศาสนาแล้ว ดูเหมือนว่าชาวโศกจะดึงดูดความสนใจใคร่รู้เลียนแบบอยู่ไม่น้อย

และจากขั้นมีคณะนักบวชตัวอย่างแล้ว ชาวโศกที่เป็น

อุบาสกอุบาสิกา ที่กระจุกตัวกันในรูปแบบชาววัดอยู่แล้วนั้น ก็มีแนวโน้มเป็นไปได้ ที่จะทำให้เป็นยิ่งกว่าชาวบ้านตัวอย่าง คือ การไปอยู่ร่วมกันเป็นที่เส้นทาง เป็นสังคมตัวอย่างขึ้นมา

ทั้งหมดทุกชั้นตอนนี้ เน้นอยู่ที่บุคคลเป็นตัวอย่าง ทางธรรมทั้งสิ้น ต่างกันแต่ขนาด หรือ ปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น จากพระโพธิรัักษ์คนเดียว สู่คณะนักบวช ตัวอย่าง และสู่สังคมตัวอย่าง เป็นอันดับสุดท้าย

ประสิทธิภาพการเป็นตัวอย่าง ของพระโพธิรัักษ์นั้น ชัดแจ้งจนไม่ต้องสงสัย ส่วนประสิทธิภาพการเป็นตัวอย่าง ของคณะนักบวชชาวโอศก ยังอยู่ในขั้นที่ไม่มีประสิทธิผล จะด้วยเหตุผลอะไรนั้น จะไม่ขอกล่าวให้มากความไปในที่นี้ แต่ถึงอย่างไร ชาวโอศกก็ประเมินประสิทธิภาพของตัวอย่าง ระดับสองนี้ได้ว่า มีข้อจำกัด ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะเป็นเหตุผล ให้พระโพธิรัักษ์เปลี่ยนเป้าหมายไปที่การสร้างสังคมตัวอย่างแทน

การเบนหรือขยายเป้าหมายการแพร่ธรรมในวงกว้างออกไปอย่างทีกล่าวนานี้ นอกจากจะพิจารณาว่า สมเหตุสมผล ในแง่ที่เป็นการขยายจากน้อยสู่มาก ตามลำดับของการเจริญเติบโต ของงานศาสนา ในเมื่อการเป็นตัวอย่างในระดับคณะนักบวช จะไม่ส่งผลพอใจนัก แล้วก็ยังอาจมองได้ว่า เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสภาวะการณ์ปัจจุบันไม่น้อย

มองในแง่หนึ่ง ก็คือ เมื่อพบกับทางตัน ในระดับคณะนักบวชแล้ว การเน้นที่ระดับสังคมตัวอย่างนี้ ก็ยังสามารถอุ้มเอาตัวอย่าง

ระดับคณะนักบวชเข้ามาด้วย ได้อย่างแนบเนียน

โดยการให้นักบวชเป็นแกนกลางของสังคมตัวอย่าง ทำให้ตัวอย่างระดับนักบวช ยังไม่ได้คัดกลั่นไปเลยแม้แต่น้อย ตรงกันข้าม กลับเป็นการเชิดชูบทบาทของคณะนักบวช ในท่ามกลางสังคมตัวอย่าง ยกเอาระบบการปกครอง ระบบการบริหาร ที่ใช้กันอยู่ในหมู่หรือระดับสงฆ์ ที่ถือกันว่าเป็นประชาธิปไตยที่แท้ ที่มีได้ตัดสินใจหากัน ด้วยจำนวนคะแนนเสียงที่มากกว่าเท่านั้น หากแต่ต้องเป็นคะแนนเสียงของผู้มีคุณธรรม มาเป็นรูปแบบการปกครองและการบริหาร ในสังคมตัวอย่างไปในตัวด้วย

ที่กล่าวว่า การสร้างตัวอย่างในระดับสังคม เป็นเรื่องที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันนั้น ถิ่นความรวมไปถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์ภายใน ของสังคมชาวอโศกเอง และสถานการณ์ภายนอกสังคมชาวอโศก อีกทั้งยังสอดคล้องกับสภาวะความเป็นไปของการถือปฏิบัติธรรมด้วย

กล่าวคือ ในแง่ของความสอดคล้องกับสถานการณ์ภายใน ของสังคมชาวอโศกนั้น อาจกล่าวได้โดยย่อว่า นับตั้งแต่แรกเริ่มมีชาวอโศกขึ้นมา เป็นหมู่กลุ่มน้อย ๆ จนกระทั่งเติบโตใหญ่อย่างมากในปัจจุบันนั้น ผู้นำสำคัญ ได้แก่ พระโพธิรักษ์องค์เดียวมาตลอด

แต่ในเมื่ออายุขัยของพระโพธิรักษ์ ก็แปรเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของสังขาร ถ้าหากความคงอยู่ของหมู่กลุ่มต่อไปในอนาคต ไม่สามารถสลัดตัดออกจากการอิงตัวบุคคลที่เป็นผู้นำแล้ว ก็จะมีปัญหาความมั่นคงของหมู่กลุ่มอย่างแน่นอน การเน้นไปที่ระบบสงฆ์ ให้เป็นผู้นำของหมู่กลุ่มของสังคมตัวอย่างนั้น เท่ากับเป็นการเปลี่ยนจากสภาวะผู้นำคนเดียว ที่จะต้องมีวันสูญสิ้น ไปสู่สภาวะผู้นำเป็นคณะ ที่จะยืนยงคงอยู่ได้นานกว่ากันมาก

ปัญหาที่เห็นกันอยู่ของสภาวะผู้นำเป็นคณะ นี่ก็คือ การที่จะต้องพยายามให้ได้คณะคนดี มีคุณธรรม ซึ่งระบบการคิดสรรบุคคลของชาวโศก ขึ้นเป็นนักบวช ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ก็เป็นตัวอย่างของการตระหนักถึงจุดอ่อนประเด็นนี้ อยู่เป็นนัย จึงนับเป็นความชาญฉลาดที่สุขุมลึกถ้ำไม่น้อยทีเดียว เพราะจะเป็นเครื่องประกันความมีเสถียรภาพ และความคงทนยืนนานของอโศกได้ในระดับหนึ่ง

ส่วนในแง่ที่ว่า การเน้นสังคมตัวอย่าง สอดคล้องกับสภาวะการณ์การถือปฏิบัติธรรมนั้น อาจแยกพิจารณาออกได้สองประเด็นที่เป็นไปด้วยกัน คือ

ประเด็นที่หนึ่ง สภาวะของการถือปฏิบัติธรรมอย่างที่เป็นอยู่โดยทั่วไปนั้น เป็นดังที่ทราบกันดี คือ คนไทยพุทธเราทุกวันนี้ ที่จัดอยู่ในระดับผู้ใฝ่ใจในทางศาสนาแล้ว แทบหาไม่ได้เลย ที่จะมิใคร่เป็นพุทธศาสนิก โดยไม่สังกัดพระอาจารย์ใดเลย โดยทั่วไปแล้ว เรามักจะได้ยินว่า เขาถือปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระอาจารย์โน้น หรือพระอาจารย์นี้

การที่พระโพธิรักษ์ประกาศยืนยันมาแต่แรกเดิมที และยังยืนยันตลอดเรื่อยมาว่า ท่านเองและชาวอโศก ถือแนวการปฏิบัติธรรมที่เที่ยงแท้ดั้งเดิมของสมเด็จพระศาสดา

แม้จะประกาศกล่าวอ้างถึงแก่นความเที่ยงแท้ ถึงอย่างนี้ หรือแม้จะมีสมาชิกชาวอโศกมากหรือน้อยเพียงใด ที่ตระหนักถึงคำกล่าวอ้างนี้ก็ตาม ผลก็ยังปรากฏออกมาว่า มีการเรียกแบบแผนการ

ปฏิบัติธรรมของพวกเขาว่าเป็นแบบอโศก ไม่ว่าจะเป็นคนภายนอก
เรียก หรือพวกเขาเรียกกันเอง อย่างนั้นก็ตาม

การใช้คำว่า“แบบอโศก” แทนที่จะเป็น“แบบพระ-
อาจารย์...” ก็เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้รูปแบบระบบการ
เป็นที่ยอมรับได้ของคนรุ่นต่อ ๆ ไป

ประเด็นที่สอง เป็นเรื่องของลักษณะเน้นเฉพาะ ของสภาวะ
การปฏิบัติธรรมของชาวอโศกเอง ที่ไม่สนับสนุนการแยก
ปลีกเดี่ยวไปปฏิบัติธรรมเป็นการส่วนตัว ชาวอโศกเน้น
การปฏิบัติธรรมในชีวิตที่อยู่ร่วมกับหมู่คณะ มีโอกาสได้ขัด
เกลาซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางธรรมได้ดีกว่า
ที่จะแยกไปอย่างเอกเทศ

ธรรมหรือศาสนา ในทัศนะของชาวอโศก

เป็นสิ่งที่แนบแน่นกับระบบสังคมมนุษย์ อย่างแยกไม่ออก

ในทัศนะของชาวอโศก หลักธรรมที่ไม่มีผลดี
ต่อสังคมส่วนรวม ไม่ประกอบทั้งประโยชน์ตน-
ประโยชน์ท่าน แทบไม่ใช่ธรรมเลย พวกเขาไม่เห็น
ด้วยอย่างมาก กับการปลีกแยกเดี่ยวในการปฏิบัติ
ธรรม อย่างที่เรียกกันโดยทั่วไป เป็นที่รู้จักกันในหมู่
ของพวกเขาว่า “พวกฤษี” ซึ่งเป็นคำเรียกรวม ๆ แฝง
ค่านิยมในเชิงลบ หมายถึงการแยกไปมุ่งเอาดีทาง
ธรรมด้วยตัวคนเดียว อันมีนัยกระทบถึงบรรยากาศ

การค้นตัว ในเรื่องสมาธิวิปัสสนาซึ่งหลับตาอย่างที่เป็นอยู่ในสังคมชาวพุทธส่วนใหญ่โดยทั่วไป^{๖๘}

อนึ่ง มีข้อน่าสังเกตเพิ่มเติมด้วยว่า นับแต่เริ่มมีชาวโศกขึ้นมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ มีสิ่งหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ ในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญ อันทำให้พวกเขาสามารถยืนหยัดต่อต้านกระแสคัดค้าน จากภายนอกมาได้ด้วยดี ความสมัครสมานสามัคคีของหมู่กลุ่มไม่แตกแยก ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด ว่าทำให้หมู่กลุ่มมั่นคง และตราบไต่ที่ยังยึดเกาะกันเป็นหมู่กลุ่ม ด้วยความสามัคคีแล้ว ก็ยากที่จะถูกเบียดเบียนทำลายลง โดยอำนาจภายนอกได้

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง ของการรวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม คือ สิ่งสืบเนื่องมาจากลักษณะตัวธรรมของชาวโศกเอง ที่พวกเขายืนยันว่า เป็นหลักธรรมที่ทวนกระแสโลกย์ และทวนกระแสจิตใจของตัวผู้ปฏิบัติธรรมเองด้วย

ในแง่ของการทวนกระแสจิตใจนั้น ก็ดังกล่าบบ้างแล้วว่า เป็นการเหมาะสมที่จะอยู่ปฏิบัติธรรมในสายตาของหมู่กลุ่ม ทั้งนี้ก็โดยเหตุที่ มนุษย์ยังอ่อนแอเกินกว่าที่จะยืนหยัดเดินตามทางธรรมที่ฝืนจิตใจโดยตัวคนเดียวโดดเดี่ยว ซึ่งโอกาสที่จะพลั้งพลาดต่อแรงล่อลวงหน่วงเหนี่ยวในจิตใจ ที่มีอยู่เดิมนั้น มีมากกว่าการเข้าไปมีชีวิตปฏิบัติธรรมอยู่ในสายตาของหมู่กลุ่ม

ด้วยเหตุแห่งความมีธรรมชาติเป็นสัตว์สังคมของมนุษย์นี้เอง จึงมีคำกล่าวขานยกย่องในหมู่ชาวโศกว่า มิตรดี สหายดี เป็นสิ่งเอื้ออำนวยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตพรหมจรรย์

ซึ่งก็อาจกล่าวได้ว่า ด้วยเหตุนี้เอง มนุษย์จึงได้รู้จัก
รวมตัวและตั้งเป็นคณะนักบวช เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติ
ธรรม สำหรับผู้ที่อ่อนแอทางด้านจิตใจ

ลักษณะการทวนกระแสโลกย์ ของหลักการปฏิบัติธรรมของ
ชาวโศก ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่ง ที่สนับสนุนความเหมาะสม ที่ผู้
ปฏิบัติธรรมสมควรจะได้รวมตัวกันเป็นหมู่เป็นสังคม ดังอุปมา
ที่ว่า เพชรนั้น หากไม่แยกออกมาเสียก่อน ก็ย่อมมีโอกาสถูกทรายกลบกลืน
เสียได้

และโดยธรรมชาติของมนุษย์ ที่เป็นสัตว์สังคม อยู่ในสังคม
เช่นใด ก็มักจะคล้อยตามส่วนใหญ่ในสังคมนั้น โดยมักจะไม่อาจ
ใช้ความคิดแยกออกว่า สิ่งที่คุณคล้อยตาม หรือสิ่งที่คุณจะฝืน
ยืนหยัดนั้น สิ่งไหนคือสิ่งที่ดีกว่ากันโดยแท้จริง ในสถานะเช่นนี้
บุคคลมักจะถือปฏิบัติคล้อยตามส่วนใหญ่ในสังคมที่คุณสังกัด
อยู่นั้น มากกว่าที่จะยึดมั่น ในศีลธรรมที่แท้

ด้วยความตระหนักถึงเหตุและผล ดังกล่าวมา
นี้เอง จึงได้เกิดความพยายามที่จะแยกบุคคลออก
จากสังคมเดิม มาสู่สังคมของผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งถือ
กันว่า ประเสริฐยิ่งกว่า แต่ชาวโศกก็มีความระมัด
ระวัง ที่จะไม่ให้เกิดการพวาก อย่างโจ่งแจ้ง

ความสมัครใจของบุคคลผู้นั้นเอง เป็นสิ่งที่ชาวโศก
ยืนยันอยู่เสมอที่จะเคารพเทิดทูน แม้คนที่เข้ามาคลุกคลีใน
หมู่ชาวโศกแล้ว หากภายหลังจะสมัครใจที่จะจากไป ก็ไม่มีการ
ก้านแย้งแต่อย่างใด

การเปิดโอกาสให้ความสนใจได้มีบทบาทสำคัญ ในการตัดสินใจ จะอยู่ด้วยหรือจะจากไปนี้ ในแง่หนึ่งนั้น วิธีนี้ก็เท่ากับเป็นการคัดเลือกรับบุคคลโดยธรรมชาติชั้นแรก คนที่จะเข้ามาอยู่ในสังคมโอโซกได้ หรือไม่ได้ ภายหลังจากที่ได้มีโอกาสมาสัมผัสสัมพันธ์แล้ว ก็ย่อมจะเป็นผู้ที่อยู่ได้ หรือไม่ได้ โดยธรรมชาติของเขาเอง เป็นสำคัญ

อาจกล่าวได้ว่า การเน้นระดับสังคมตัวอย่างนั้น นอกจากจะเป็นบทพิสูจน์ถึงอานิสงส์ของศีล 5 ต่อสังคม ในขั้นทดลองแล้ว หากประสบความสำเร็จด้วยดี ก็ย่อมจะเป็นทางออกที่สอนแก่สังคมวงกว้าง เป็นบทเรียนของมนุษยชาติต่อไป

ความเหมาะสมในแง่นี้ กับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่เรามักจะมองปัญหากันเป็นระดับสังคมเสียเป็นส่วนใหญ่ ย่อมเป็นสิ่งที่ชัดเจนอยู่ในตัวเอง สังคมไทยจะได้ไม่ต้องไปมองหาแบบอย่างจากชาติอื่นได้อีกต่อไป

ยิ่งไปกว่านั้น ชาวโอโซกยังคิดคำนึงไกลไปถึง โอกาสที่สังคมของพวกเขา จะเป็นแบบอย่างแก่นมนุษย์ที่ไม่ใช่คนไทยด้วย

การทดลองสร้าง“พุทธยูโทเปีย” ที่ชุมชนปฐม-
 อโศก เป็นตัวแบบนี้ จะประสบผลสำเร็จมากน้อย
 เพียงใด เป็นสิ่งที่รายงานฉบับนี้ จะได้วิเคราะห์ต่อไป

เชิงอรรถ

1. Richard Fairfield, **Communes U.S.A. : A Personal Tour** (Penguin Books, Inc., Baltimore, MD., 1972), p. 1
2. W.D. Sprague, **Case Histories from Communes** (Lancer Books, New York, 1972), pp. 27-28.
3. Fairfield, **op.cit.**, p. 17
4. **Ibid.**, p. 2
5. พระโพธิ์ธิริกษั, "ถึงเวลาแล้วที่จะต้องสารภาพ" แสงบุญ ฉบับที่ 12 ปีที่ 4 เล่มที่ 1 (มกราคม- มีนาคม 2528) น. 85
6. ชาวอโศก, **ลัทธิแห่งชีวิตของพระโพธิ์ธิริกษั**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ชีระการพิมพ์, 2528) น. 98
7. เพิ่งอ้าง น. 119
8. เพิ่งอ้าง น. 124- 125
9. เพิ่งอ้าง น. 127
10. พระอนันต์ ขยานันโท, **โพธิ์ธิริกษั ศาสดาตามหาภัย**, (กรุงเทพฯ : วชิรนทร์การพิมพ์, 2525) น. 83
11. ชาวอโศก, **อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6**, น. 152
12. เพิ่งอ้าง น. 182
13. เพิ่งอ้าง น. 148
14. พระโพธิ์ธิริกษัมีความภูมิใจในความสามารถในทางภูมิปัญญาของตนเองเป็นอย่างมาก ในสายตาของคนทั่วไปในสังคม ความภูมิใจดังกล่าวย่อมจะถูกมองว่าเป็นการหลงตัวเอง แต่พระโพธิ์ธิริกษัเองเห็นว่า ความสามารถทั้งหลายทั้งปวงที่ตนมีอยู่ (ซึ่งไม่เฉพาะแต่ความสามารถในทางธรรมเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงความสามารถในทางวิชาการอื่นๆอีกด้วย อาทิ ความรู้ความเข้าใจทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิเวศน์วิทยา ฯลฯ) เป็นเรื่องของบารมีเก่าในชาติก่อนๆ ที่ได้เคยสะสมมา แม้ในชีวิตนี้ ตนจะไม่เคยรำเรียนความรู้เหล่านั้นมาอย่างเป็นทางการเลยก็ตาม ซึ่งเรื่องของบารมีเก่าในชาติก่อนนี้ พระโพธิ์ธิริกษัมีความ

เห็นว่า แม้พระพุทธองค์ก็ทรงเคยเป็นมาแล้ว ดู *ชาวอโศก*, **ลัทธิแห่งชีวิตของพระโพธิรักษ์** น. 260- 262

15. พระอนันต์ ขยานันโท, **อั้งแล้วเชิงอรรถที่ 10**, น. 85- 86

16. เพิ่งอั้ง น. 85

17. ชาวอโศกถือว่าธรรมเนียมการสวดมนต์นั้น ผิดศีลข้อ 7 (น่าจะ คีตะวาทิตะ ฯ) คำว่า คีตะ หมายถึงการขับร้อง ชาวอโศกยืนยันว่า พระพุทธเจ้าไม่เคยตรัสอนุญาตให้สาธยายธรรม เป็นการขับร้องเลย เพราะพระพุทธองค์ไม่ทรงประสงค์ให้เอาไปเป็นเครื่องมือสำหรับสวดร้อง หากิน แลกแลก ยศ สรรเสริญ สุข โปรดุ ธรรมบุตร, “คู่มือออกมาจากพระไตรปิฎก”, **แสงสุณ** ฉบับที่ 6 ปีที่ 2 เล่มที่ 3 (กรกฎาคม- กันยายน 2524) น. 80- 89

18. *ชาวอโศก*, **อั้งแล้วเชิงอรรถที่ 6**, น. 271

19. *ขรัวตาจง*(นามแฝง), **ชีวิตในผ้าสีหม่น**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ธีระการพิมพ์, 2527) น. 96

20. เพิ่งอั้ง น. 99

21. เพิ่งอั้ง น. 102

22. พระโพธิรักษ์, “**พระโพธิรักษ์ตอบคำถาม**” *สารอโศก* ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (ตุลาคม 2522) น. 163- 5 ยืนยันว่า “**พระพุทธเจ้าห้ามฝ้าย้อมฝาด พระพุทธเจ้าไม่โกนหัว**”

23. *ขรัวตาจง*, **อั้งแล้วเชิงอรรถที่ 19**, น. 101

24. ในเรื่องนี้ มีข้อน่าสังเกตว่า ‘ลักษณะพิเศษประการหนึ่ง ของชาวอโศก ที่ผ่นคำนิยมของสังคมโดยทั่วไปอยู่อย่างมาก นั่นก็คือ การประกาศคุณความดีที่ตนมีตนเป็น โดยเฉพาะในเรื่อง คุณธรรมตามระบบคิด ในพุทธศาสนา เรื่องนี้มีที่ มา จากการที่นักบวชชาวอโศกมีข้อกำหนดเรื่องคุณสมบัติประการหนึ่งเป็นพิเศษ นั่นก็คือข้อที่ว่า “**อุตริมนุสธรรมอันเราได้บรรลุแล้ว มีอยู่หรือไม่ ที่จะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน เมื่อเพื่อนนักปฏิบัติธรรมถาม ในกาลภายหลัง**” (ความหมายนี้ อุตริมนุสธรรมนั้น ไม่ใช่สิ่งเลวร้าย ดังคำความตามความหมายที่เรา มักจะเข้าใจกัน แต่อุตริมนุสธรรมในที่นี้หมายถึง คุณธรรมความดีที่มีเกินมนุษย์ธรรมดาสามัญในสังคม เช่น การละเว้นไม่กินเนื้อสัตว์ การกินอาหารวันละเพียงมื้อเดียว เป็นต้น ผู้ที่ปฏิบัติได้ดังนี้ ก็อยู่ในข่ายอุตริมนุสธรรม เพราะเป็นสิ่งที่บุคคลอื่นทำได้ยาก) ใน

ทางธรรมวินัยของพระภิกษุไทยแล้วนั้น ภิกษุใดฝ่าฝืนเรื่องอุตริมนุสสรณนี้ถือว่า เป็นความผิดมหันต์ถึงกับจะต้องลาสิกจากสมณเพศเลยทีเดียว และตามความเข้าใจ ของพระภิกษุส่วนใหญ่ในเมืองไทยเรานี้ ก็มักจะเชื่อว่า สิ่งใดในคนนั้นจะนำมาอาว- อั้งไม่ได้ อนึ่ง ค่านิยมประการหนึ่ง ที่มีอยู่มาแต่เดิมในสังคมไทย ก็ไม่สนับสนุน การโอ้อวดตน คนไทยเราจึงรู้สึกกระดาก ที่จะอวดคุณความดีของตนแก่เพื่อนบ้าน การอวดโอ้แก่เพื่อนบ้านนั้น มักจะถูกมองว่า เป็นคนหน้าด้าน ไม่มีความสุภาพ

ในเรื่องนี้ พระโพธิ์รัศมีก็อธิบายท่าทีของตน โดยกล่าวย้อนไปถึงรากฐาน ดังเดิมในทางพระโคตมปิฎกว่า เมื่อครั้งพุทธกาลนั้น ทรงอนุญาตให้อวดอุตริมนุส- รณได้ แต่ต้องอวดแก่ผู้ที่อยู่ในฐานะอันสมควร (อุปสัมปັນโน) และ ตัวอย่างของการอวดโอ้คุณความดีในคนนั้น ก็มิอยู่มากมายในครั้งพุทธกาล พุทธ- สาวกหลายท่าน ก็ได้เคยกระทำไว้ให้เห็นเป็นตัวอย่าง การที่ในสังคมไทยเรามีค่านิยมไปในทางเจียมเนื้อเจียมตัว ทำให้ศาสนากลายเป็นสิ่งอมพะนำ พุดถึง ความดีในคนไม่ได้ (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่จะหาตัวอย่างความดีจากบุคคลอื่น นอกจากตัวพระโพธิ์รัศมีเองนั้น ก็ยากเสียจนไม่อาจเลี้ยงที่จะยกอ้างตนเอง) ปฏิบัติ ธรรมแล้ว ได้คุณความดีอะไรบ้าง ก็ไม่สามารถที่จะยกมาเกริ่นกล่าวกัน

การฝืนกระแสนิยมสังคมในเรื่องนี้เอง ที่ทำให้ชาวอโศกทั่วไป ทั้งที่เป็น นักบวช และฆราวาสชายหญิงเกิดมีค่านิยมภายในกลุ่มของตนเอง ที่ถือกันว่า การ อวดโอ้คุณความดีของตนเองนั้น เป็นสิ่งที่ดีและควรได้รับการสนับสนุน ชาวอโศก ถือว่า การที่สามารถฝ่าฝืนค่านิยมลักษณะนี้ ทำให้เกิดผลดีตามมามากมายคือ ทำให้ เกิดบรรยากาศที่เอื้อและสนับสนุนการกระทำคุณความดี เป็นกำลังใจแก่ผู้อื่น ในการ ที่จะบากบั่นพากเพียรในการปฏิบัติตามคุณธรรมความดีของหมู่กลุ่ม และในขณะ เดียวกัน ก็เป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้ที่ยังอยู่ในแนวหลังของการปฏิบัติคุณธรรมความดี ไม่นิ่งนอนใจที่จะชวนชวยพัฒนาตนให้ทันผู้อื่น เกิดเป็นบรรยากาศของการชวน- ชวยในทางดีที่จะหยุดนิ่งไม่ได้ บรรยากาศดังกล่าวนี้ เป็นส่วนสำคัญ ที่มีพลัง ผลักดันการพัฒนาบุคคลภายในหมู่กลุ่มของชาวอโศก อย่างเห็นได้ชัดทีเดียว

นอกจากนี้แล้ว ชาวอโศกยังเชื่อดังว่า ข้อดีอีกประการหนึ่ง ของการที่ ส่งเสริมให้ประกาศคุณความดีคือ ศิล ของตนเองให้เป็นที่ทราบโดยทั่วไปนั้น นอกจากจะเป็นเครื่องกระตุ้นและบำรุงน้ำใจ ให้ผู้อื่นมีกำลังใจ ไม่ท้อแท้ในการทำตาม อย่างนี้ ผลที่ตามมาในส่วนของผู้ที่ประกาศศิลปะของตนเองนั้น ก็คือ การที่จะต้อง

ระมัดระวังไม่ให้เสียหน้า ผลทางจิตใจประการนี้เอง ที่มีส่วนไม่น้อยในการผลักดันให้คนที่ปฏิบัติศิลปะได้ขั้นหนึ่งแล้ว มันคงอยู่ในศิลปะขั้นนั้น แต่ถึงอย่างไร สำหรับผู้ที่ทำไม่ได้ตามที่ตนได้ประกาศเปิดเผยไปนั้น ก็อาจจะนำไปสู่ความอับอาย และบางทีถึงกับหลบหลีกหนีหน้า นอกเสียจากว่า จะเป็นคนที่สุภาพเพียงพอ ที่จะยอมรับในความอ่อนแอพลาตพลั่งของคน และถ้าหมู่กลุ่มยอมอภัยให้ ก็จะทำให้เขาสามารถกลับตั้งตนเข้มแข็งขึ้นต่อไปได้ ทั้งผลดีและผลเสียของประเด็นนี้นั้น ละเอียดย่ออันดังกล่าวมาแล้ว เพราะเป็นเรื่องทางจิตใจ ความรู้สึกส่วนตัวภายในใจ ที่มีความผูกพันกับหมู่กลุ่ม ตามธรรมชาติของมนุษย์

25. *ชาวอโศก, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6* น. 207

26. *ดู กฎ-ระเบียบของชาวอโศก พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, 2529) น. 28*

27. *"จากคุณถึงเราและเราถึงคุณ" แสงสุณู ฉบับที่ 12 ปีที่ 4 เล่มที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2526) น. 256*

28. *ดู "ไขข้อข้องใจ" สารอโศก ปีที่ 1 ฉบับที่ 9 (เมษายน 2521) น. 66-68*

29. *ดู ธรรมบุตร, "คู่ย์ออกมาจากพระไตรปิฎก", แสงสุณู ฉบับที่ 7 ปีที่ 2 เล่มที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2524) น. 168-170*

30. *ชาวอโศก, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6* น. 270-271

31. *ชาวอโศก, "ไขข้อข้องใจ" ใน พุทธาภิเศกสุดยอดปาฏิหาริย์ 5-2 เมษายน พ.ศ. 2523 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ 2523) น. 123-126*

32. *"ที่นี้ตอบทุกปัญหา", แสงสุณู ฉบับที่ 8 ปีที่ 3 เล่มที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2525) น. 185-186*

33. *ชาวอโศก, คั้นมันออกมาจากคัสติ เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, 2527) น. 196-197*

34. *พระอนันต์ ขยานันโท, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10, (กรุงเทพฯ : วัชรินทร์การพิมพ์, 2525) น. 118-119*

35. *พระโพธิรักษ์, "ที่นี้ตอบทุกปัญหา" แสงสุณู ฉบับที่ 17 ปีที่ 5 เล่มที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน, 2527) น. 198*

36. *ชาวอโศก, ประมวลข่าวและบทความจากหนังสือพิมพ์กรณี*

กล่าวหาสันติอโศกเป็นสงฆ์เถื่อนและเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศไทย". กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ 2525) น. 210

37. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6 น. 223

38. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 26 น. 60

39. ขาวอโศก. "ค้นมันออกมาจากพระไตรปิฎก" เรวดียุครุ่งอรุณ อโศก (3) (15 มีนาคม 2515) น. 23- 25 เน้นโดยผู้วิจัย อาจเป็นไปได้ว่า ทศนะเช่นว่านี้เอง ที่มีส่วนในการสร้างความเป็นปฏิกฤษ์ขึ้นระหว่าง พระโพธิรักษ์และขาวอโศก กับบุคคลที่ขาวอโศกถือว่าเป็น "โมฆบุรุษ" และหนึ่งในประเด็นที่พระโพธิรักษ์ จะถูกโจมตีมากจากฝ่ายตรงกันข้ามก็คือ การตีความหรืออธิบายภาษาบาลีผิดๆ โดยคนราวาสผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว

40. ขาวอโศก. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6 น. 47

41. ขาวอโศก. เดินตรงเข้าสู่การเป็นพระอริยะ. พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ 2528) น. 25

42. เพิ่งอ้าง น. 118

43. ขาวอโศก. กล่าวอย่างไรที่สังคมควรนิยมและสัจธรรมในศิลปิน. พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ 2525) น. 80- 82

44. พระโพธิรักษ์. ใน "อาหารคหกรรมฐานแห่งการปฏิบัติธรรม" แสงสุณญ ฉบับที่ 13 ปีที่ 4 เล่มที่ 2 (เมษายน- มิถุนายน 2526) น. 69- 70 ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการกินอาหารว่า เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาอย่างมาก คือ

- ไม่กินด้วยความเบียดเบียน ด้วยความโลภ เห็นแก่กิน เห็นแก่ปากท้อง เห็นแก่ได้กินของที่เขามิได้ให้ กินด้วยความเอาเปรียบ

- ไม่กินเพื่อเล่น เพื่อความสนุกสนาน เพื่อการแข่งขัน เพื่อการเอาชนะคะคาน เพื่อการพนัน

- ไม่กินเพื่อเอาใจคนอื่น ตามที่เขาทำกัน หรือเอาใจสังคมที่เพื่อ ๆ

- ไม่กินด้วยความมัวเมา ด้วยความเคยชินปาก เคยเวลาเคยมือ หรือด้วยความ

ยึดติด

- ไม่กินเพื่อประดับ กินอวดกินโอ้อวด กินแข่งอวดอ้างทับถม กินให้ดูยิ่งใหญ่ กินเพื่อประดับบารมีเป็นเกียรติ เป็นยศ เป็นมานะกิเลส

- ไม่กินเพื่อตกแต่ง ให้สวยให้งาม

ไม่กินเพื่อความอร่อยบำรุงบำเรอเลิศ แต่ต้องพิจารณาว่าเรากินนั้น ...เพียงเพื่อให้กายนี้ตั้งอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อป้องกันความล้ามาก เพื่ออนุรักษ์พรหมจรรย์ เพื่อขจัดเวทนาเก่า หมายถึงให้มีธาตุเข้าไปสังเคราะห์ร่างกาย ไม่ให้เกิดทุกข์ ไม่ให้เกิดทวิโหจนเกินการ ไม่ทำเวทนาใหม่ให้เกิด หมายถึง ไม่กินให้อิ่มจนอึดอัด เคี้ยวร้อน อ้วน เกิดโรคมัย

45. ดู พระโพธิ์รักษ์, "อาหารคือกรรมฐานแห่งการปฏิบัติธรรม" ใน **แสงสุณ** ฉบับที่ 13 ปีที่ 4 เล่มที่ 2 (เมษายน- มิถุนายน 2526) น. 54

46. ชาวอโศกยังถือว่า อาหารมังสวิรัคมีคุณค่า ในฐานะเป็นปัจจัยพื้นฐานของความสำเร็จในความพยายาม ของมนุษย์ที่จะพัฒนาตนเองอีกด้วย ดู **แสงสุณ** ฉบับที่ 15 ปีที่ 4 เล่มที่ 4 (ตุลาคม- ธันวาคม 2526)

47. ดู **แสงสุณ** ฉบับที่ 4 ปีที่ 2 เล่มที่ 1 (มกราคม- มีนาคม 2524) น. 138

48. ดู วิไลรัตน์ นุ้ยบุตร, รศ.อาภรณ์ พุกกะมาน, "เราเป็นอย่างที่เรากิน" ใน **แสงสุณ** ฉบับที่ 15 ปีที่ 4 เล่มที่ 4 (ตุลาคม- ธันวาคม 2526) หน้า 115 ซึ่งมีการเปรียบเทียบลักษณะของมนุษย์ ที่เหมือนหรือเป็นพวกเดียวกันกับสัตว์กินผลไม้ ใบไม้ และลักษณะที่ต่างจากสัตว์กินเนื้อ อันได้แก่ลักษณะ 8 ประการ เช่น ความยาวของลำไส้ที่ต่างกัน มนุษย์และสัตว์กินพืชมีลำไส้ยาวกว่าของสัตว์กินเนื้อ เพราะอาหารจำพวกพืชสลายตัวช้า จำต้องผ่านขั้นตอนการย่อยที่ยาวนานกว่าอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ ที่เน่าเปื่อยเร็วกว่า ถูกขับออกนอกร่างกายได้ด้วยลำไส้ที่สั้นกว่า กรดในกระเพาะอาหารก็อ่อนกว่าสัตว์กินเนื้อ ในปากก็มีฟันกรามด้านหลังสำหรับบดอาหาร ส่วนสัตว์กินเนื้อไม่มีฟันขุดนี้ แต่ไม่มีฟันหน้าที่แหลมคมสำหรับฉีกเนื้อ ส่วนสัตว์กินพืชรวมทั้งมนุษย์ด้วยมีฟันหน้าไม่แหลมคม ต่อม้ำลายในปากและลักษณะน้ำลายก็เป็นต่าง ซึ่งต่างกับสัตว์กินเนื้อที่น้ำลายเป็นกรด นอกจากนั้น ช่องทางการขับเหงื่อก็ผิดแผกกัน ในขณะที่สัตว์กินเนื้ออาศัยฉับเป็นทางระบาย สัตว์กินพืชมีรูขุมขนที่ช่วยในการระบายเหงื่อ

49. ข้อดีของอาหารธรรมชาติ มีอาทิเช่น "ทำให้เราไม่รีบกิน ทำให้เราเคี้ยวได้ละเอียดดี แล้วก็ย่อยง่ายด้วย ทำให้การดูดซึมได้ดี ร่างกายก็นำอาหารไปใช้ประโยชน์ได้มาก และช่วยการขับถ่ายให้สะดวกด้วย" ดู **แสงสุณ** ฉบับที่ 13 ปีที่ 4 เล่มที่ 2 (เมษายน- มิถุนายน 2526) น. 113 ซึ่งระบุว่า อาหารปรุงแต่งนั้นไม่เหมาะแก่ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง.

50. อานิสงส์ 5 ประการ ของการกินอาหารวันละมื้อเดียว คือ

1. อับปาพรัง มีอาพาธน้อย ไม่เป็นคนป่วย ไม่ไข้โรค
2. อับปาดังกัง มีความลำบากกายน้อย (เหลือแต่ปรับใจปรับกิเลส) ไม่ขาดตกบกพร่อง เป็นสมคูล สมบูรณ์ดี

3. ลหุภุณฺหาณํ มีความคล่องแคล่ว กระปรี้กระเปร่า เบาภายใน

4. พลัง มีกำลังวังชา เป็นคนแข็งแรง

5. ผาสฺวิทารัง เป็นอยู่ผาสุก อยู่สำราญ สบายดี

ซึ่งทั้งหมดนี้ มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 13 ข้อ 160 "ภักทาลิสฺสตร" มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ อังใน แสงสุญญ ฉบับที่ 13 ปีที่ 4 เล่มที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2526) น. 7

51. ดูเพิ่มเติม โพธิธัมม, "อาหารคือกรรมฐานแห่งการปฏิบัติธรรม" ใน แสงสุญญ ฉบับที่ 13 ปีที่ 4 เล่มที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2526) น. 88 ซึ่งอธิบายเกี่ยวโยงเรื่องนี้กับการเป็นผู้มี "เสนาสนสัปปายะ" (ที่นั่งที่นอน หรือที่อยู่อาศัย อันเป็นที่พาเจริญภาวนาให้เป็นอยู่ดี)

52. การแต่งกายของคนปัจจุบันเป็นไปเกือบจะทัดเทียมกัน ทั้งหญิงและชาย จนแทบจะวิเคราะห์เหตุผลได้มากมาย แต่ในทัศนะของ พระโพธิธัมม นั้น การแต่งกายมีส่วนเกี่ยวข้องกับเพศหรือการมณเฑาะพายเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีฝ่ายหญิง เพราะเป็นเพศเรียกร้องให้เพศชายมาหาตัว และเป็นการแก้ปมด้อยที่ตนเป็นเพศไม่สวย โดยธรรมชาติอย่างสัตว์โดยทั่วไป ถ้าผู้ชายไม่โกนหนวดก็จะมีผมยาวเหมือนสัตว์เพศผู้โดยทั่วไป ดู พระโพธิธัมม, คนคืออะไรทำไมสำคัญนัก? พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ 2524) น. 64 และ ชาวโลก, ความรัก 10 มิติ พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ 2528) น. 17

53. 21ส. (นามแฝง), บทวิเคราะห์เรื่องวัฒนธรรมแห่งการบริโภคของชาวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, 2527) น. 5

54. ศิริมานนทสูตร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ธนบุรี : โรงพิมพ์สุทธิตถสารการพิมพ์, 2511)

55. เพิ่งอ้าง น. 7-11

56. คำว่า “ศีล 5 ละอบายมุข” เป็นสิ่งที่กล่าวขานควบคู่กัน จนติดปากของชาวอีสาน ทั้งนี้ก็เพราะได้มีการอธิบายขยายศีลข้อที่ 5 ในเบญจศีลให้กว้างขวางครอบคลุมสิ่งเสพยติดอื่นๆ ซึ่งมีอยู่ในอบายมุขทั้ง 6 ด้วยคือ 1. เสพยติดมัวเมาการพนัน 2. เสพยติดมัวเมาในสิ่งเสพยติดหยาบๆ รวมทั้งการแต่งตัว 3. เสพยติดมัวเมาการเที่ยวกลางคืน 4. เสพยติดมัวเมาหมหรสพการละเล่นรวมทั้งภาพยนตร์ต่างๆ 5. เสพยติดมัวเมาในการคบมิตรชั่ว 6. เสพยติดมัวเมาในการเกียจคร้าน ดู **ชาวอโศก, เดินตรงเข้าสู่การเป็นพระอริยะ**, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, 2528) น. 64

57. ชาวอโศกที่ยังเป็นฆราวาสและมีครอบครัวแล้ว ท่านหนึ่ง ที่เลื่องลือกันโดยทั่วไปว่า สามารถวิวิธตนเองในเรื่องนี้ได้ ได้กล่าวถึงแรงบันดาลใจ อันเนื่องมาจากข้อเปรียบเทียบพฤติกรรมสัตว์เครื่องานว่า “สาเหตุที่ผมตัดสินใจเรื่องนี้ก็คือผมไปฟังพระท่านเทศน์ แหม..ท่านเทศน์แรงมาก ก็ยังไม่มากเท่าแม่เฒ่นะครับ เท่ากับซี ท่านเทศน์นะครับ ซึ่งอึ้งนั้น ท่านเคยมีชีวิตครองเรือนมาอย่างผาสุกแล้ว ท่านก็เทศน์ว่า ไอ้การสมสู่กันอย่างผัวอย่างเมียมัน มันเอื้อมีวิธีการสภาพไม่ต่างกับสัตว์เครื่องาน เรื่องนี้เป็นเรื่องจริงนะครับ เป็นเรื่องจริง ผมฟังแล้วแหม!มันกินใจเหลือเกิน” ดู พ.อ.จำลอง ศรีเมือง “ธรรมใดก็ไร้ค่าถ้าไม่ทำ” แสงสุญญฉบับที่ 5 ปีที่ 2 เล่มที่ 2 เม.ย.- มิ.ย. 2524 หน้า 68

58. นอกจากข้อเขียนในทางพุทธศาสนาที่ว่า มนุษย์สามารถอยู่เหนือเรื่องเพศได้แล้ว ชาวอโศกยังกล่าวอ้าง ชิกมันด์ ฟรอยด์ ผู้โด่งดังในทางเพศมาร่วมยืนยันด้วยเช่นกันว่า เมื่อสติปัญญามนุษย์ก่อวิวัฒนาการพัฒนาถึงขั้นรู้แจ้งแล้วก็จะ “ระเหิด” เรื่องเพศได้ (Sublimation of Sexual Desire) ดู **คำอย่างไรที่สังคมควรมิยอม** พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ :- โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, 2525) หน้า 123

59. สิ่งที่ชาวโลกถือว่า เป็นการ “กำไร” นั้น ชาวอโศกกลับถือว่าเป็น “การขาดทุน” ดังตัวอย่างการคิดคำนวณเป็นตัวเลขใน **ทฤษฎีกำไร-ขาดทุนของอารยชนแท้** พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, 2527) หน้า 74- 75 ที่ว่า “สิ่งผลิตใดที่...สมมุติว่า ทุนวัตถุ (รวมทั้งสิ้นทั้งค่าใช้จ่ายทุกอย่าง) 60 ค่าแรงงานทางกาย 20 ค่าแรงงานทางสมอง (ความรู้) 20 รวม 100 ถ้าผู้สร้างสิ่งผลิตนี้ขายไปในราคา 100 นั่นคือ ผู้สร้างหรือเจ้าของสิ่งผลิตนี้ ไม่มีบุญ ไม่มีคุณค่าอะไรเลยในสังคม เป็นคนสูญเปล่า ถ้าผู้สร้างสิ่งผลิตนี้ขายไปในราคา 160 นั่นคือ

ผู้สร้างหรือเจ้าของสิ่งผลิตนี้ขาดทุน 80 เพราะชดเชยได้จากสังคมมา 60 มีหนี้ตาม
 สังคม 60 หรือมีบาปต่อสังคม 60 ...แต่ถ้าผู้สร้างสิ่งผลิตนั้นขายไปในราคา 80
 นั่นคือ ผู้สร้างหรือเจ้าของสิ่งผลิตนี้กำไร 20 เพราะเสียสละให้แก่สังคม 20 มีบุญ
 มีคุณค่าตามสังคม 20 ...นี่คือบุญแท้ๆ ของมนุษย์อารยะ...

นับเป็นความแตกต่างกันระหว่างแนวคิดของ “อานารยะ” กับ “อารยะ” ที่ตรง
 กันข้ามกันอย่างสิ้นเชิง ในเรื่องของการมองชีวิต ที่ฝ่ายหนึ่ง มองการเพิ่มพูนทรัพย์สิน
 สมบัติทางโลกว่า เป็นเป้าหมาย ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง คำนึงถึง อริยทรัพย์ และ
 ตรงกันข้ามกันอย่างยิ่ง ในแง่ของการมองความสุข หรือเป้าหมายในชีวิต ที่ฝ่ายหนึ่ง
 มุ่งความสุขที่จะต้องมีสิ่งสนอง (อามิสสุข) ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง มุ่งความสุขสงบ
 ที่เหนือกว่าคือ นิรามิสสุข หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือความไม่สุขไม่ทุกข์ และโดย
 เฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่จริยธรรมที่ฝ่ายหนึ่งถือว่า การเอาได้เป็นความดี การเสีย
 ไปเป็นความไม่ดี อีกฝ่ายก็ตรงกันข้ามว่า การเอาได้เป็นความไม่ดี แต่การ
 เสียไปเป็นความดี

ในเรื่องของการใช้คำนี้ มีข้อน่าสังเกตว่า ชาวอโศกเอาใจใส่ในเรื่องของการ
 ใช้ถ้อยคำในภาษาไทยให้เป็นวัฒนธรรมทางภาษาเฉพาะหมู่กลุ่มของตนได้เป็นอย่างดี
 เช่น การใช้คำว่า “ญาติธรรม” เรียกผู้ปฏิบัติธรรมด้วยกัน และใช้คำที่ทักทายกันว่า
 “เจริญธรรม” แทนคำว่า “สวัสดิ” ที่ใช้กันอยู่ในโลกภายนอกโดยชาวอโศกถือว่า
 คำว่า “เจริญธรรม” มีความหมายลึกซึ้งดีกว่า และแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เขาให้ความสำคัญ
 สำคัญกว่า คือ ธรรม โดยยกให้ธรรมเป็นเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด

60. พระโพธิรักษ์. “ทำไมผู้ปฏิบัติธรรมจึงไม่บรรลुพระอรหันต์เจ้าซักที?”

10 พ.ค. 2513 (อัดสำเนา)

61. เพิ่งอ้าง.

62. ดู แสงสุญญ ฉบับที่ 12 หน้า 283-4 และฉบับที่ 20 หน้า 253

63. งบดุลปลายปีและงบรายได้และค่าใช้จ่ายของทุกปี มีตีพิมพ์อยู่ในท้าย
 แสงสุญญ ควบคู่กับสรุปกิจกรรมของมูลนิธิว่า ได้ทำอะไรไปบ้างในคอลัมน์ “มูลนิธิ
 มีอะไร? ที่ไหน?” ส่วนสรุปรายงานการประชุมคณะกรรมการมูลนิธิฯ หรือองค์กร
 อื่นๆ ของชาวอโศกนั้น มีพิมพ์อยู่ในท้ายเล่มของสารอโศก ในคอลัมน์ประจำ
 “สรุปรายงานจากองค์กรต่างๆของชาวอโศก” ซึ่งในตอนท้ายจะมีสถิติต่างๆ ที่
 สำคัญ และนำเสนอใจของชาวอโศก แยกประเภทแสดงให้ทราบอย่างชัดเจน

64. ดู แสงสุณฺญ ฉบับที่ 1, 4, 6, 10, 13, 16, 22, 23.

65. วารสาร "แสงสุณฺญ" นั้น มีชื่อเรียกเต็มๆ ว่า "สัตตสุตฺตาสัน แสงสุณฺญ หนังสือเผยแพร่วัฒนธรรมของมูลนิธิธรรมสันติ" คณะผู้จัดทำได้มีแถลงเป็น "บันทึกท้ายเล่ม" ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2522 พิมพ์ไว้ท้ายแสงสุณฺญ ฉบับที่ 1 ที่นอกจากจะบอกความหมายแห่งชื่อวารสารนี้แล้ว ยังบอกถึงต้นเค้าแห่งพัฒนาการของแสงสุณฺญ ที่นอกจากจะเริ่มต้นในฐานะเป็นหนังสือศูนย์กลางนอก เพื่อรายงานกิจกรรมของมูลนิธิแล้ว ยังมีความประสงค์ ให้เพิ่มการบรรจุมูลสารที่มีคุณประโยชน์ แก่ "มนุษยชาติ" พร้อมกันไปด้วย ส่วนที่เป็นรายงานกิจกรรมของมูลนิธิ ก็เป็นคอลัมน์ประจำฉบับ ชื่อ "มูลนิธิทำอะไร? ที่ไหน?" ที่คงมีอยู่เรื่อยมา ตั้งแต่เริ่มแรกจนทุกวันนี้

ส่วนสารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่มนุษยชาตินั้น ในเล่มแรกๆ มีเขียนอยู่เพียงไม่กี่ชิ้น เช่น ตัวบรรณาธิการเอง และพระโพธิธิราช แต่ภายหลังจำนวนผู้เขียนก็เพิ่มมากขึ้น และที่ยังไปกว่านั้นอีกก็คือ ในภายหลังยังมีการพิมพ์ข่าวบทความ หรือข้อเขียนจากสิ่งพิมพ์อื่นๆ ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็น แม้ที่เป็นนวนิยาย เรื่องสั้น อย่างผลงานของนักเขียนเรื่องสั้นชื่อดัง ชาติ กอบจิตติ ก็ได้รับพิจารณาลงพิมพ์ติดต่อกันถึง 3 เรื่อง คือ เรื่อง "มิดิประจําตัว" ตีพิมพ์ในแสงสุณฺญ ฉบับที่ 16 เรื่อง "อนาคตของเรา" ตีพิมพ์ในแสงสุณฺญ ฉบับที่ 17 และเรื่อง "ที่นั้เจียนสงบ" ตีพิมพ์ในแสงสุณฺญ ฉบับที่ 18 ทั้งสามเล่มนี้ พิมพ์ในปี พ.ศ. 2527 และในแสงสุณฺญ สามฉบับดังกล่าวนี้ ก็ตีพิมพ์ข้อเขียนในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ คอลัมน์ "มังกรห้าเล็บ สวัสดิ์ตอนเช้า" ถึง 2 ครั้ง คือ แสงสุณฺญ ฉบับที่ 17 ซึ่งตีพิมพ์เมื่อเดือนกันยายน 2527 ได้นำเอาข้อเขียนจากไทยรัฐ ฉบับวันจันทร์ที่ 17 มกราคม 2526 เรื่อง "การขัดแย้งกันทางความคิด" ที่เชิดชูว่า การขัดแย้งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชอบธรรม อันตรงกับเรื่องเดิมของชาวโศก ที่เคยมีความขัดแย้งกับเถรสมาคมจนได้แยกตัวออกมาดังได้กล่าวมาแล้วนั้น

มีข้ออ้างเกิดในเรื่องความห่างของวันเดือนปี ที่ข้อเขียนนั้นพิมพ์เป็นครั้งแรกในไทยรัฐ กับที่พิมพ์ในแสงสุณฺญ ทำให้เห็นว่า กองบรรณาธิการแสงสุณฺญได้มีการคัดเก็บรักษาสิ่งพิมพ์ไว้อย่างละเอียด และพร้อมที่จะเลือกหยิบเอามาใช้ให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ เพราะเรื่อง "การขัดแย้งกันทางความคิด" นี้ ไม่ล้าสมัย ที่จะนำมาตีพิมพ์ในแสงสุณฺญ ฉบับที่ห่างวันเวลากันถึงเพียงนี้ ก็เพราะปัญหาการขัดแย้งทาง

ความคิดเชิงพุทธศาสนา ที่โอศกมีอยู่กับผู้อื่นนั้น ได้กลายเป็นเรื่องพื้นฐานที่จะยกมาคิดคำนึงถึงอีกเมื่อใดก็ได้

คอลัมน์ “มังกรห้าเล็บสวัสดิ์ตอนเช้า” อีกอันหนึ่ง ที่ตีพิมพ์ใน **ไทยรัฐ** ฉบับวันที่ 19 กันยายน 2527 และแสดงสูญ ฉบับที่ 18 ได้นำมาตีพิมพ์ซ้ำ ก็คือเรื่อง “ในสังคมเดียวกัน” ที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำค่าสูงของชีวิตผู้คน ที่เกิดขึ้น และเป็นจริงอยู่ทุกเมื่อเชิ่วนในสังคมไทยเราทุกวันนี้ ที่นับเป็นปัญหาความล้มเหลวอย่างสำคัญยิ่ง ที่จะนำไปสู่ “ความวิบัติ” ในที่สุด ได้เรื้อรังขึ้น ในฐานะที่ **โอศก** ใส่ใจกับปัญหาสังคมอยู่เสมอมา การเสนอข่าวภาพสะท้อนปัญหาสังคมทำนองนี้ จึงเป็นเรื่องธรรมดา

๑๖. ชาวอโศกถือว่า หนังสือก็เหมือนกับสื่อสารอื่นๆ ที่มีทั้งผลเสียและผลดีต่อจิตวิญญาณของผู้อ่าน หนังสือไม่ดีก็จะมีผลไม่ดี ที่แสดงต่อจิตวิญญาณผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้อ่านที่ยังอ่อนต่อโลก ไม่มีความเข้มแข็งทางธรรมเพียงพอ และแม้ในหนังสือเล่มเดียวกัน ก็อาจมีทั้งข้อเขียนที่ดีมีประโยชน์และข้อเขียนที่ไม่ดีปะปนอยู่ด้วยกันได้ ดังนั้น การปล่อยให้ผู้อ่านได้เต็มที่ หรือการห้ามเด็ดขาด จึงไม่ถูกต้องด้วยกันทั้งสองทาง และการปล่อยให้ผู้อ่านเอง ก็อาจจะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้อ่านสิ่งที่ไม่ดีไปด้วย ทางเดียวที่จะทำให้ได้อ่านเฉพาะงานเขียนที่ดีต่อจิตวิญญาณก็คือ การคัดเลือกเอาเฉพาะข้อเขียนที่เห็นว่าดี ในสิ่งพิมพ์อื่นมาตีพิมพ์ซ้ำในงานพิมพ์ที่จะเจาะจง สำหรับสมาชิกภายในของอโศก ทั้งนี้โดยอาศัยดุลยพินิจของกองบรรณาธิการ

ด้วยเหตุนี้เอง ในกรณีสารอโศก (แค่...ญาติธรรมชาวอโศก) ซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์สำหรับอ่านกันเองภายใน ที่ได้เริ่มมีการจัดทำเป็นครั้งแรก เมื่อเดือน สิงหาคม 2520 เรื่อยมาจนครบเท่าทุกวันนี้ จึงได้มีการนำข้อเขียน หรือบทความ จากหนังสือพิมพ์ที่ดุลยพินิจของบรรณาธิการเห็นว่า เป็นงานเขียนที่เหมาะสมจะนำมาตีพิมพ์ซ้ำ โดยในสารอโศกเล่มแรกๆ มีการทำเช่นนั้นน้อยมาก เช่น ฉบับที่ ๑ ของปีที่ ๑ ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2521 นั้น มีเพียงอันเดียวคือ ที่เอามาจากคอลัมน์ “ตะลุยไฟ” ของ “ปฏิโส” ที่เคยตีพิมพ์แล้วใน “เดลิไทมส์” ฉบับประจำวันอาทิตย์ที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ ที่มีเนื้อความเตือนสติว่า โทษที่คนนั้นเปรียบได้กับโลงผี ที่เข้ามาบีบบาทบาทก่อความเลวร้าย ให้แก่จิตวิญญาณของทุกคนในครอบครัวยุคปัจจุบัน

ต่อมาภายหลัง ปริมาณ “บทความและข่าวจากหนังสือพิมพ์” ก็มีเพิ่มมากขึ้น

ตามลำดับ จนสามารถจัดประเภทเป็น “บทความและข่าวจากหนังสือพิมพ์” ใน **สารอโศก** ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2522 ห่างกันหนึ่งปี จากฉบับที่เพิ่งกล่าวนี้ มี “บทความและข่าวจากหนังสือพิมพ์” ปรากฏตามที่นับได้ในสารบัญเพิ่มเป็น 11 ชิ้น ในจำนวนเรื่องทั้งหมดที่มีอยู่ในเล่ม 36 เรื่อง และอีกหนึ่งปีต่อมาใน **สารอโศก** ปีที่ 3 ฉบับที่ 8 ประจำเดือนมีนาคม 2523 มีปรากฏในสารบัญเพิ่มขึ้นถึง 15 ชิ้น ในจำนวนเรื่องทั้งหมดที่มีอยู่ในเล่ม 41 เรื่อง

แต่ที่น่าสนใจก็คือ เรื่องที่เพิ่มมานั้น ส่วนใหญ่ล้วนเป็นสิ่งยืนยันอันสำคัญเดิมที่ปลูกสร้างกันมาอยู่แล้วในหมู่นักอโศก ทำให้เห็นว่า แม้โลกภายนอกอโศก เขาก็มีทัศนะไม่ผิดไปจากสำนึกที่พวกตนมีอยู่ ดังตัวอย่างจาก **สารอโศก** ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2522 และปีที่ 3 ฉบับที่ 8 ประจำเดือนมีนาคม 2523 ดังกล่าวมาแล้วนั่นเอง ที่มีการตีพิมพ์ซ้ำคอลัมน์ เช่น “อาหารเจลดความอ้วน” “เสรีภาพในมังสวิรัต” และ “ว่าด้วยเรื่องมังสวิรัต” ของ “สหอร” แห่งหนังสือพิมพ์ **บ้านเมือง** และที่สำคัญได้แก่คอลัมน์ “สังฆราชสังฆกิจสงฆ์ศรีธรรมาธิราช” จากหนังสือพิมพ์ **เดลินิวส์** “พระสังฆราชให้นายกรัฐมนตรีคิด 5” จาก **ไทยรัฐ** “โอวาทสมเด็จพระสังฆราช” จากหนังสือพิมพ์ **มติชน** ซึ่งประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า “พระสังฆราช” บุคคลสำคัญของเถรวาทคนนั้น ก็ยังมีความเป็น “อโศก” ด้วย

อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนที่เป็นผลงานเขียนของชาวอโศกด้วยกันเอง ที่มีลักษณะไปในทางให้กำลังใจแก่กันและกัน ในแนวทางแห่งชีวิตการปฏิบัติธรรม อันเป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากจุดมุ่งหมายของการทำ **สารอโศก** เช่น กวีธรรม “แต่พ่อท่านด้วยเตยเรลล่า” ซึ่งเขียนโดยผู้ใช้นามปากกาว่า “ลูกอโศก” เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2521 และลงตีพิมพ์ใน **สารอโศก** ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2521 หน้า 1-7 และใน **สารอโศก** เล่มเดียวกันนี้ ก็ยังมี “เล่าสู่กันฟัง” ข้อเขียนของ **วรรณภาณุ กาญจนาลัย** เมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2521 ตีพิมพ์อยู่ในหน้า 66-70 “ชาวอโศกที่ข้าพเจ้ารู้จัก” ของ **ปราณี ปิงเจริญ** เมื่อ 25 มกราคม 2521 ตีพิมพ์ในหน้า 77-86 ผู้เขียนรายสุดท้ายนี้ ในที่สุดก็ได้เลื่อนฐานะความเป็นอโศกมากขึ้น คือ ได้เป็นถึงลูกขมาครูหนึ่งในปัจจุบัน

ที่น่าสนใจเป็นพิเศษในกรณีของ **สารอโศก** ก็คือ ได้มีการกำหนดคุณสมบัติที่สำคัญของผู้ที่จะเป็นสมาชิก **สารอโศก** เอาไว้ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

1. ถ้อยคิด 5 ละอบายมุข

2. ทานอาหารมังสวิริตมาไม่ต่ำกว่า 3 เดือน

3. และในกรณีที่^๕เป็นสมาชิกแสงสุณ^๖ ที่ทางฝ่ายทะเบียน ได้คัดเลือกแล้วว่า เป็นผู้มีความสมบัติที่สมควรที่จะได้เพิ่มฐานในการปฏิบัติต่อไป ก็จะมีสิทธิได้รับการคัดเลือกเป็นสมาชิกสารอศก และยังไปกว่านั้น เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีควรที่จะได้ - รายงานการอ่าน - แสดงความคิดเห็น - รายงานการปฏิบัติธรรม - เล่าประสบการณ์

ดู สารอศก ปีที่ 5(8) ฉบับที่ 7 หน้า 3 และฉบับที่ 12 หน้า 3

๑7. “ดาวสันติภาพ” เป็นชื่อคอลัมน์ประจำในดอกหญ้า ตั้งแต่เล่มแรกจนทุกวันนี้ เรียงลำดับบุคคลสำคัญที่ถือกันว่า เป็น “ดาวสันติภาพ” ตามลำดับของดอกหญ้า มีดังนี้คือ

1. บางจากจากเจ้าคุณนรฯ
2. ปฏิปทาอาจารย์มั่น
3. หลวงปู่เทสก์
4. ขุนศึกอหิงสา (มหาดมา คานธี)
5. พุทธทาสภิกขุ...ปรัชญาเมธีแห่งพุทธธรรม
6. หลวงพ่อชา
7. พระโพธิรักษ์
8. อมโรภิกขุ แห่งป่าสุญญตา (พระวินัย อมโรภิกขุ หรือที่รู้จักกันในนาม ท่านอาจารย์ยันตระ)
9. ปัญญานันทะ พระนักเทศน์

สำหรับบุคคลอันดับที่หนึ่งนั่นคือ เจ้าคุณนรรัตนราชมานิต แห่งวัดเทพศิรินทร์ ผู้ที่พระโพธิรักษ์ได้เคยไปขอพบปะสนทนาธรรมด้วย เมื่อครั้งที่พระโพธิรักษ์ยังเป็นฆราวาสอยู่ มีรายละเอียดการพบปะที่พระโพธิรักษ์เอง เล่าเอาไว้ในหนังสือสังจะแห่งชีวิตของพระโพธิรักษ์ หน้า 164- 168 ในหัวเรื่องว่า “พบพระอริยะธัมม-วิตกโก” และดูเหมือนว่าเจ้าคุณนรฯนี้จะ^๗เป็นพระภิกษุรูปแรกและรูปหนึ่ง ในจำนวนพระภิกษุไม่กี่รูป ที่พระโพธิรักษ์เองได้เคยขบถองว่าเป็นพระอริยะ ทั้งนี้ก็ด้วยความซาบซึ้งประทับใจในท่าทีเอาจริงเอาจังของท่านเจ้าคุณนรฯ ต่อกลวิธีการกำจัดสิ่งอกุศลออกจากจิตวิญญาณที่มุ่งการปฏิบัติธรรม ซึ่งน่าจะเป็นต้นเค้าแห่งหลักอันนำไปสู่ความสำเร็จ ในการปฏิบัติธรรมของพระโพธิรักษ์ ในกาลต่อมา ในเรื่อง “ความ

เอาจริงเอาจัง" ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ว่าด้วยชีวประวัติของพระโพธิรักษ์

และความเอาจริงเอาจังนี้เอง ที่ได้ตกทอดมาเป็นหลักสำคัญของการปฏิบัติธรรมอย่างอโศก เรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ความเคารพเทิดทูนในฐานะพระอริยะที่พระโพธิรักษ์ให้แก่เจ้าคุณนรานั้น มีปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดอีกครั้งหนึ่ง คอมาภายหลังจากวันที่ได้พบกันตัวต่อตัว และท่านเจ้าคุณนราก็เพิ่งได้มรณภาพไป เป็นภาพสี่สหายของท่านเจ้าคุณนรเอง และภาพงานศพเจ้าคุณนรฯ คีฬิมพ้อยู่ในหนังสือ"เวรดิยุครุ่งอรุณ อโศก" (อันดับ 3) หนังสือเผยแพร่ธรรมชุดแรกของชาวอโศกซึ่งตีพิมพ์ เมื่อ 15 มีนาคม 2515 ไม่นานหลังจากที่ นายรัก รักพงษ์ ได้บวชเป็นพระโพธิรักษ์ และเพิ่งจะเริ่มมีบิรารเป็นหมู่กลุ่มชาวอโศกขึ้นเป็นครั้งแรก รวมตัวกันเป็นคณะผู้จัดทำหนังสือดังกล่าว

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้เอง การนำเรื่องราวของเจ้าคุณนรมาลงตีพิมพ์อีกในวารสารดอกหญ้า ฉบับปฐมฤกษ์ ของสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม สำหรับแจกแก่สมาชิกของสมาคม ที่มีทั้งผู้เริ่มปฏิบัติธรรมใหม่ๆ รวมอยู่ด้วย จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

๑๘. มีตัวอย่างคำอธิบายในเรื่องนี้ ให้ดูได้ในสารอโศก ปีที่ 3 ฉบับที่ 8 ประจำเดือนมีนาคม 2523 หน้า 29- 33 อันเป็นการตีพิมพ์ซ้ำ "บทความและข่าวจากหนังสือพิมพ์" บ้านเมือง ฉบับวันจันทร์ที่ 17 มีนาคม 2523 คอลัมน์ธรรมะวันจันทร์ ซึ่งก็เป็นบทความธรรมะของอดีตชาวอโศกผู้เร่ร่อนนามท่านหนึ่ง คือ พระสิริจันทอนันต์ ในบทความดังกล่าวยืนยันว่า "สมาธิหลับตาเป็นวิชาของฤๅษี" เป็นวิชามีมาก่อนพุทธกาล วิชาที่พระพุทธเจ้าเองไปเรียนกับอาจารย์ดาบสและอุทกดาบสนั้น ที่แท้ก็คือ สมาธินั่งหลับตานั่นเอง ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่มีคุณวิเศษอะไรเลย เป็นเพียงการสะกดจิตตนเอง กดข่มไว้ "เหมือนเอาน้ำขุ่นใส่แก้วตั้งไว้ พอตะกอนมันตกก็ใสขาวครว" หรือ "เหมือนกับเอาหินไปทับหญ้าไว้"

สมาธิแท้จริงของชาวอโศกนั้น คือสิ่งที่เนื่องมาจากการวิริตีสถิต ขัดเกลาจิตวิญญาณให้สะอาดปราศจากกิเลสเครื่องทำให้มัวหมอง จนเป็นภาวะปกติอยู่ได้แล้ว สามารถตัดกิเลสให้สิ้นได้แล้ว ไม่ต้องกดข่มอีกต่อไป จึงจะเรียกว่า สมาธิ

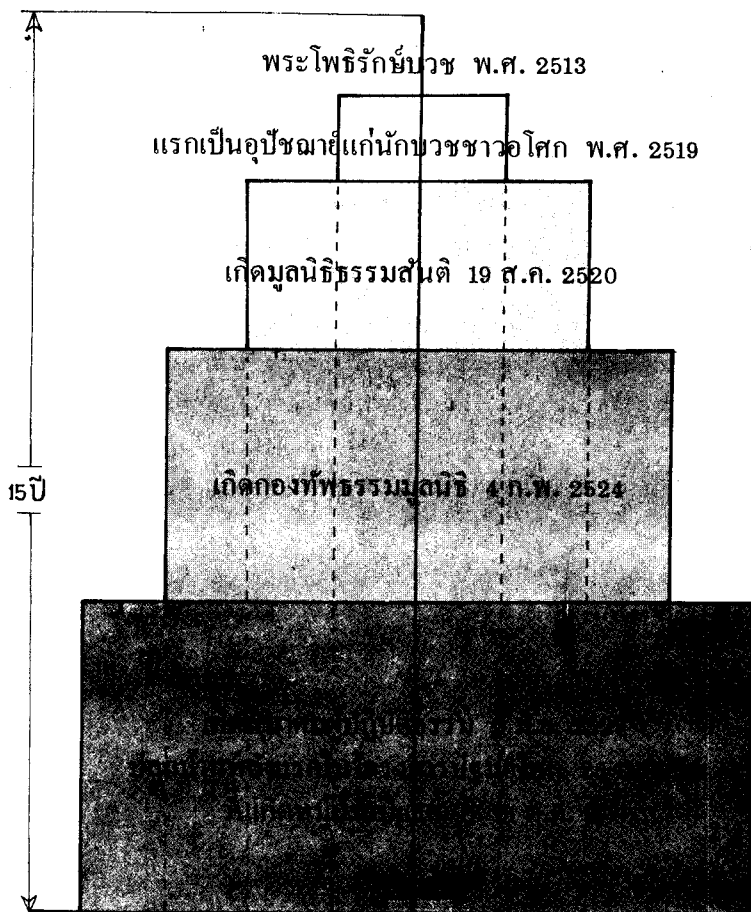
พระโพธิรักษ์เองก็ยืนยันอยู่เรื่อยมา ในเรื่องนี้ว่า เรื่องนี้เป็นข้อแตกต่างที่ชัดเจนอย่างยิ่ง ระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาเดียรียหรือศาสนาฤๅษี (ดู สารอโศก ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกันยายน 2526 เรื่อง "สัจจะแห่งความสงบ

ของพุทธ" หน้า 146)

และนอกจากวิชาฤษีจะไม่ใช้สมาธิที่แท้แล้ว ชีวิตการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องในทัศนะของชาวโศกนั้น จะต้องไม่มีแนวโน้มที่จะปลีกเดี่ยวไปตัวคนเดียว ไม่อยู่กับสังคม หากแต่ยังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์ มีการเกื้อกูล มีคุณค่าซึ่งกันและกันกับสังคมอย่างสำคัญทีเดียว แนวโน้มที่ตรงกันข้ามกับที่กล่าวมานี้ ถือกันว่า เป็นเลวร้ายสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม

ด้วยเหตุนี้เอง จึงอาจเข้าใจถึงทำทีในความเป็นมาของชาวโศก ที่แม้ภายหลังจากขัดแย้ง จนถึงกับแยกตัวออกจากเถรวาสกแล้ว ชาวโศกกลับยังพยายามทำในสิ่งที่เรียกว่า งานศาสนาที่เคยทำมาแต่เดิม และถูกกีดกันกลั่นแกล้งต่างๆ นานานั้น มากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นขบวนการปฏิรูปศาสนา บุคลากรทุกระดับในพุทธบริษัท ตลอดจนระดับสังคม ระดับชุมชน ด้วยการใช้อุบายทุกชนิด เท่าที่จะเป็นไปได้ในการเข้าถึงผู้คนในสังคม จนอาจกล่าวได้ว่า ทำที่หันเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับสังคมนี้อย่างเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ชาวโศกเจริญเติบโตอยู่มาได้ จนตราบเท่าทุกวันนี้

หมายเหตุ

แผนภูมิ ก. นี้ แสดงกำหนดเวลาก่อนหลัง ของการเกิดขึ้นของสิ่งสำคัญ ๆ ในหมู่ชาวโศก นับตั้งแต่การออกบวชของพระโพธิ-รักษ์ การก่อกำเนิดคณะนักบวชชาวโศก มุลนิธิธรรมสันติ กองทัพนครมุลนิธิ ตลอดจน สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งล้วนเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญของชาวโศก และมีหน้าที่หรือจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน แต่ก็เื้ออ้อมประสานสอดคล้องกัน ในลักษณะที่ นอกจากสิ่งที่เกิดก่อน จะเป็นแกนสำหรับสิ่งที่เกิดภายหลังแล้ว สิ่งที่เกิดภายหลัง จะสนับสนุนเป็นฐานหนุนสิ่งที่เกิดก่อน

เช่น กรณีการเกิดมุลนิธิธรรมสันติ ที่มีจุดมุ่งหมายรับผิดชอบดูแลด้านทุนทรัพย์และสวัสดิการแก่บุคลการของโศก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะนักบวช ให้สามารถปฏิบัติงานศาสนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกรณีของสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นองค์กรนิติบุคคลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะสามารถรับสมาชิกที่เื้อใจในการปฏิบัติธรรม ให้มาร่วมมือร่วมใจกันทำงานทางด้านศาสนา ทั้งในส่วนที่เป็นประโยชน์ตน อันได้แก่การยกระดับจิตวิญญาณของตนเองให้สูงขึ้น ลดละปล่อยวางกิเลสตัณหาอุปาทานต่าง ๆ อันเป็นมูลเหตุแห่งความทุกข์หรือปัญหาในชีวิตได้มากขึ้น และทั้งในส่วนที่เป็นประโยชน์ท่าน อันได้แก่ การช่วยยกระดับจริยธรรมของคนในสังคม เพื่อเป็นมูลถ่วงให้เกิดความสงบ สันติ ร่มเย็นมากขึ้นในหมู่มนุษย์ (ดอกหญ้า อันดับ 3 หน้า 75) เป็นฐานกว้างที่สุด และล่างสุด กับอยู่นอกสุดด้วย

แผนภูมินี้ ยังแสดงลำดับความสำคัญ จากภายในสู่วงนอกของชาวโศก ที่ตั้งอยู่ได้ด้วยแกนสำคัญ มากน้อยถัดกันไปด้วย โดยเฉพาะพระโพธิรักษ์นั้น เป็นบุคคลสำคัญที่ดูแลทุกองค์กร ตั้งแต่

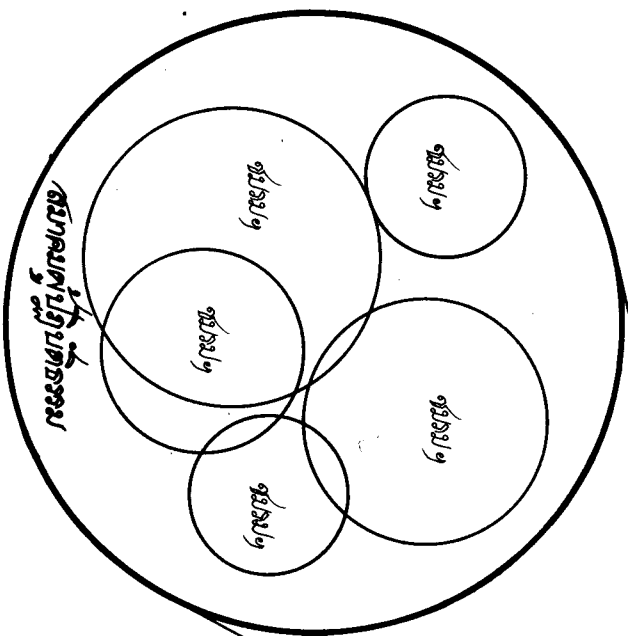
อดีตมา จนกระทั่งทุกวันนี้ อย่างน้อยที่สุด ก็โดยการเป็นประธาน ในการประชุมองค์กรนั้น ๆ ในแต่ละครั้ง ปัจจุบันสมาชิกใหม่ จะต้องเริ่มโดยการแรกเข้าเป็นสมาชิกสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งก็ยัง ถือว่าเป็นชาวอโศกวงนอก และถ้ามีความก้าวหน้าทางธรรม ก็ อาจจะขยับเข้าไปเป็นสมาชิกหรือกรรมการขององค์กรต่าง ๆ หรือ แม้แต่บวชเป็นนักบวช และกลายเป็นแกนกลาง สำหรับชาวอโศก รอบนอกต่อไป อีกทีหนึ่ง

หมายเหตุ

แผนภูมิข. แสดงสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ที่โอบอุ้มเอาชมรม ต่าง ๆ ใหญ่น้อยเข้าไว้ภายใน เช่น ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย ชมรมหัตถกรรมกะลาไทย ชมรมตะบะพรรษา ชมรมเมณุนิวัติ (ชาย) ชมรมอนุรักษพรหมจรรย์ (หญิง) ซึ่งชมรมเหล่านี้ ล้วน มีวัตถุประสงค์มุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมการถือปฏิบัติข้อธรรมใด ข้อธรรมหนึ่ง เป็นการเฉพาะ หรือส่งเสริมกิจกรรมอย่างใดอย่าง หนึ่ง โดยมีนักบวชเป็นที่ปรึกษาหรือจิตตาธิการ ตามกฎข้อบังคับ ของชมรมนั้น ๆ สมาชิกสมาคมผู้ปฏิบัติธรรมคนหนึ่ง อาจจะสังกัดได้มากกว่าหนึ่งชมรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชมรมมังสวิรัต แห่งประเทศไทย ที่สมาคมฯรับทอดมา เป็นชมรมใหญ่ชมรมแรก จากกองทัพธรรมมูลนิธิ ชมรมนอกนั้น เป็นชมรมที่เกิดภายหลัง และเกิดขึ้นภายในสมาคมฯเอง

อนึ่ง สมาชิกโครงการปฐมอโศกนั้น โดยคุณสมบัติแล้ว ก็คือ สมาชิกสมาคมฯโดยปริยาย ดังนั้น สมาชิกบางคนของชมรม ต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะเป็นสมาชิกอยู่ในโครงการปฐมอโศกด้วย ก็ได้ จึงเป็นไปได้ที่ โครงการปฐมอโศก ซึ่งเป็นสังคมตัวอย่าง จะดูด ชับเอาชมรมต่าง ๆ เข้าไปอยู่ในสังคมนั้นได้

แผนภูมิ บ.

โครงการวิจัย

ฐานะทางเศรษฐกิจ

ปี	ทุน	รับ	จ่าย
2520		1,543,531.05	38,469.70
2521	1,505,061.35	619,702.49	447,891.92
2522	1,676,871.92	997,227.10	766,555.94
2523	1,907,543.08	1,615,936.90	1,023,635.64
2524	2,499,844.34	2,356,942.42	1,892,966.13
2525	2,963,820.63	4,604,240.02	2,894,997.03
2526	4,673,063.62	6,764,037.58	3,064,969.88
2527	8,372,131.32	4,665,023.51	2,849,220.07
2528	10,187,724.76	6,018,582.22	3,782,804.23

แหล่งข้อมูล : จากบัญชีงบดุล และบัญชีรายได้รายจ่าย ของ
แต่ละปีของมูลนิธิธรรมสันติ ซึ่งพิมพ์อยู่ใน
แสงสุณ ตามลำดับปีของข้อมูล คือ ฉบับที่
1 (2520-2521), 4, 6, 10, 13, 16, 22, และ 23,

รายได้สุทธิ	% ต่อทุน	สินทรัพย์	% ต่อก่อน
1,505,061.35		1,525,061.35	
171,810.57	11.41	1,676,871.92	9.95
230,671.16	13.75	1,907,543.08	13.75
592,301.26	31.05	2,499,844.34	31.05
463,976.29	18.56	2,963,820.63	18.56
1,709,242.99	57.67	4,693,063.62	58.34
3,699,067.70	79.15	8,410,321.21	79.20
1,815,593.44	21.68	10,190,497.97	21.16
2,235,777.99	21.94	12,423,502.75	21.91
หมายเหตุ รายรับเป็นเงินบริจาคส่วนใหญ่ อัตราภาษีของ สินทรัพย์ช่วงปี 2525-2526 มีมากเป็นพิเศษ เพราะเกิดโครงการปรุหมอโสก แต่โดยเฉลี่ย แล้วคิดเป็น 31.74% ของปีก่อน			

สถิติ จำนวนพิมพ์ แสงสุญ

ฉบับที่	จำนวน	ประจำเดือน	ปี/พ.ศ.
1	10,000 × 3		2521
2	15,000	กรกฎ-กันยา	2523
3	15,000	ตุลา-ธันวา	2523
4	20,000	มกรา-มีนา	2524
5	20,000	เมษา-มิถุนา	
6	20,000	กรกฎ-กันยา	
7	20,000	ตุลา-ธันวา	
8	30,000	มกรา-มีนา	2525

ฉบับที่	จำนวน	ประจำเดือน	ปี/พ.ศ.
9	25,000	เมษา-มิถุนา	2526
10	20,000	กรกฎ-กันยา	
11	20,000	ตุลา-ธันวา	
12	25,000	มกรา-มีนา	
13	20,000	เมษา-มิถุนา	
14	20,000	กรกฎ-กันยา	2527
15	25,000	ตุลา-ธันวา	
16	25,000	มกรา-มีนา	
17	25,000	เมษา-มิถุนา	
18	25,000	กรกฎ-กันยา	
19	25,000	ตุลา-ธันวา	2528
20	30,000	มกรา-มีนา	
21	30,000	เมษา-มิถุนา	
22	30,000	กรกฎ-กันยา	
23	30,000	ตุลา-ธันวา	
24	25,000	มกรา-มีนา	2529

แหล่งข้อมูล : จำนวนพิมพ์ที่ได้ระบุไว้ในแสงสุญแต่ละฉบับ
ส่วนเล่มแรกที่พิมพ์ 3 ครั้งนั้นทราบจาก
“มูลนิธิอะไร? ที่ไหน?”

สรุปกิจกรรม ปี พ.ศ. 2522 ใน แสงสุญ
ฉบับที่ 4

สถิติ จำนวนพิมพ์ สารอโศก

เดือน/ปี	2520	2521	2522	2523	2524
ม.ค.	0		300	600	800
ก.พ.	0	200	400	600	800
มี.ค.	0		400	600	1,000
เม.ย.	0	250	400	600	1,000
พ.ค.	0		400	600	1,000
มิ.ย.	0	300	600	600	1,000
ก.ค.	0		600	700	1,000
ส.ค.			600	700	1,000
ก.ย.			600	700	1,000
ต.ค.			600	700	2,000
พ.ย.			600	800	2,000
ธ.ค.			600	800	2,000

แหล่งข้อมูล : ดูจากจำนวนพิมพ์ที่แถลงไว้ในปกสารอโศก
แต่ละเล่ม

2525	2526	2527	2528	2529
2,000	2,500	3,000	5,000	10,000
2,000	2,500	3,000	5,500	10,000
2,000	2,700	3,000	6,000	10,000
2,000	2,700	3,000	5,000	
2,000	2,700	3,000	5,100	14,000
2,000	2,700	3,000	5,200	
2,500	2,700	3,000	5,500	
2,500	2,700	3,000	6,000	
2,500	2,700	5,000	7,000	
2,500	2,700	5,000	7,000	
2,500	2,700	5,000	8,000	
2,500	2,700	5,000	10,000	

หมายเหตุ เนื่องจากโดยนโยบายแล้วสารอัสกือถือเป็นวารสาร
สำหรับคนวงใน ซึ่งจำนวนพิมพ์สะท้อนปริมาณคน
อ่าน ดังนั้น จึงน้อยกว่าจำนวนพิมพ์ของแสงสุณ
หรือดอกหญ้า ถึงครึ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์สำหรับ
คนวงนอก โดยมีอัตราเพิ่มแต่ละครั้งจากครั้งก่อน
หน้านั้น เฉลี่ย 31.72 % ซึ่งถ้าจำนวนพิมพ์สะท้อน
จำนวนผู้อ่านจริงแล้ว ก็นับเป็นอัตราการเพิ่มจำนวน
สมาชิกคนวงในที่สูงมาก ในเวลาเพียงไม่ถึง 20 ปี

สถิติ จำนวนพิมพ์ ดอกหญ้า

อันดับที่	ประจำเดือน/ปี		จำนวน
1	ม.ค.-ก.พ.	2528	15,000
2	มี.ค.-เม.ย.	2528	15,000
3	พ.ค.-มิ.ย.	2528	15,000
4	ก.ค.-ธ.ค.	2528	20,000
5	ก.ย.-ต.ค.	2528	20,000
6	พ.ย.-ธ.ค.	2528	15,000
7	ม.ค.-ธ.ค.	2529	30,000
8	มี.ค.-เม.ย.	2529	40,000
9	พ.ค.-มิ.ย.	2529	40,000

แหล่งข้อมูล : ตามจำนวนพิมพ์ที่แถลงไว้ในปก ดอกหญ้า
แต่ละฉบับ

หมายเหตุ ขอดจำนวนพิมพ์ของดอกหญ้า มีปริมาณได้เฉลี่ย
กับแสงสุญ เพราะเป็นวารสารสำหรับคน
วงนอกเช่นกัน